

ВІЛЬЯМ
БАТЛЕР
ЄЙТС

В

Б

Е

«Є поети, що їх вірші надаються до ізольованого вивчення для досвіду й насолоди. Існують інші, поезія котрих, даючи досвід і насолоду, має таке ж історичне значення. Її належить до останніх; він був одним з небагатьох, чия історія — це історія нашого власного часу, хто є частиною свідомості своєї епохи, що її без них неможливо збагнути».

Томас Стернз Еліот

ПЕРЛИНИ СВІТОВОЇ ЛІРИКИ

ВІЛЬЯМ
БАТЛЕР
ЄЙТС

ВІЛЬЯМ
БАТЛЕР
ЄЙТС

ЛІРИКА

З англійської

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
1990

ББК 84.4И
Є44

Упорядник

О. М. Мокровольський

Автор передмови та приміток

Соломія Павличко _____

Редактор *О. С. Зелик*

Є $\frac{4703010200-204}{M205(04)-90}$ 204.90

ISBN 5-308-00747-0

- © Упорядкування. О. М. Мокровольський, 1990.
- © Переклади українською мовою. В. В. Коптілов, В. О. Коротич, О. М. Мокровольський, М. В. Стріха, 1990.
- © Передмова, примітки. С. Д. Павличко, 1990.
- © Художнє оформлення. В. В. Руденко, 1990.

ВІЛЬЯМ БАТЛЕР ЄЙТС

У 1939 році Томас Стернз Еліот сказав про Єйтса: «Є поети, що їх вірші надаються до ізольованого вивчення для досвіду й насолоди. Існують інші, поезія котрих, даючи досвід і насолоду, має таке ж історичне значення. Єйтс належить до останніх; він був одним з небагатьох, чия історія — це історія нашого власного часу, хто є частиною свідомості своєї епохи, що її без них неможливо збагнути». Однак Єйтс, проживши довге й плідне життя (народився в 1865 — помер у 1939), належить принаймні двом епохам. Він був одночасно вікторіанцем і модерністом, в молодості прислухався до Оскара Вайльда, в зрілому віці переймав ідеї від Езри Паунда. В 90-х роках минулого століття він став зачинателем ірландського відродження, в 20-х — сам як сенатор Вільної Держави пережив його політичні наслідки і осмислив його кризу. В 90-х роках видав етапний есеїстичний збірник «Кельтські сутінки» і сповідував ідею про особливу місію Ірландії, здатної уникнути згубних вад цивілізації, в 10-х одночасно з Т. С. Еліотом та О. Шпенглером провістив «присмерк Європи».

Коли у 1908 році вийшли «Вибрані твори» Їйтса, він виявився найбільшим живим поетом англомовного світу і міг своїм молодшим читачам здатися літнім вікторіанським джентльменом зі смаком до декадансу. Однак у 1915-му його ж таки віршем «Учені» Езра Паунд відкрив свою «Католицьку антологію», а в 1916-му прем'єра п'єси Їйтса «Коло яструбиної криниці» вразила молодого Т. С. Еліота своєю сучасністю. Вірші, опубліковані в 20-і, попри класичні форми, гармоніювали з духом і пошуками нової літератури. В 1923 році Їйтс отримав Нобелівську премію і все ж найкращі свої вірші написав уже після того, на схилі віку; що ж до драматургії, то і в шістдесят залишався видатним експериментатором і творцем нового європейського театру.

Окреслена лінія життя могла б видатися невпинним сходженням до вершин Парнасу, якщо відірвати її від трагедії Ірландії та її народу. Стосунки письменника з Ірландією та ірландською публікою були складними і визначальними для його творчості. І справа тут — в особливостях самої ірландської літератури, яка фактично втратила свою національну мову і пишеться головним чином англійською.

Англійська колонізація Ірландії почалася в XII столітті і привела до поступового вимирання мови та культури народу, який створив унікальні пам'ятки міфології та фольклору. Британська експансія унеможливила розвиток писемної культури місцевою

мовою. Сім століть нещадно й послідовно викорінювалися носії культури. В епоху Спенсера й Шекспіра гельських бардів далекоглядно страчували як особливу загрозу для англійського панування. Після тяжких ударів, яких зазнала Ірландія в епоху Кромвеля, після знищення Ірландського парламенту і політичної автономії у 1800 р., після Великого (і значною мірою штучного) Голоду 1845—1849 років, який забрав близько мільйона ірландців, після масової еміграції другої половини ХІХ століття, коли майже половина населення покинула свою землю, народ уже так і не зміг піднятися з руїни. І коли в 1922 році ірландську мову проголосили другою, поряд з англійською, державною мовою, коли відкрилися ірландські школи і почала реалізовуватися програма перекладу на ірландську мову світової класики та сучасної літератури, виявилося, що книжки, написані по-гельськи, якщо й мають авторів, однак уже практично не мають читачів. Для українців ця історія мала б служити зловісною пересторогою.

У ХVІІІ столітті Джонатан Свіфт став першим англломовним письменником, який походив з Ірландії. Від Свіфта починається ціла лінія англійської літератури, писаної ірландцями або вихідцями з Ірландії. Серед них — Олівер Голдсміт, Марія Еджворт, Едмунд Берк, Роберт Грегорі Метьюрін, Томас Мур, Оскар Вайльд, Джордж Бернард Шоу, Джеймс Джойс, Семюел Беккет і, звичайно, Вільям Батлер Єйтс. Отже, в ряд імен, літературна історія,

однак проблематичною залишається навіть назва цієї літератури. Англійська? Англо-ірландська? Ірландська? Визнавши вірною третю назву, одразу ж стаємо перед необхідністю розв'язати ще складніше теоретичне питання. А саме, які ознаки, окрім мови, виражають сенс конкретної національної літератури і чи спроможні вони замінити мову.

Ще одна проблема — відсутність спадкоємності культурного досвіду, притаманної для більшості європейських літератур. (Перервність у культурному досвіді, між іншим, властива і для нашої літератури). Найвидатніші ірландські письменники — Джеймс Джойс, Джордж Мур і Семюел Беккет — жили за межами Ірландії, свідомо позбуваючись, наче страшного сну, національної закомплексованості, неминучої, як їм здавалося, провінційності, необхідності служити або націоналістичному, або імперському міфowi. Звідси ж, очевидно, їхнє прагнення до універсальності слова і звернення до світової публіки.

Можна багато теоретизувати про феномен ірландської літератури, і такі дискусії ведуться. Однак суть його, передовсім, полягає в тому, що в долі кожного ірландського письменника відбилася трагедія його народу, його національний біль. Не може бути цілісною натурою письменник, коли його народ колонізований іншим народом і коли він сам пише мовою іншого народу. Не може бути оптимістичною постаттю письменник, котрий об'єктивно бачить свою здеградовану націю. І коли вчені одно-

стайно стверджують, що література ірландців особливо болісно й гостро відчула й осмислила вселенський трагізм буття в ХХ столітті (маючи на увазі творчість Ёйтса, Джойса й Беккета), то почалося все саме з ірландської національної трагедії і запізнілої спроби відродити духовність народу в найбільш оригінальній для неї формі, тобто в формі мови.

Предки Ёйтса походили з Англії, хоча належали до таких прибульців, котрі вже в наступному поколінні ставали патріотами, більшими за самих ірландців. Наприклад, прапрадід поета священник Джон Ёйтс співчував повстанцям 1798 року і товаришував з революціонером Робертом Емметом. Батько майбутнього поета Джон Батлер Ёйтс був живописцем. Дитинство поета минуло головним чином у Лондоні, в артистичній атмосфері знаменитого Бедфорд-парку, де жили художники-прерафаеліти. На літо він їздив до діда по материнській лінії в округу Слайго в Західній Ірландії, що вважається найбільш мальовничою, патріархальною, найбільш ірландською частиною острова. І донині там ще можна знайти людей, котрі користуються в побуті ірландською мовою.

Батько Ёйтса любив Ірландію, але до розуміння політичної ситуації в країні юнака прилучив не він, а Джон О'Лірі. Вони познайомилися в Дубліні в 1836 році. Як учасника змови так званих феніїв (феніями називалися воїни легендарного короля Фіна), у 1865 О'Лірі засудили до п'яти років тюрми

і п'ятнадцяти — вигнання. Повернувшись у 1885 році в Дублін, він очолив товариство «Молода Ірландія», яке обрало таку назву, щоб підкреслити спадкоємність з революційним рухом 40-х років, коли виникла перша «Молода Ірландія». Ёйтс відвідував засідання товариства, навчався майстерності політичної дискусії, опановував національну літературу і традиції боротьби.

Серед патріотів минулого особливу увагу поета привертали саме революціонери й публіцисти 40-х років. Серед них — Томас Девіс, засновник тижневика «Нейши», і Джон Мітчелл, який по смерті Девіса у 1945 р. продовжив видання журналу. Після придушення «Молодої Ірландії» у 1848 р. Мітчелла вислали на острів Тасманію. Ставлення Ёйтса до Девіса й Мітчелла було суперечливим. Шануючи їх як великих патріотів минулого, він невисоко оцінював літературу «Молодої Ірландії», котра грішила сентиментальністю й риторикою.

В домі О'Лірі Ёйтс познайомився з Дугласом Гайдом, перекладачем і популяризатором ірландського фольклору, який пізніше стане засновником Гельської ліги і першим президентом Ірландської республіки.

Але головна зустріч цих літ — з Мод Гонн, безкомпромісною патріоткою й екстравагантною красунею. Знайомство відбулося у 1889 році. Через кілька тижнів Ёйтс пропонує їй одружитися, вона ж у відповідь пропонує тільки свою дружбу. Довгі роки, фактично ціле життя поет любив і шанував

цю жінку, в його поезії її образ зливався з образом самої Ірландії. У 1903 році Мод Гонн вийшла заміж за Джона МакБрайда, славного тим, що під час англо-бурської війни він водив проти англійців ірландські загони. Пізніше Джона МакБрайда стратили як одного з організаторів Дублінського повстання 1916 року. У цей час Ёйтс, якому минуло за п'ятдесят, нарешті заручився з англійкою Джорджі Гайд-Ліз, вдвічі за нього молодшою. Та він розірвав заручини і знову запропонував шлюб Мод Гонн. Після відмови, запропонував руку її нешлюбній дочці. І тут отримавши відмову, врешті одружився з Гайд-Ліз. У них народилося двоє дітей — син, який став політичним діячем, і донька — в майбутньому художниця.

Ёйтс не знав ірландської мови, але був ірландським патріотом. Він твердив, що «не може бути доброї літератури без національності», і водночас констатував сумний факт: «Гельська мова — мова моєї нації, але не моя материнська мова». Роздвоєність митця між національним корінням, обов'язками перед власним народом і духовними зв'язками з англійською культурою спричиняла невтішні роздуми. Він захоплювався універсальною красою ірландського міфа і в той же час писав: «Моя душа вихована Шекспіром, Спенсером і Блейком, можливо, Вільямом Моррісом і англійською мовою, якою я думаю, розмовляю і пишу».

У 90-і роки Ёйтс живе в Лондоні, Парижі і Дубліні. Він працює надзвичайно активно, розуміючи, що ма-

ло писати самому, слід гуртувати митців навколо великої справи відродження нації, формувати аудиторію, а також тенденції розвитку самої літератури. Він збирає й видає ірландський фольклор, поетичні й прозові збірки, пише есе й п'єси, організовує літературні товариства, вступає в Ірландське республіканське братство, виступає на мітингах, водночас відвідує соціалістичну лігу Вільяма Морріса, крім того, захоплюється містиккою й окультизмом. У 1899 р. Ёйтс засновує Ірландський літературний театр, який у 1904 р. переростає у перший національний театр «Еббі Тієтр» (Театр Абатства). Есеїстичний збірник «Кельтські сутінки» (1893), а також оригінальна концепція повернення до національних коренів, відродження ірландської міфології стали програмою не лише Ёйтса, а й цілої групи англомовних поетів Ірландії, творчість яких називали «кельтськими сутінками». Їхню естетичну програму визначав символізм, джерелом образів стала кельтська міфологія. Якщо раніше духовне життя передової частини ірландської інтелігенції вміщалося в три гасла — мова, віра, нація,— і література будувалася відповідно до цих понять, то тепер Ёйтс знав, що прямолінійна політика загрожує обернутися пасткою для творчості. В такій літературі як ірландська (і як українська) вічна дилема, вічний вибір художника — між політикою і мистецтвом. Спочатку Ёйтс виступав на мітингах і не упирав політичної діяльності, але поезія його була далекою від життя. Поступово концентрація на есте-

тичних і духовних, а не на мовних і політичних аспектах, віддалили його від політики загалом і від магістрального шляху ірландського відродження, засновником якого він був. Деякі співвітчизники сприймали його позицію як компромісну. Коли на початку першої світової війни до Ёйтса звернулися написати вірш на військову тематику, він сказав: «Думаю, в такі часи, як нині, поезія має мовчати...» І все ж у перше десятиліття віку його поетична слава тривка й велика, щоправда, в Англії його вважають англійським поетом, а в Ірландії з цим не можуть примиритися.

Ще на початку першої світової війни Ёйтс відійшов від національного руху і частково опинився в ізоляції як англоірландець, протестант і аристократ (не за походженням, а за переконаннями). В країні ж політичне життя дедалі більше визначали католики і представники середніх класів. Революціонери 1916-го, як написав сам Ёйтс, йшли на смерть «від торгових рядів своїх». Страта ватажків Дублінського повстання вразила поета, який тут уже не зміг вберегти свою поезію від політики і написав славетний вірш «Великдень 1916-го».

Ёйтс із збентеженням і дедалі глибшим розчаруванням стежить за політичними подіями в країні. У 1919 р. почалася війна проти англійців, яку провадила Ірландська республіканська армія, що була водночас і партією і партизанською армією. Вона привела до угоди 1921 року і заснування так званої Вільної Держави (Фрі Стейт), яка мала залишатися

англійським домініоном. І далі почалася війна між республіканцями і фрістейтерами, в якій колишні союзники жорстоко знищували одні других. Це була тяжка й кривава війна, в якій офіційні особи Фрі Стейту мали шанс щохвилини загинути від кулі терористів, як загинув, наприклад, віце-президент і приятель Ёйтса Кевін О'Гігінс. Природно, такий шанс був і в сенатора Ёйтса. В цій ситуації поет поводився мужньо, але воюючі сторони, очевидно, за якоюсь мовчазною угодою оминали уславленого й ексцентричного поета.

Починаючи з 1922-го Ёйтс на шість років став сенатором Ірландської держави, активно займався політичною та театральною діяльністю. Однак приблизно в ці ж роки (1919—1929) він щоліта бував у власному маєтку, романтичній Вежі Белліні. Це, а також філософський характер його пізньої творчості дає підстави для створення міфа про поета-відлюдника. Однак образ вежі і гвинтових сходів (це так само й назви його книжок відповідно 1928-го і 1933 року) домінує в пізній поезії Ёйтса як своєрідний символ не зовнішньої, реальної, а внутрішньої, духовної, біографії. Якщо в житті він залишався надзвичайно кипучою й активною натурою, то внутрішньо почувався самотнім і трагічним митцем, розчарованим у політиці, прогресі, русі історії, цивілізації, заглибленим у філософські проблеми і умоглядний пошук гармонії буття. І його автобіографія, писана в 1914—1922 рр., і філософська праця «Візія» (1925) так само несуть на собі слід сим-

волізму, творення біографії, а не її реальної фіксації.

І ще одна деталь біографії. У 30-х роках він сповідує ідеї «закону й порядку» і якийсь час виявляє симпатії до Муссоліні. Серед причин цієї загадкової для багатьох критиків метаморфози — старі антианглійські настрої. Ще в 1921 році Єйтс наголошував: «Не закон і порядок розпався в Ірландії, а англійський закон і порядок». Він скептично ставився до англійської парламентської демократії і не хотів її копіювання в Ірландії, вважаючи, що така форма демократії перетворює народ у натовп. Однак такі погляди Єйтса мають і ширшу причину. «Реакційність» покоління письменника, до якого, окрім Єйтса, зараховують ще й Томаса Стерпза Еліота, Езру Паунда й Герберта Девіда Лоуренса, викликає їхнім відчуттям загального хаосу, духовного апокаліпсису, спричиненого не в останню чергу неконтрольованим прогресом техніки. В пошуках стабілізуючої основи життя і народжувалися ідеї повернення до релігійних цінностей або до тоталітарних устроїв. Однак ці ідеї недовго приваблювали поета. В останні роки життя він схиляється до думки, що одній політичній концепції не слід протиставляти іншу, що тільки мистецтво може протистояти темним силам хаосу. Він заглиблюється в роздуми над власним життям і власною особистістю, над філософськими проблемами буття й смерті. За п'ять місяців до власного кінця складає

собі віршовану епітафію «Під тінню Беп Балбена», в якій були слова:

Кинь холодний погляд
На життя, на смерть,
Вершнику, проїжджай!

В ірландській літературі до Ёйтса домішувала поезія особливого роду. Це було здебільшого політичне, пропагандистське віршування з неминучими ознаками провінційності, і серед них не останнє місце займала фальшива сентиментальність і мелодраматизм. Очевидно тому серед учителів Ёйтса не було ірландських поетів, хоча в ранній молодості він деякий час захоплювався творами сера Самюела Фергюсона і огляду його поезії навіть присвятив свою першу статтю.

В найраннішій поезії Ёйтса відлунюють ідилічні ноти Спенсера, пізніше він звертається до Вільяма Блейка, тритомне видання якого готує до друку, і до Персі Біші Шеллі, напівзабутого романтика. Творчість саме цих двох не визнаних за життя поетів, своїм ідеалістичним духом і символістським баченням, звучала в унісон з художніми та естетичними шуканнями літератури *fin de siècle*. Поет з юнацької поеми Шеллі «Аластор» стає взірцем для Ёйтса, котрий і сам, немов Аластор, шукає єдності життя й мистецтва. Візіонер Аластор в житті не знаходить нічого гідного своєї внутрішньої драми. Ця розірваність хвилює поета, і він вірить, що зможе її здолати.

В цей же час він придивляється до художніх набутків і філософських поглядів прерафаелітів. Однак і символізм Малларме впливає на нього достатньо сильно. «З давнини світ живиться мріями»,— твердить в одному з віршів поет. Які мрії живлять поезію Єйтса? Це спогади про ірландське минуле. Після знайомства з перекладами Дугласа Гайда ірландська міфологія і національний епос назавжди стають джерелом його роздумів і поетичних образів. Поет і сам починає збирати й видавати народні казки і легенди. Однак у власних творах ніколи ні на мить не наслідує, не повторює їх. Його п'єси і вірші — не відображення, а специфічне відтворення міфологічного минулого, коли старі міфи стають вмістищем нових ідей і міфів. У них образи язичества змішані з християнськими, історія переплітається з магією. Витворювана картина далека від дійсності, є абсолютним породженням фантазії і полем для розвитку філософських концепцій поета, які з цих років і на все життя будуть пов'язані з пошуком єдності існування. Водночас у поезії й драматургії цих років домінують естетичні цінності символізму — культ краси, естетизація смерті, сприйняття мистецтва як словесної алхімії, поета як мага. Зовнішні сюжети відступають перед сюжетами внутрішніми.

Ще в 1894 році Єйтс підкреслював: «Для оригінального ірландського письменника завжди необхідно звертатися передовсім не до своїх співвітчизників, а до тієї невеликої жменьки людей з чуючою та осві-

тою, що розкидані по багатьох землях і багатьох містах, а з часом впростити під власним впливом і впливом своїх колег культурну публіку там, де він живе й працює». Тільки таким чином, орієнтуючись на універсальні ідеї й космополітичну публіку, національний письменник зможе здолати провінційність власної літератури і вивести її в ранг розвинутих культур світу.

Можливо, головний принцип свого бачення Єйтс сформулював у відомій присвяті до збірника «Таємнича троянда» (1897): «Мої друзі в Ірландії часом запитують мене, коли я збираюся написати справді національну поему або роман, і, як мені здається, під національною поемою й романом розуміють таку поему чи роман, які побудовані на якійсь події славної ірландської історії і пов'язані з думками й почуттями, що рухають великим числом патріотично настроєних ірландців. Я з свого боку вважаю, що поезія чи проза не народжується з свідомого вивчення славних історичних подій і думок та почуттів людей, а тільки з погляду на маленьке, неясне, мерехтливе, вічне полум'я, котре називають душею».

Ця посвята тлумачилася по-різному і, передовсім, як декларація повернення поета від народного життя і історії до окультичного, містичного, тим більше і своїми діями Єйтс давав для цього підстави. Адже він не лише захоплювався Імануїлом Сведенборгом та Якобом Беме, але й вступив до містичного ордену Золотого Світанку. І твори Єйтса цього часу ста-

ють за своєю символікою дедалі складнішими, по суті езотеричними. Однак у цій заяві читається і ширший зміст. Творчий підхід автора до життя передбачає зображення не сюжету, не події, не характеру, не зовнішніх перипетій буття, а внутрішніх сутностей, смислу всього. Так само історичне буття рідного народу, сучасна ситуація сприймаються в символічному вбранні.

Міфопоетика Ёйтса виникла як протипага британської емпіричної філософії, британському матеріалізму, який поет ненавидів усе своє життя і вважав найбільшим інтелектуальним злом. Практицизм, матеріалізм Ёйтс вважає за основу англійського духу, духовність — за основу ірландського. Ця опозиція визначала його світогляд на першому етапі творчості. Пізніші розчарування поета будуть зумовлені крахом передовсім цього ідеалу. Ёйтс зауважував: «Декарт, Локк і Ньютон взяли світ і натомість дали нам екскременти. Берклі відкрив світ». Єпископ Берклі належав до тих філософів, до яких найчастіше звертався поет упродовж життя. В ідеалістичній філософії він шукав рятунку від британського емпіризму. Крім того, у філософії Берклі поет вбачав продовження саме ірландського мислення. Ще навчаючись у Трініті коледжі, Берклі на власних потатках британських утилітаристів написав: «Ми, ірландці, так не вважаємо». Світ, яким його вимальовує Берклі, здається Ёйтсові двоїстим. Це живий світ природи, кольорів, запахів, звуків. І водночас це духовна субстанція, платонівський

світ символів. Така ж подвійність ховається за художньою тканиною лірики поета.

Окрім Берклі, Ёйтс доскіпливо вивчає праці ще одного ірландського мислителя, Едмунда Берка, який увійшов в історію як провідний опонент та критик Великої французької революції. За спогадами сучасників, книга Берка про революцію була біблією поета. З Берком Ёйтс поділяє зневагу до філософії вігів, до ідей здорового глузду. Здоровий глузд буржуа поет вважає безумством. З цим пов'язаний ще один культ, сповідуваний ним з молодих років,— культ аристократизму, який так само в основі своїй має неприйняття буржуазності як особливої моралі. Ёйтс ненавидів урбаністичний індустріальний капіталізм і Англію в ролі його провідника. Він не бажав бачити повторення його у своїй патріархальній Ірландії. Він вважав, що ірландська нація складається з аристократів і селян і саме ці два класи мають шанс визначати життя Ірландії на кінець ХІХ століття. Йому здавалося, що саме в цьому полягатиме особливий шлях Ірландії в історичному процесі і її перевага над іншими країнами. Отже, аристократизм, на думку поета, може бути рисою цілого народу. Сам Ёйтс, як відомо, походив з середнього класу, хоча всіляко прагнув відійти від нього. Частково тому він не зміг знайти спільної мови з новим поколінням революціонерів, поколінням Дублінського повстання та визвольної війни, які походили з буржуазного середовища.

Однак свої ідеї аристократизму й елітарності Ёйтс

намагався втілити і в творах. В одному з приватних листів він писав про свою книжку «Таємнича троянда»: «У всякому разі, щира спроба створити аристократичну, езотеричну ірландську літературу була моєю головною амбіцією. Ми маємо літературу для народу, але ще нічого не маємо для обраних». Однак герої «Таємничої троянди» вищі за інших не походженням, для Ёйтса ця обставина позбавлена вирішального значення, а втілюють універсальні, найкращі, з погляду поета, прикмети людської натури. Це герої майже міфологічного зразка, котрі шукають єдності й смислу буття, щоб передати його всім людям. Отже, аристократизм, таким чином, виявляється своєрідною духовною прикметою особистості. Ёйтс знайшов у свого улюбленого письменника Джонатана Свіфта підтвердження ідеї про те, що ідеальна держава має бути аристократичною. На жаль, і цю ілюзію поета швидко розвіяло життя. У вірші «Майор Роберт Грегорі» (1918), що був елегією на смерть ірландського аристократа, Ёйтс показує, що його ідеал аристократичної держави не реалізувався в ХХ столітті. Тому смерть героя поширюється до смерті ілюзії, ще одного утопічного ідеалу поета.

В 90-і роки минулого віку Ёйтс взявся до вироблення принципів власного театру. Відкинувши усі форми старої драми — і драму ренесансного типу, в тому числі шекспірівську, яка спиралася на виняткові вчинки героїв, і драму характерів, і салонну, і надмірно театральну комерційну драму,— він так само

засудив і «нову» драму: соціально-психологічний театр Генріка Ібсена і Джорджа Бернарда Шоу. Їйтс задумав створити умовний, поетичний театр, в якому головну роль мало відіграти слово. І тут спирався, з одного боку, на драматичну по суті поезію свого кумира Данте Габріеля Россетті, а з другого боку, на театральні новації Оскара Вайльда (причому Оскара Вайльда «Саломеї»), Моріса Метерлінка і Вільє де Ліль-Адана.

П'єси останнього десятиліття віку, починаючи від «Графїні Катлін» (1892), яка в майбутньому перероблялася автором близько десятка разів, витримані в символістській мапері «кельтських сутіпків». Це філософські драми, з опорою не на характери, а на ідеї, проникнуті специфічною метерлінківською атмосферою неясних передчуттів і страхів. Водночас за своїми сюжетами, якими б схематичними і другорядними ті не видавалися, вони були метафорами певних подій і драматичних колізій ірландської історії. Тому театр умовності, створений Їйтсом, все ж апелював до життя. Його умовності здавалися живими й значимими. Кожна постановка «Графїні Катлін», що її консервативні католицькі кола звинувачували в ересі, викликала жваві дискусії, політичні сутички, а також патріотичне піднесення публіки, яка приходила в театр продемонструвати свої національні симпатії. В такій атмосфері художні вартості чи недоліки самого спектаклю відступали на другий план. Між іншим, і критика так само стосувалася не художніх недоліків,

а скоріше моральних «вад» з погляду особливої «цнотливості», нібито властивої ірландцям.

Прем'єрою «Графині Катлін» у травні 1899 року відкрився Ірландський літературний театр, організований Ёйтсом у співдружності з Едвардом Мартіном, Августою Грегорі і Джорджем Муром. Ёйтс задумав його, коли в Ірландії ще не було ні театру, ні драматургів, ні національної театральної традиції. Він розраховував, що драматурги невдовзі з'являться, і не помилився. Вже через декілька років прем'єрами «Дейдрре» Джеймса Рассела і «Катлін пі Гуліен» Ёйтса розпочав свою діяльність Ірландський національний театр. А в 1903 там була поставлена п'єса найбільшого після Ёйтса ірландського драматурга Джона Сінга «В тіні долини».

Однак незважаючи на театральні успіхи, перше десятиріччя століття принесло поетові й розчарування. Це, передовсім, одруження Мод Гонн у 1903 році. Це — суперечки естетичного, релігійного і політичного характеру між організаторами «Еббі Тіетр». Це — скандали, які супроводжують кожную нову виставу Джона Сінга, і його передчасна смерть в 1909 році. І, нарешті, це — загострення конфлікту з Ірландією. У 1910 поет отримує британську державну пенсію, і на батьківщині дехто називає його «пенсіонером Ёйтсом». Його вважають зрадником ті патріоти, які не визнають літератури, писаної нерідною мовою. Водпочас у ряді його віршів з'являються не властиві йому раніше критичні інвективи проти ірландських святихників.

І все ж головне розчарування посило філософський характер. Це розчарування щодо деяких наївних уявлень проминулої молодості, а саме: можливості особливого шляху для рідної землі в цивілізації, котра не є і не може бути прогресивним процесом. Він міг би підписатися під словами Фрідріха Ніцше: «Прогрес» — це просто сучасна, тобто хибна ідея». В стилі поета поволі зникають «кельтські сутінки», на зміну туманним символам приходять ясність і конкретика слова. І збіркою «Відповідальності» (1914) відкривається новий етап в осмисленні ірландської національної міфології, новий смисл вкладає поет у дії своїх старих героїв.

Нові трагічні мотиви домінують у п'єсах 900-х років. Вони пов'язані з тріумфом меркантилізму, принесеним ХХ століттям, з самотністю шляхетної особистості в новому, зміненому світі. Тепер уже Конхобар, міфічний король Ірландії, ворог і згубник Кухуліна — символічного захисника Ірландії,— в п'єсі «Дейдрре» стає втіленням нової епохи, епохи зиску, матеріальності, де немає місця одержимим ідеалам на зразок Кухуліна. В перше десятиліття віку нові елементи з'являються в стилістиці драм Ёйтса. Його герой паближається до типу сильної особистості в дусі Фрідріха Ніцше, сильної, однак приреченої па загибель власним ідеалізмом. Водночас під впливом Джона Сінга Ёйтс почав виявляти інтерес до побутової деталі, ознак реальності. Головними постановочними принципами для Ёйтса залишаються уповільненість і скупість рухів, статичність і

опора на слово, тобто принципи умовного поетичного театру.

В поезії Єйтса 10-х років з'являються роздуми про героїчну революцію, в якій жах переплітається з красою. З роками жах стає все більше. Поет не приймає насильства, поступово виношує ідею безплідності і згубності боротьби для внутрішньої сутності людини. З плином літ трагічні мотиви відшліфовуються. Здається, поет одержимий якоюсь апокаліптичною манією. Його апокаліптичні візії досить незвичні. Іноді він протиставляє їм пошук насолод. Іноді стверджує, що тільки мистецтво — рятувальний сховок від загального хаосу. Іноді трагедії гротескні, а дещо штучна веселість поета збігається з новою і незвичайною фривольністю ритму. Фантазмагорії не раз набирають обрисів елегантного орієнталізму. Практично зникають з поезії звичні образи кельтських міфів. Натомість з'являються вірші, як от «Леда й Лебідь», навіяні давньогрецькими міфами. Приваблює Візантія, як саме та духовна територія, втрачена сучасними цивілізаціями, де ще можлива єдність і гармонія життя.

В апокаліптичних медитаціях Єйтса на теми неминучого самознищення західної культури одне з ключових місць займає історія Саломеї та Іоанна Хрестителя. Ця євангельська тема, вже порушена європейським символізмом й декадентством, трансформувалася в пізній драматургії Єйтса і деякий час займала його роздуми. «Коли я згадую про мить перед одкровенням,— писав Єйтс у «Візії»,— то ду-

маю про Саломею. В той час як вопа — тонко розмальована чи смугла, паче червоне дерево,— танцює перед Іродом і отримує в свої байдужі руки голову пророка, я думаю, чи не було часом те, що нам видається декадансом, насправді надмірністю мускульної плоти і досконалої цивілізації». Як і декаденти, Ёйтс вважав Саломею символічною постаттю. Він не сприймає її як образ бездумної краси Вавілонської блудниці. Він також сумнівався в старій концепції цього образу, як втіленні здорової культури, ще не отруєної християнством. Вона здавалася йому уособленням «мускульної» цивілізації, засліпленої нарцисизмом і не спроможної до молитви. Так загадкова Саломея стала втілювати бездушність, порожнечу і вичерпаність європейської цивілізації.

У праці «Візія» Ёйтс висунув певні альтернативи такого роду цивілізації. Базуючись на ідеях Сведенборга, він обстоював відродження душі. Не дивно, що свою книгу він спочатку називав міфологією, потім з'являється її сприйняття як філософії. «Систематизуючи» власні погляди, він сперся на комплекс окультних «наук» і східні релігії, передовсім буддизм та індуїзм. Крім того, цілком у дусі часу виявляв посилений інтерес до підсвідомого.

Поет засудив так звану «релігію прогресу», апостолами якої вважав Герберта Веллса і Бертрана Расселла. Веллсу присвячено глузливі віршик, де наука названа «опіумом для передмість». Ёйтс і раніше не ототожнював науку і прогрес, однак з роками

взагалі розчарувався в інтелектуальному підході до реальності, шукаючи джерел в духовному, часто в окультному. В зрілому віці його приваблюють ті мислителі, котрі не вірили в довершеність людини і в прогрес. Це — Віко, Сведенборг, Ніцше, Шпенглер.

Якщо в 10-і роки Ёйтс ще розривався між двома драматургічними принципами, вагаючись між потягом до універсального та індивідуальною прикметою, то поступово перша лінія перемагає. Ёйтс прагне в своєму театрі показати універсальні прикмети, глобальні символи, всеохопні пристрасті. У 20-і роки він спирається в своїх постановках на експериментальні принципи видатного поватора англійської сцени Гордона Крега, зокрема застосовує замість звичних декорацій вигадані ним ширми, а на обличчя акторам вдягає маски, щоб підкреслити не характер у розвитку, а тільки визначальну його домінанту.

Ідеї Крега революціонізували європейський театр. В Москві їх творчо засвоював Меїєрхольд, на Україні — Лесь Курбас. Деякі ідеї театральної естетики Курбаса разуче схожі з принципами Ёйтса. Слова Курбаса про Крега: «...Гордон Крег із своїм постулатом лінії в акторському мистецтві і актора-зверхмаріонетки доповнює цю картину впливів, що при наявності і повної зовнішньої ситуації (реакція проти натуралізму) склалися в той культ фіксованості, захватності, конкретності,— перш за все, природно, по лінії жесту і мізансцени,— який і досі

в поглибленому вигляді живе в «Березолі» — могли би бути сказані Ёйтсом стосовно його «Еббі Тіетр». До того ж, як і для Ёйтса, так і для Курбаса авангардистська театральна естетика означала боротьбу, по-перше, з «реалізмом», життєнодібністю старого театру, по-друге, з провінціалізмом власної культури. Характеризуючи Молодий театр, Курбас писав у 1917 р.: «В літературі нашій, що досі найбільш ярко відбивала громадянські настрої, ми бачимо після довгої епохи українофільства, романтичного козаколюбства і етнографізму, після «модернізму» на чисто російських зразках — зворот великий, єдино правильний, єдино глибокий. Се зворот прямо до Європи, прямо до себе».

З п'єси «Коло яструбиної криниці» (1916) починається новий період у театральній діяльності Ёйтса. В цей час (1913—1916) літературним секретарем Ёйтса працює Езра Паунд. Останній готував до видання англійські переклади п'єс середньовічного японського театру. Він зацікавлює цим Ёйтса, і той пише не тільки передмови до збірника, а й свої чотири п'єси для танцюристів.

У п'єсах для танцюристів Ёйтс, здається, прагнув реалізувати повне протиставлення своїх ідей принципам натуралістичного копіювання життя. Застиглість маски пов'язана з особливою одухотвореністю тіла. Дія відбувається на аскетичному фоні стіни чи однієї ширми, Ёйтс відмовляється від їх нагородження. На сцені присутні музиканти й хор. Дійових осіб небагато. Спектакль театру Но має

свої канони. Один з них — повторення сюжету не-мовби двічі. Спочатку події переповідаються, потім проживаються, як правило, за допомогою танцю у вільній манері, який скоріше нагадує транс. Найчастіше танцює вже не герой, а дух його, втілений в якусь надприродну істоту. Цей танець стає для Ёйтса максимальним виразником поетичної думки. За формою п'єси Ёйтса мають на меті максимальне віддалення від життя. По суті, якими б далекими, символічними не видавалися сюжети, а вони завжди пов'язані з мотивами євангельських, індійських чи ірландських міфів, усе в них про сучасну трагедію Ірландії.

В третє десятиліття віку Ёйтс пише лише дві нові п'єси і хоча ще застосовує в них принципи театру Но, перед нами новий тип драми — драми-дискусії. І все ж, як і всі раніші драматичні твори Ёйтса, вони призначені не для читання, а для сцени. П'єси останніх років, серед них «Смерть Кухуліна», належать до кращих творів письменника. Вони досить різні за колоритом — від фарсу «Яйце чаплі» до «Чистилища» — ёйтсівської «безплідної землі». Однак особливий песимізм і всеохопне відчуття деградації людства огортає в «Смерті Кухуліна». В основі п'єси — найдревніший варіант саги, хоча витлумачений в дусі роздумів Ёйтса останніх років його життя.

Легендарний Кухулін помер від рук шотландської воїниці Айфе, яка помстилася йому за смерть їхнього спільного сина. Колись Кухулін, не впізнав-

ши, убив його. В п'єсі Ёйтса Кухуліна вбиває не Айфе, а Сліпець, не з помсти, а щоб продати голову героя за дванадцять пенсів і заробити цим собі на шматок хліба. Так Кухуліц, а разом і падія на ідеал, гинуть, розтоптані матеріальними інтересами. В останній п'єсі Ёйтса з'являється нова динаміка характеру, власне, взагалі характер, несхожий на статичну маску-пристрасть. Крім того, Ёйтс не уникає психологічних параметрів конфлікту.

Певну психологічну лінію виробляє в собі й пізня лірика. Поет заглиблений передовсім у себе, але його душа має багато вимірів. Автор існує в своїй неспокійній самотності в сучасному світі і в своїй тяжкій ностальгії за минулим. До того ж він усе більше схиляється до ідеалізації минулого, і свого власного, і як філософської категорії. Навіть прожите ним самим у цей час стає не особистою історією, а скоріше особистим міфом. «Я старий, я належу до міфології»,— наче про себе говорить поет в пролозі до «Смерті Кухуліна». І його герої—також привиди минулого, а світ—якась туманна примара. Найпізніші вірші видаються немовби переписаними ранніми віршами. От «Звірі покидають цирк». Тут схрещуються дві реальності—«значущі сні, примари, безголосся» і «сміття на вулиці, брудні канави»... Непривабливий матеріальний світ не просто поряд, а саме там народжувалися образи омріяної й ідеальної держави мистецтва:

Внутрішня боротьба поета—це полеміка з власним скептицизмом і з скептицизмом як всеохопною ри-

сою повочасної поезії. «Езра, відтворюючи Проперція чи якогось китайського поета, тікає від скептицизму. Я більше за Еліота й Езру відчуваю потребу старих форм, старих ситуацій; коли я відтворюю якийсь власний ранній вірш, я можу втекти від скептицизму», — записував Ейтс у щоденнику. Однак і в останніх віршах він не знаходить спокою. Декарт — Гамлет — два генії скептицизму і вічні сучасники — супроводжують поета в його болісних шуканнях.

У віршах так званого періоду «вежі» особливо відчувається врівноваженість думки й почуття. Його ніколи не приваблювала пафосність, емоційна надмірність, він прагнув рівного і спокійного голосу. Однак при тому вірші зберігають глибоку внутрішню напругу. Ідеал митця сформульований в «Автобіографії»: «...Дика енергія, немов вогонь, піднесений до соломки, за кілька хвилин знищує первову силу і для мистецтва безплідна. Наш вогонь має горіти повільно, і ми маємо повсякчас аналізувати все зроблене, за межами роботи, задовольнятися скупи́м полум'ям... Тільки тоді навчимося ми тамувати нашу енергію, тримати свій розум під достатнім контролем, а наша техніка надаватиметься до вираження емоції життя в процесі їх розвитку». Ідея контролю за почуттям невідривна від контролю за формою. Класичні форми вірша, яких дотримувався Ейтс, органічно доповнювали його прагнення до аристократичної літератури. Він був послідовним у своєму традиціоналізмі, скептично спри-

ймаючи поверховий авангардизм, тобто таке сучасне мистецтво, що будувалося винятково на технічних прийомах.

Вільям Батлер Єйтс належить до найоригінальніших поетів ХХ віку, і п'ятдесят років його поетичної творчості мають свою логіку і свої парадокси. Так само сповнене шуканнями й перипетіями його життя як драматурга і театрального організатора. Крім того, Єйтс був політичним діячем, і це ще одна важлива сфера його життя. Нарешті, він був мислителем, і його химерні філософські й естетичні праці не слід вважати ексцентричними примхами генія. Кожна з цих граней митця цікава нам ще й тому, що долі ірландської й української літератур мають чимало спільного. Відкриваючи українського Єйтса, наближаємося не тільки до осягнення ірландської культури з її болісними проблемами й суперечностями, але й до глибшого розуміння культури власної.

Соломія ПАВЛИЧКО

ПОЕЗІЇ

ПАДОЛИСТ

Осінь над листям, що любить і гине,
І над полівкою в ячних снопах.
Жовклі й вологі кущі горобини,
Жовклі суничні поляни в лісах.

Час пригасання любові обліг нас,
Душі вже наші знебулі й смутні...
Тож прощавай — поки не переміг нас
Плин забуття... І заплач по мені.

ЕФЕМЕРА

«Ти надивитись не могла на мене,
А нині погляд втомлено відводиш,
Бо пригаса любов...»

Тоді вона:

«Хоча любов пригасла, та вернімось
Ще раз на берег озера безлюдний
Години тихої, коли вже Пристрасть
Засне, немов натомлене дитя.
Далеко зорі — наш цілунок перший
Від них не ближчий. Серце постаріло».

Вони в задумі йшли опалим листям...
Він стиха мовив, руку стисши їй:
«Так, часто серце з Пристрастю старіє...»

Мовчав довкола ліс, і жовте листя,
Мов тихі метеори, опадало.
Зустрівся їм старий кульгавий заєць —
Теж з осені... І ось ще раз вони
Спинилися над берегом безлюдним.
Він глянув — закосичилась вона
Тим мертвим листям, що тихцем зібрала,
Мов зір її, вологим.

«Не жалій,—
Озвався він,— що ми знебулись. Далі
Нові кохання ждуть. Спішим до них.
Бо перед нами — вічність. Наші душі —
Кохання вічне — й вічне розставання».

ПІД ВЕРБАМИ СТРІВ Я ЛЮБУ

Під вербами стрів я любу — володарку мрій моїх,
Вона ішла по садочку, а ніженьки — наче сніг.
«Люби мене, милий, легко, як листя на гілці росте».
Я ж був молодий, нерозумний і «ні» сказав їй на те.

Зустрів я на лузі любу — володарку мрій моїх.
На плече мені ручку поклала, а рученька —
наче сніг.

«Живи собі, любий, легко, немов у лузі трава».
Я ж був молодий, нерозумний,— і досі журба жива.

ТРОЯНДІ НА РОЗП'ЯТТІ ЧАСУ

Червона, горда і сумна Трояндо днів моїх!
Явись мені, щоб я діла співати давні міг:
Як воювався Кухулін з гірко-солоним морем,
Як сивий лісовик-друїд сповив царя прозорим
Завоєм згубних видив-снів,— прегордого царя;
Як із зорею про печаль твою співа зоря —
Уже й посивіли в танку срібليстому на хвилях
Зірки оті, співаючи пісень протяглих, милих.
Явися, сліпоту судьби зніми з моїх очей,
Аби в злиденності дурній минутих всіх речей
Десь під конарами двома ненависті й любові
Знайшов немертну я красу в путі її терновій.

Явись, явись, явись! Нехай лиш дихання твоє
Трояндове нехай душа моя зболіла п'є!
Аби дрібне, буденне все до мене не добилось:
Аби в комірці хробачок сидів собі й не виліз,
Аби полівочки в траві та й не завважив я,
Ані захланних пожадань — їм легіон ім'я.
Я б тільки слухав ті слова предивні, громогласні,
Що ними здавна повнив Бог серця огненно-ясні,
Та вчився мовою співать, забутою людьми...

Явись — бо хочу, поки ще не йти у царство тьми,
Я Ейре виспівать стару, героям скласти шану,—

Явись, о горда і сумна, Трояндо полум'яна!

ФЕРГУС ТА ДРУІД

Фергус: Я цілий день ганявся за тобою,
А ти мінився — з образу та в образ;
Був спершу вороном старим — із крил
У тебе пір'я сипалось; а далі
Ти ласицею мчав між голих скель,
А це вже хоч прибрав ти людський вид,
Сивань худий, ось-ось розтанеш в смерку.

Друїд: Що хочеш, царю з Пурпурної Гілки?

Фергус: Ось що скажу я, душе наймудріша:

Був коло мене юний Конхобар,
Коли чинив я суд; він мудро мовив,
І, що мені здавалось перозв'язним,
Легке йому було, то я корону
Йому і передав— і збувсь жури.

Друїд: Що хочеш, царю з Пурпурної Гілки?

Фергус: Цар, гордий цар! Від цього й відчай мій.

Чи бенкетую зі своїм народом,
А чи гуляю в гаї, чи лечу
На колісниці понад морем пінним,—
Все чую я на голові корону.

Друїд: Що ж хочеш, Фергусе?

Фергус: Не хочу царства,
А тільки мудрості твоєї снів.

Друїд: Глянь на мої сивини, впалі лица,
На руки ці, що вже й меча не здійнуть,
На тіло, що стеблом тремтить на вітрі.

Мене ж бо жодна жінка не кохала
І жоден муж до помочі не кликав.

Фергус: Цар — просто наймит нерозумний; палить
Він кров свою, щоб бути сном чиймсь.

Друїд: Так просиш — ось тобі торбинка снів,
Шнур розв'яжи, вони тебе й огорнуть.

Фергус: Я бачу, як я річкою течу,
Від змін до змін... Чим тільки я не був:

Морською краплею, жалом меча,
Ялиною на пагорбі високім,

Рабом старим, що тяжко жорно крутить,
Царем на позолоченому троні...

Таке це все величне, пречудове,
Але, пізнавши все, я став нічим.

Друїде, ох, які окупи туги

Таїлися у сірій цій торбинці!

БІЙ КУХУЛІНА З МОРЕМ

Із заходу юнак прибрів оспало
До Емер, що тканини фарбувала,
І мовив: «Я той свинопас, кому

Дорогу пильнувати одному
Звеліла ти. Більш пильнувать не треба».

Тканину Емер кинула від себе
І, звівши руки в охрі догори,
Сахнулась, мов злякалася мари.
Пастух, в лице їй дивлячись уперто,
Сказав: «Ані живий ніхто, ні мертвий
Не мав таких скарбів, як він везе».

«Звитяжець пан твій, чом же, попри все,
Нерадий ти? Чому трясешся згола?»
Ще дужче він затрясся, впав додолу
На мокру купу й викрикнув: «Із ним
Дівча з пташиним голосом дзвінком!»

«Мовчи!» — гукнула, й пальці ті червоні
Зненацька уп'ялися їй у скроні,
Й туди, де син пастушив, побрела
І викрикнула гнівно: «Честь малá —
Усе життя пробуть за свинопаса!»

«Я, мамо, ждав цих слів — свого часу!
Куди ж мені?»

«Померти мусить він —
Найважчу в світі руку має син».
«Таких, як він, на світі небагато —
Між колісниць своїх стоїть мій тато».

«Але ж його ти, сину, переріс».

«І все ж під сонцем десь, серед коліс,
Стоїть отець мій».

«Зморений боями,
Старий, у повозі над огирями».

«Я лиш питаю, де б його зустрів,
Бо хто озлив тебе, той і вмудрив».

Ген табором Червона Гілка стала,
Де в берег б'ється коней-хвиль навала.
Іди ж, на взліссі ватру запали
І лиш тоді відкрий ім'я, коли
Знайдуть того, чий меч повеліває
І хто ту саму клятву пам'ятає».

З бенкетарями був там Кухулін,
А поруч — не підводилась з колін
Краса й дивилась в очі, мов у диво,
Ті ж очі — мов весна на горніх нивах,
І думала про славу днів його,
І струни Кухуліна одного
Вславляли, і Червоної цар Гілки,
Грав Конхобар для Кухуліна тільки.

Та мовив Кухулін: «А хто розклав
На взліссі ватру серед буйних трав?
Не раз я чув: то заспіває пісні,
То солодко його тятівка свисне.
Спитайте, хто він».

Хтось пішов, прийшов.
«Він каже: на кінці меча готов

Ім'я подать — того він дожидає,
Хто теж ту саму клятву зберігає».
І крикнув Кухулін: «Тут тільки я
Давав ту клятву, ще як був хлоп'я!»

Зійшлись на взліссі. По короткім герцю
Спитав він юнака: «Чи жодне серце
Не в'япе по тобі, чи взагалі
Спочити хочеш ти в сирій землі,
Що так прийшов до мене й кинув виклик?»

«В богів питати долі смертні звикли».

«А схожий ти на жінку, що колись
Її любив я...»

Знов бійці зійшлись,
Та Кухулін вже добре розпалився:
Крізь юну звагу меч старий пробився —
Протяв того.

«Назвись, бо це ж твій скін».

«Я — Кухулін і Кухуліна син».

«Звільню ж тебе від мук. Я більш не можу!»

Ніс день тягар свій до нічного ложа,
А Кухулін понурений сидів,
То Конхобар послав найкращу з дів;
Що вже горнулась, гладила сивини,
Та марні всі ті ласки голубині...

Тож Конхобар, премудрий володар,
Друїдів покликав, що тямлять чар,
І мовив: «Кухулін отак ще три дні
В скорботі цій страшній просидить сиднем,
А встане — в лютості всіх нас поб'є;
Йому ви чарів начаруйте всіх, що є,
Щоб він з морськими кіньми став до бою».
Друїди заспівали чарівної,
Три дні гули.

А потім Кухулін

Встав, коней моря вздрів і вчув з далин
Гул колісниць ще й поклик: «Кухуліне!»
І стявся з морем — ну рубать нетлінне.

ТРОЯНДА СВІТУ

Краса — це сон? Кому таке наснилось?
За красні ці уста, що з давнини
Смутні, бо їм немає новини,
Костром погребним Троя обвуглилась,
Пропали Усніпі сини.

Минуці ми, і світ минає, гине:
Між людських душ хистких, що все течуть,
Мов води річки, й зимна їхня путь
Під небесами зоряної піни,—
Краси уста осмуту ллють.

Схиліться, ангелц, в оселі вашій хмарній —
Іще до вас, ще до сердець усіх
Була вона і знуджено до ніг
Творця тулилась. Він же їй, прегарній,
Зелений простелив моріг.

ТРОЯНДА МИРУ

Коли б архангел-войовник
Тебе угледів з неба —
Забув би війни всі навек
Лише заради тебе,

Облишив би навек-віків
Змагаться з Сатаною
Та звив би з зоряних вінків
Каплицю над тобою.

А люд, побачивши, як він
Хвалу тобі складає,
Прийшов би сам з усіх сторін,
Просвітлений, до раю;

І Бог сказав би: «Добре все!
Цур війнам тим запеклим!
Всіх мир трояндовий спасе —
Між пеклом мир і пеклом».

ТРОЯНДА БИТВИ

Трояндо із усіх Троянд, Трояндо всього світу!
Вгорі вітрила лопотять, із дум високих шиті.
Летять над водами годин, куди несуть вітри,
І дзвона хвилям Бог віддав, немов для втіхи-гри,
А біля тебе то гука, то нишкне вся ватага,
І клапті піни на чубах, розмаяних, мов стяги...
О відвернися від боїв, яких не почала,
Тебе прошу я!.. Ось ідуть ті битви спроквола.
В загрозах прихистку нема, ані у війнах — миру
Тому, хто слухав би всякчас любові пісню щирю
В оселі затишній її, де не згаса вогонь...
Та всіх збери, кому любов не піднесла до скронь
Мовчанки-тканки чи кого, співаючи, минула,
Світанню усміх своїй дала, байдужа та нечула;
Збери ж ти — ти, що більш знайшла, ніж тайни
є в росі,
А чи в дощі, а чи в зірках тих, що на небі всі,
Чи в сонці з місяцем, а чи на всій землі-планеті,
Та й більш, ніж радості, зітхань у зоряному леті,
Аніж у моря з уст гірких зірвалося сміха,—
Сади ж ти їх на кораблі, веди на бій війська...
Знедоленим, невтоленим, невтішним неборакам
Одкриється старенька Ніч своїм таємним знаком;
Зачувши тихий плач сердець, їх скликав
божий дзвін,
Бо їм снаги ні на життя немає, ні на згин.

Трояндо із усіх Троянд, Трояндо всього світу!
І ти на пристань цю прийшла, туманним морем
биту,
На пристань смутку і жалю прийшла й почувла ти
Той дзвін, що піжно так брентить, десть кличе
нас іти,—
Той дзвін — краса, що вічністю печальна; отакою
Тебе ж вона зробила з нас і з сивини морської.
Обвисли, ждуть на кораблях вітрила, що з думок,
Бо долю Бог їм присудив одну, єдиний строк,
А як натомляться вони в священних війнах Бога,
То спочивати попливуть до зірного чертога,
І не почувсмо вже більш тихенького ниття
Сердець своїх, не здатних ні на смерть,
ні на життя.

ПІСНЯ ЕЛЬФІВ,

*якої всни співають для Діармайда і Гранії,
що побралися й заснули під кромлехом*

Ой ми веселі, ой ми старі,
Старі й веселі!
Тисячі літ, тисячі літ
В земній оселі.

Даймо цим дітям, що з світу прийшли,
Тишу й любов,

Росяні довгі часини нічні,
Зірний покров;

Даймо цим дітям, що з світу прийшли,
Сон чарівний.
Що ж бо є краще, на світі краще? —
Нам поясни!

Ой ми веселі, ой ми старі,
Старі й веселі!
Тисячі літ, тисячі літ
В земній оселі.

ОЗЕРНИЙ ОСТРІВ ІННІСФРІ

Я встану і піду, піду до Іннісфрі,
Поставлю там собі курінь з лози та глини,
Посію біб, до вулика принаджу рій
І заживу на галяві бджолиній.

Мені сочитиметься супокій: крап-крап —
Під пісню цвіркунів, з ранкового серпанку;
Опівніч зоряна і полуденний розімлілий непоквап,
А вечір — повен крилець коноплянки.

Устану і піду, бо день і ніч
Я чую, як те озеро хлюпоче
Мені з усіх доріг, з усіх узбіч,
У серці широко розлитись хоче.

ЖАЛОЩІ КОХАННЯ

Жалощі невимовні
В серці кохання живуть:
Люди, клопотів повні,
Хмари, що в небі плывуть,
І вітер несамовитий,
І гай, і річка в гаю
Ладні занепасти
Кохану мою.

СКОРБОТА КОХАННЯ

Запекла в стрісі сварка горобців,
І повний місяць, і зірки малі,
І листу голосний, одвічний спів
Сховали давній, тужний плач землі.

А ти із гіркотою вуст своїх
Всі сльози принесла, що вилив світ,
І клопіт кораблів земних усіх,
І клопіт всіх земних мільярдів літ.

І вже ту, в стрісі, зграйку горобців,
І зблідлий місяць, і зірки малі,
І листу голосний, тривожний спів
Стрясає давній, тужний плач землі.

* * *

Коли Ви, сива й сонна, при вогні
Наважитесь цю книгу розгорнути,
Торкне Вам очі погляд призабутий,
Зачаєний на дні, у глибині.

Як Вашу граціозність я люблю!
І ту красу — пециру чи правдиву,
І душу пілігримську — щире диво,
І на обличчі Вашім — тінь жалю.

За вогняну межу зробивши крок,
Шепочучи, сумпа Любов зникала...
Майнула над вершини й заховала
Своє лице у натовпі зірок.

БІЛІ ПТАХИ

Я хочу, кохана, щоб ми були як білі птахи
в морській піні,
Обпечені полум'ям метеора, що зник у хвиль
шаленім кипінні.
Вечірньої зірки блакитне сяйво, що пролилося
з краєчку неба,
Додасть безсоння нашому суму, безсмертному
в душах у мене й тебе.

Та й полишили на зірки... Аж поки я прийшов
І вирізьбив слова:
*«Прекрасніша за першу, за твою любов
Сном вічним спочива».*

ХТО ПІДЕ З ФЕРГУСОМ?

Хто з Фергусом помчати хоче
В ліси мережаної тьми,
На берег моря — танцювати?
Очима хвацько блисни, хлопче,
Дівчипо, вії підійми!
Надії, страх — лишіть у хаті!

Не озирайтесь, киньте думи
Все про любові таїну,
Бо ж Фергус колісниці має,
Він має повні пущі шуму,
І моря сиву далину,
Ще й танці зоряного маю.

ЧОЛОВІК, ЩО МРІЯВ ПРО ЧАРІВНИЙ КРАЙ

Стояв він серед люду в Дромагайрі,
Відкривши душу до усіх вітрів,—
Аж нині крихту ніжності зустрів,

Ще поки не дістався костюмарі;
Та рибу висипав на купу хтось —
Мов попідводила голівки срібні
І заспівала золотоподібно,
Мов світло всіх світанків пролилось
На острів, де любов сусідить морю:
Там Час коханих не схилив до зрад
У затишку вічнозелених шат...
І пробудивсь він, уступився горю.

Подався він піскамн Ліссадела...
Про гроші клопотатися почав,
До року рік розважливо складав,
Та й перейшов у хату невеселу.
Коли ж минав він болота — хробак
Замурзаний завів такої пісні:
Мов, десь на заході чи то на півдні
Щасливий люд живе, там все інак
Під золотим чи, може, срібним небом;
Там танцюрист як спиниться в танку,
То й зірку рве, мов ягоду п'янку...
Та чи ж йому зірки гребти огребом?

Задумавсь над струмком у Сканавіні,
Задумався про кривдників: авжеж,
Цим вибриком не дуже їх впечеш —
Що був, та вже й нема, вже в домовині!
Коли це заспівав йому спориш,
Ще й голоском таким-то вже жорстоким,
Де тиша вічна обраним пророкам

Дає утіху ту, що наймиліш,
Хоч як у злоті дпя штурмує срібло;
Де ніч їх теплим огорта рупом,
Де сплять закохані щасливим сном...
Наслухався — досада вже й не щипле.

Спочив він під горбами Лугнагала,
І хай би спочивав спокійно вже
Під кручею, що хмару стереже,—
Чи ж не всього його земля злигала?
Так ні ж — у ньому суцці хробаки
Взяли на світ увесь проголосили,
Що пальці бог забрав: то з них щосили
Яркого літа струменять деньки
На танцюристів біля моря стиха.
Некоханому спати без тривоги,
Аж поки світ цілунком спалить Бог?
І в домовині не знайшов утіхи!

ПОСВЯТА КНИЗІ ВИБРАНИХ ІРЛАНДСЬКИХ ОПОВІДАНЬ

Коли була ще Ейре господиня,
Тут гілочка з дзвіночками була,
Бриніла тихо, зелепо лила
Друїдів добрість, ельфів благостиню;

Всіх чарувала — й кидав торг купець,
І забував селяк свою худобу,

І бій вщухав, і засинала злоба,
І входив мир на мить до всіх сердець.

Розкидані по чужині блукальці,
Що змови куєте по всій землі,
Щоб прадідні ушанувать жалі,—
І я ж бо маю гілочку й брязкальця!

Її зірвав я із зелених віт,
Що їх вітриста осінь вже ламала,
З віт Ейре, даних шквалу на поталу,
З віт краю, де щонайгіркіший піт,

Де так руйнують, топчуть, б'ють людину,
Аби любов убить! Дзвіночків сміх
Зриває сіре павутиння з стріх,
Та люблять пісню тут сумну єдину.

Бринять, веселі чи сумні, її примари
Напівзабутих споминів песуть...
Та наша не лишила каламуть
Слідів у чистім небі Коннемари.

БАЛАДА ПРО ОТЦЯ ГІЛЛІГАНА

І денно й нічно панотець
Не вдома — на селі,
Бо півсела лежало вже
Хто в ліжку, хто в землі.

Якось надвечір задрімав
Старенький панотець,
Коли це знов по нього шлють...
Урвавсь йому терпець.

Він застогнав: «Не можу більш!
Народ вмира, вмира...»
Та скрикнув: «Господи, прости!
Згрішила плоть стара!»

Навколінці молився він,
Та сон підкравсь-таки,
І впала сутінь на поля,
І розцвіли зірки —

Одна, вже й дві, уже й мільйон...
Вітрець зашелестів...
Бог тихі шепотів слова
Для всіх сиріт і вдів.

Коли ж проснулись горобці
І світ почав сіріть,
Священик Пітер Гілліган
В одну прокинувся мить.

«О горе! Чоловік помер,
А я проспав цей час!»
Схопив він сонного коня
І навпростець помчавсь.

Через болото, через троц —
Чи їздив так коли?
Відкрила хворого жона:
«Ви, отче?! Знов прийшли?!»

«Помер недужий?» — крикнув він.
«Помер... Година вже...»
Священик Пітер Гілліган
Назад хитнувся лише.

«Ви тільки вийшли — й він помер
Блаженно, мовби птах...»
Впав на коліна панотець
По цих її словах.

«О ти, що зорі й ніч створив
Людській самотині,
Послав ти ангела з небес
Допомогти мені!

Багряношатий, всеблагий,
Всесвітній рушію!
Це ж пад найменшим зглянувсь ти,
Одвів біду мою!»

ІРЛАНДІЇ В ЧАСАХ ГРЯДУЩИХ

Знай: скоро, років не за триста
Впишуть мене до товариства,
Що не дрімало, а співало,
Ірландію смутну втішало.
Мене за гіршого не май:
Трояндно-красний берег-край
Твій по моїй сторінці кожній
Біжить, як і в твоїй неложній
Історії, що їй віків...
Ще ж вибуяти Час не вспів,
А вже ходи твоєї ритм
Озвався серцем молодим
Ірландії; звелів Час свічам
Твоїм присвічувати вічам,
Аби довіку, на віки
Ірландії ішли думки.

Ані не менший я, ніж он
Девіс, Манган чи Фергюсон,
Бо ж, як по правді, кажуть більше
Рядки мої, ніж їхні вірші,
Про речі дійсні, потаємні,
Заховані в глибині темній.
Бо первнів сила немала
Приходить до мого стола —
Навала буйна мчить сама
Від неритмічного ума...
(Хто ж тихий, буїстю не проклят,

Хай віддає на погляд — погляд).
Із ними, з ними вирушаєм
За тим трояндно-красним краєм!
О фей танок, друїдів спів,
Друїдів край споконвіків!

Для тебе, поки можу, вмю,
Спишу любов свою і мрію!
Від дня народження й до смерті
Ми — мить єдина в круговерті,
Тож всі ми, і любов, і спів,
Що Час-мірило засвітив,
І сутінкові всі створіння,
Що йдуть повз мене, тінь за тінню,—
Туди, туди всі линею, де
Лиш істини вогонь гуде,
Де вже нема любові-мрії...
Там бог ступає — біль біліє.
Тож серце переллю в пісні,
А ти в імлі-будучині
Про те, як серце билось, знай:
В трояндно-красний берег-край.

НЕВТИШНІ ГОЛОСИ

Вгамуйтеся, о невтишні голоси,
Летіть до воїв горньої застави
Та шліть їх в мандри, на шляхи грози,—
Хай мчать вогнями, поки й Час звогніє!
Не чули ви: старі ми серцем стали?
Чого ж ви шумите, немов ліси,
Гукаєте, мов птахи, мов завії?
Вгамуйтеся, о невтишні голоси!

ЗАКОХАНИЙ РОЗПОВІДАЄ ПРО ТРОЯНДУ В ЙОГО СЕРЦІ

Усе негарне й криве, усе постаріле й зношене —
Чи плаче дитя, чи віз скрипить під узгір'я круте,
Чи важко ступає орач по холоднім болоті осені,—
Кривдить твій образ — троянду, що в серці моєму
цвіте.

Вся недоладного кривда невимовно тяжка й велика.
Ох, я б його переробив, сів та й дивився б на те,
Які лапи стали, й небо, і води золотоликі
Ради мрій про твій образ — троянду,
що в серці моєму цвіте.

ПРИВИД З ПОВІТРЯ

О'Дріскол качок злякав
І співами вигнав їх
З високого очерету,
З похмурих вод лісових.

Він озирнувся: берег
В нічній чорноті лежить.
Про коси О'Дріскол думав,
Про кохану Бріджит.

Співаючи, він раптом
Козиці співи пізнав.
Ніхто ще не грав так весело,
Ніхто так сумно не грав.

Ватага дівчат і хлопців
В долині танок вела.
Бріджит танцювала з ними,
Сумпа й весела була.

О'Дріскола оточили
Люб'язні веселуни —
Вином його частували
Та білим хлібом вони.

Але, за рукав узявши,
Його повела Бріджит
Туди, де бавився в карти
Якийсь предковічний дід.

Були хліб з вином — манюю,
То привид з повітря був.
Та грав О'Дріскол; про все він,
Крім кіс коханих, забув.

Він грав з тим веселим дідом,
Не думавши про біду,
Коли хтось вихопив з танцю
Бріджит його молоду.

Якийсь невідомий красень
До себе її тулив.
На груди красеню падав
Розмаяних кіс розлив.

О'Дріскол відкинув карти —
Все, що діялось з ним,
Пропало; ватага зпикла,
І дід розтанув, мов дим.

Лише у нічнім повітрі
Він спів козиці пізнав.
Ніхто ще не грав так весело,
Ніхто так сумно не грав.

НЕВТОЛЕННИЙ ТЛУМ

Діти Данаану сміються у золотих колисках
І плещуть в долоні, з утіхи приплющують очі,—
По краю північним помчать вони, як вилетить
велет птах,
Що в нього крила біліють, а серце холодне від почі.
Цілую дитя заплакане, і до грудей тулю,
І чую, як кличуть його й мене дві тісні могили...
Невтішні вітри орють моря па ріллю,
Невтішні вітри захід весь розвогнили,
Невтішні вітри б'ються в браму небес,
До брами пекла женуть духів кубло торошене...
О серце на буйних вітрах! Той тлум невтолений
Гарніший од свіч, од їх тихомирних чудес.

ПІСНЯ ЕНГУСА-БЛУКАЛЬЦЯ

Раз до ліщини я пішов —
Чого та голова вогниться?
І вудку вирізав собі,
І взяв та й наживив суницю;
Затріпотіли мотилі
Й зірки, до мотилів подібні,
Закинув вудку я в струмок
І виловив рибинку срібну.

Її поклав я на траву,
А сам хотів вогню вкресати,

Та враз зашелестіло щось,
Гукнуло: «Енгусе!» — позаду.
Не риба — мерехке дівча,
І коси в яблуневім цвіті!
Мене гукнуло на ім'я
Й розтало у ранковім світлі.

Дарма, що вік я мандрував
З долини в гори, з гір — в долину,
Знов світ пройду, але знайду
І поцілую ту дівчину,
Й піду поміж шовкових трав,
Рвучи із неба для забави
Сріблисті місяць-яблука
І сонце-яблука злотаві.

СЕРЦЕ ЖІНКИ

І що мені моя світличка?
Що — молитви і супокій?
У ніч позвав, цілує личко
Та пригортає мильний мій.

І що той клопіт материнський?
Що — батьківський затишний дім?
У мене коси — квіт тинистий,
Під ними не страшний нам грім.

Хованки-коси, сльози-роси...
Далеко десь життя і смерть...
Сердець двох мова двоголоса,
Ми одне б́дним повні вщерть.

ЗАКОХАНИЙ ОПЛАКУЄ ЗАГУБЛЕНУ ЛЮБОВ

Мов дим, ті коси, ті вії —
Таку красу я знайшов!
На відчай мій ліки новії,
Гадав я,— нова любов...
Та глянула в серце мені
І вздріла тебе в глибині...
Заплакала — й щезла в завії.

ВІН ОПЛАКУЄ ЗМІНУ, ЩО СПІТКАЛА ЙОГО Й КОХАНУ, І БАЖАЄ, ЩОБ НАСТАВ КІНЕЦЬ СВІТУ

Чи чуєш, біляста лане? Спинися, стає на часок!
Мене оберпули в хорта з вухом одним червоним.
Я мчав по Стежі Каміння та через Ліс Колючок,
Адже, аби депь і ніч я гнав і гнав тебе гоном,
Ненависть, жадання й страх хтось кинув мені
до ніг.

Чоловік із ліщиновим патичком підкравсь
непомітно, безшумно

Й зненацька мене змінив, а я ж його й.

не спостеріг.

Тож і не словом гукаю — гавкотом хортячим

безумно.

А Час, і Зміна, і Рід мимо спішать собі десь.

Нехай би вже з заходу швидше прийшов той Ведр

без щетици,

Й повикорчовував сонце, місяця її зорі з небес,

І, рохкаючи, ліг би спати у темній своїй пустині.

ВІН ПРОСИТЬ КОХАНУ ЗМИРИТИСЯ З ДОЛЕЮ

Я чую Тінявих Коней — ген мають довгії гриви,

Копита в них буйством тяжкі, білястий блиск

їхніх віч;

Розгортає північ пад ними лишучу повзучу ніч,

Схід радість ховає, поки світанок вернеться сивий,

Захід плаче росою, зітхає, відходячи геть,

Південь троянди ярі вогнів багряних леліє...

О марнота нескінченних Жадаць, Сну, Надії і Мрії!

Грузнуть Коні Руїни в глеї, впавши з небесних

бескеть.

Кохана, очі заплющ, хай б'ється серденько чуйне

Об серце мое, а коси заллють хай груди мені,

Втопивши кохання в глибокій заспокійливій

темнині

Й сховавши ті гриви розмаяні, лету шаленство

буйне.

ВІН ДОКОРЯЄ КУЛИКОВІ

Не плач наді мною, о кулику!
На західні води лети виливати нуди,
Бо плач нагадав мені твій
Палкі затуманені очі й косу важку,
Що впала була, розсипавшись, мені на груди...
Вже й так задосить зла виплакав вітровій.

КОВПАК І ДЗВІНОЧКИ

Блазень кохав королеву;
Раз (ще не піли півні)
Послав свою душу вгору
Стояти в її вікні.

Рекла щось душа в синій льолі,
Поки світ свінув у саду;
Аж мудра стала від думки
Про тиху, легку ходу.

Що королеві та мова?
В білій сорочці нічній
Устала й вікно зачинила —
Спати хотілось їй.

Серцю піти сказав він.
Ще не склепила очей —

В червоній льолі тремтливій
Придигало до дверей.

Так солодко заспівало
Про квіт королевиних кіс.
Віялом тільки махнула —
І пісню ту легіт відніс.

«Маю ж ковпак і дзвіночки,—
Подумав,— оддам їх і вмру».
І їй на дорозі поклав їх,
Як вранці йшла по двору.

Вона їх сховала на грудях,
У хвилі розкішних кіс;
Вуста їм сказали: «Їохаю»,
А легіт зірок наніс.

Вікно розчинила й двері,
І вірні ввійшли вартівці:
Червоний вмовивсь на правій,
Синій — на лівій руці.

Зчинивсь цвіркунячий гамір
З солодкої й мудрої мов,
Пелюстками коси згорнулись,
В ногах їй лягла любов.

ДОЛИНА ЧОРНОЇ СВИНІ

Вже впали роси, примари зійшлись;

блиск шпаг віщус

Нові двобої перед очима, нові видіння.

Я крики слухаю: у двобої зійшлися кінні,

Не знані мені армади смертників. Стогін чую.

Ми, що все кромлеха зводимо край сірої

моря плями,

Що камінь на камінь кладем на пагорбі,

вмитім росою.

Стомившись од всіх імперій, схиляємось

перед тобою.

Володарю згаслих зір і тої вогненної брами.

ВІН РОЗПОВІДАЄ ПРО ДОЛИНУ ЗАКОХАНИХ

Наснилось: в долині стою, й зітхає та вся долина,

Бо скрізь закохані пари ходять собі довкіл,

І ніби любов моя втрачена вийшла із гаю в діл,

Та білохмарні впали повіки — спить,

не гляне очима.

Вві сні я гукнув: «Жінки! Хай голови покладуть

Їхчані вам на коліна, хай в косах утоплять очі:

Хто любе лице пам'ята — на інше й глянуть

не схоче,

Аж поки долин всіх на світі зів'яне зелена суть».

ПОЕТ БЛАГАЄ СТИХІЇ

Ті, що їх виду чи ймення не знав ніхто, Сили
Троянду Несмертну схопили.

Дарма, що Сім Світил схилилися та й заплакали,—
Дракон Північний незляканий
Спав собі, розкрутивши кільця свої з глибини
в глибину,—

Коли ж він устане зі сну?

Великі Сили падучої хвилі, й вогню, і вітру,
Оточіть своїм співом хитро
Ту, що люблю я, заспівайте їй люлі,
Щоб муки мої поснули;
Крила свої вогняні розпустіть, схороніть
Дня невід і ночі сіть.

Сили мислі сонливої, хай не буде володарка ваша,
Мов моря бліда чаша,
Коли злетілись вітри, і сонце, й місяць хмарами
Криють свої підпалини,
А хай в берегах музичних тиша тече, мов ріка,
Де Вона утіка.

ВІН БАЖАЄ СОБІ НЕБЕСНОГО ВБРАННЯ

Мені б небесне вишите вбрання,
Гаптоване злотим і срібним світлом,
І синє, й тьмаве, й темне убрання
І ночі, й світла, і півтьми-півсвітла,—
Я б те вбрання прослав тобі під ноги,
Та вбогий я і маю тільки сни,
Тож я прослав ті сни тобі під ноги;
Ступай легенько — на мої ступавш сни.

ВІН ЗГАДУЄ СВОЮ КОЛИШНЮ ВЕЛИЧ, КОЛИ СЯВ СЕРЕД СУЗІР'ІВ НА НЕБІ

Я пив вино у Юних Стороні
І плачу, бо мені всі долі видно.
Був я Горішиною — на мені
Висіли Плуг Злотий, Зоря Провідна...
Було те ще в безпам'яття моє.
І став я комишем — стоптали коні,
Людиною став — і спізнав, що є
Нещасний, хто не може взять в долоні
Коханої лице й поцілувать,
Аж поки не помре, не стане тінню...
О звірю, пташко, вся живого рать,
Нестерпне ваше любосне квиління!

В СЕМИ ЛІСАХ (1904)

В СЕМИ ЛІСАХ

Почув, як голуби Семи Лісів
Тихесенько туркочуть, як на липі,
Облитій цвітом, бджіл гудуть рої,
І гіркоту прогнав, волення марні,
Що тільки сушать серце. Позабув
Я Тару спалену й сучасну ницість,
Що трон посіла й скрізь кричить-волає,
Розвішує гірлянди паперові,
Бо ж лиш вона на світі цім щаслива.
І втішивсь я, бо знаю: супокій
Блукає, сміючись, собі їсть серце
Між горлиць, бджіл, поки Великий Лучник,
Ладнаючись до пострілу, тримає
Свій хмарний сагайдак над Пайрк-на-Лі.

ПІСНЯ РУДОГО ГАНРАГАНА ПРО ІРЛАНДІЮ

Старі стовбури глодові вітер над Куммен Страндом
Чорний, з лівого рукава вилітаючи, трощить радо;
Нашу мужність, мов ті глоди, ламле
чорний вітер оцей,

Та ми у наших серцях заховали племінь очей
Катлін, дочки Гуліена.

Цей вітер хмари згромадив високо над Нокнареєм
І кинув громом об скелі, хоч би що казала Маеве.
Гнів нам серця підхльоснув, мов той грозовий

батіг,

Та ми хилились все нижче й нижче й припадали

до ніг

Катлін, дочки Гуліена.

Жовте озеро переповнилось високо

на Клох-на-Баре,

Бо вітри дощів нанесли, стільки вод поналивали.

Наші жили здулись, кров реве, мов повінь

понад мостом,

Та чистіш за найвищу свічу перед Святим

Хрестом —

Катлін, дочка Гуліена.

ПІД МІСЯЦЕМ

Та вже не тішать мене ні думи про Бріселінду,
Ні Авалон — зелений діл, ні Острів отой Утіх,
Де хтось Ланселота-шаленця на час заховав од лих,
Ні Улад, звідкіля Найсі помандрував десь-інде,
Ні надто тьмяні, щоб серце стривожить, краї-раї:
Земля Підводна та, де з проміння місяця й сонця

Семеро стареньких сестер прядуть доль волоконця,
Чи Вежі Край, де Енгус брами повідчиняв свої,
Чи Дивний Ліс, де чорний віл вранці зачервониться,
А ввечері встане з мар злотих, кров вернеться

до вен...

А скільки було королев: Джіневра, Ніамх, Бранвен,
Лібан і Фанд — що могла обернутися в оленицю;
Чи лісовичка, чийого коханця на кібця

хтось перетворив...

Чи подумки я піду лісами, берегами, шпилями,
Чи в кораблі поплину по хвилях пустельних
із королями,
Їх мову почую смутну і славу із уст співців...

Легенд наслухавшись різних під тим

замореним рогом

Мисливського місяця, що завис між ніччю та днем,
Мріяти про славетних красунь —

такий то нестерпний щем,

Бо і в піснях окутана врода жахним ореолом

строгим.

* * *

О серденько, подовгу не кохайте;
То в мене затяглась любовна гра,
І з моди я небавом вибуваю,
Як призабута пісенька стара.

У молоді літа ніхто не знає,
Що — назавжди, а що в житті — мине.
Думки в нас заплелись — чужі та власні,
Коли ми поєдналися в одне.

Та однієї миті все змінилось...
Задовго хай не йде любовна гра,
Бо ви небавом вийдете із моди,
Як призабута пісенька стара.

ЩАСЛИВИЙ КРАЙ

Хто з фермерів завзятих
Схотів би дома жить,
Якби той край побачив,
Куди мій шлях лежить?
Улітку там і взимку
Цвіте все й достига,
І не одна там річка
Молочна пробіга.
В золото-срібнім лісі
Дід на козицю гра,
Танцюють королеви
І з ними дівтора.

Малий лис каже: «Де це —
Прокляття світове?»
Сміється сонце солодко,

Вузду з рук місяць рве;
Та лис рудий той каже:
«Хто там вуздечку рве
У того, хто шукає
Прокляття світове?»

Як сваряться країни
В щасливім краї тім —
Мечами б'ються в лісі,
У срібно-золотім;
Та всі убиті в січі
Встають, мов після сну...
Не чув ще жоден фермер
Про землю ту вабну,—
І добре, бо забув би,
Де плуг, де борона,
І серце стало б келихом,
Що випив хтось до дна.

Малий лис каже: «Де це —
Прокляття світове?»
Сміється сонце солодко,
Вузду з рук місяць рве;
Та лис рудий той каже:
«Хто там вуздечку рве
У того, хто шукає
Прокляття світове?»

Сурму з сучка знімає
Архангел Михаїл
І грає щось веселе,

Мовляв, накрито стіл.
А Гавриїл з-над річки
Приносить півлінка,
Ще й вість про людське диво,
Що манівцем блука;
Тоді він підіймає
Вина срібляний ріг,
І п'є, й лягає спати
На зоряний поріг.

Малий лис каже: «Де це —
Прокляття світове?»
Сміється сонце солодко,
Вуздю з рук місяць рве;
Та лис рудий той каже:
«Хто там вуздечку рве
У того, хто шукає
Прокляття світове?»

ЗЕЛЕНИЙ ШОЛОМ ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ
(1910)

ЙОГО СОН

На розцяцькованій кормі
Сидів я — мов стерничий,
І дивувався тій юрмі,
Що з берега знай кличе.

Хотів би їх я вгомонить,
Та всі кричали криком:
«О, хто то в савані сидить
Там на одрі великім?»

Кричав той люд, гримів, як грім,
Над глибом водоверті:
«О, скільки величі у нім —
Ім'ям священним Смерті!»

Приклав був пальця до губи,
Та й сам завів потрохи...
Й до ранку спів дзвенів юрби
Й човнової залоги.

Над морем співи стелючи
В натхненній круговерті,
Ми заживали величі
Ім'ям священним Смерті.

СЛОВА

Гадав я: любій невтямки,
Чи щось я зробив, чи зроблю,
Щоб край оцей сліпий, гіркий
Не погибав з жалю.

Аж сонце збридив я, але
Роздумався, прояснів:
Одне лише я вмів незле —
З'ясовувати вмів.

Минає рік, то й скрикну: «Вже ж
Знає кохана, зна,
Що вже мені словесна креш
Скоряється сповна!»

Та знала б — хтозна, які дива
Зустрів би я в судьбі...
Я б, може, геть прогнав слова
Та й просто жив собі.

ЖОДНОЇ ІНШОЇ ТРОЇ

Нащо хулив би ту, що дні мої
Стражданням напоїла, що знедавна
Жорстокості плекає врожаї,
Зштовхнути ладна вулиці й майдани,

Якби їх мужність волі дорівняла?
Що б умиротворило ту, чия
Вогнем шляхетна думка запалала,
Ту, що самотньо й високо сія
Напруженою, строгою красою,
Якої вік наш, звісно ж, не терпить?
Такою буди, що б їй ще зробить?
Яку б таку і їй спалити Трою?

МУДРІСТЬ ПРИХОДИТЬ ІЗ ЧАСОМ

Листків багато, корінь — лиш один.
В брехливі юні дні я знай купав
І лист, і квіт свій в сонці, аж настав
Час усихать до істини глибин.

ПОЕТОВІ, КОТРИЙ ХОТІВ БИ,
ЩОБ Я ПОХВАЛИВ ДЕЯКИХ
ПОГАНИХ ПОЕТІВ,
ЩО НАСЛІДУЮТЬ ЙОГО Й МЕНЕ

Ти кажеш, що частенько я хвалив
Чиєсь хороше слово, гарний спів.
Авжеж, хвалив, де більше, а де трохи.
Та де, коли собака славив блохи?

НА ЗРУЙНУВАННЯ ДОМУ ЗЕМЛЕТРУСОМ

Чи ошчасливів світ, коли цей дім,
Воздвигнутий любов'ю та умінням,
Розпавсь, і око поселилось в нім —
Таке некліпне сонцепоклоніння,
Й орлині поселилися думки,
Звідтіль, де крила пам'ятають крила
Ї добро з добра росте? Ті сволоки
Протрухлі, що трималися щосили,—
Де б їм було піднести свій талан
До сил, що людством правлять, і потиху —
Аж до дарунку Часу — літер-ран,
Що різьблені з краси й високосміху?

ЗГРОМАДИЛИСЯ ХМАРИ

Згромадились над сонцем хворим хмари —
Закриє пишнота палюче око;
Так крадуть подвиг велетня нездари,
І пада те, що сяяло високо,
І злагоду вже роздирають чвари,
І все зрівнялось, добре чи жорстоке...
Тож, як зігнули твій народ удари,
Чи взяв ти, друже, велич одиноку
За подругу собі, попри всі карі,
Попри бездітність, суджену пророку?..
Згромадились над сонцем хворим хмари,
Закриє пишнота палюче око.

ГАЛВЕЙСЬКІ ПЕРЕГОНИ

Тут, де шаліють перегони,
Водно всіх запал згуртував:
І вершники, й гарячі коні,
І публіка — кипить єдиний сплав.

Була й до нас колись увага —
Ми ж надихали на геройський чин,
І вершник мав наш спів за благо,
Ще поки ні купець, ні міщанин

Не потикали боязкого носа
На світ... Співаймо! Десь під місяцем повим
Дізнаємось, що сон — не смерть-погроза,
Й почуєм, як земля, забувши стрим,

Незвичним голосом волає,
Шаліє, мовби перегони ці,
Й вітають нас у всьому краї
Завзяті верхівці.

ДРУГ ЗАХВОРІВ

На терезах недуги, в цій шалі
Народилась думка з печалі:
Чого жахатись мені,
Якщо й весь світ у вогні
Згорить, неначе вуглина,
Коли проти душі однієї стали
Світу вершини й глибини?

ЩО ЛИШ НЕ ЗАБИРА МЕНЕ

Що лиш не забира мене од вірша:
Красуні забирали, а то й гірше —
Вітчизни гадана свята нужда;
Та нині найчастіш на ум спада
Ця звична праця. Замолоду, звісно,
Я б шага гнучого не дав за пісню,
Якби не так виводив златослов,
Неначе меч у нього є готов;
Та нині вже б не припустився хиби —
Я б побажав йому таланту риби.

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (1914)

* * *

Даруйте, предки, суцї під землею,
Що рідко вводжу вас в пісенний круг:
Хто, від податків звільнений, поплив
В Іспанію із рідного Галвею;
Сільський учений, Емметові друг,
Столітня пам'ять вбогих земляків...
Купець і вчений, що мені у жили
Влили свою гарячу й чесну кров;
Солдати, що стояли до кінця:
Армстронг і Батлер, що не відступили,
Коли Голландець Бойн був перейшов,
Стояли з Джеймсом,— ви, палкі серця!
Купець-моряк, що скочив у затоку,
В Біскай — за капелюхом тим старим...
Найдужче — ви, шалений, мовчазний,
Дитячу душу вразили глибоко,
Аж прохопивсь я висловом таким:
«Лиш марнотратцям сяє світ ясний!»
Даруйте — в пристрастях неплідних лишку
Давав я... Сорок дев'ять скоро вже,
Та ні нащадка, ні майна... Лиш книжка
Про родовід наш згадку береже.

СІРА СКЕЛЯ

*Поети, з ким я вчився ремесла,
Товариші по «чешірському сиру»,
Ось під перо моє яка лягла
Історія — мо', до вподоби миру
Прийдеться після модних бриденьок?
Хоч, може, скажете: «Даремно, впертий,
Ти стверджуєш той пристрасті зразок,
Де більше начебто життя, ніж смерті!»
Що ж! Хоч не Гобан, добрий бог-коваль,
Вино робив вам, а якийсь п'янюга,
Мені співати, вам — снувать мораль.*

Надвечір чара як пішла по кругу —
Чим це не заспів, чим не еталон? —
Засіли всі богове коло столу
В богіполі, що звавсь — Слівенамон.
Хто вже хропів, хто сонно вів ще соло,
Наївшись м'яса та напившись вин...
І світло смолоскипове лилося
На срібло, що Гобан скував один,
На чаші, що валялись по підлозі,
На чару, ще не випиту,— її
Скував на вогняній вершині Гобан,
Аби шаленства збавити свої,
А в чарі щоб шумів напій воздобен,
Що варить він на продаж — лиш богам.
Та ось від того мудрості напиту
Сонливим, сповненим видінь очам

Прийшлося відірватись, хоч нешвидко,—
Бо вбіг до зали хтось — немов жона
Перед бенкетарями стала сміло,
Й, аж трусячись від гніву, їм вона
Сказала: «Йдіть і викопайте тіло
Людця, що в гріб сховатись захотів,
Знайдіть і добре поглуміться з нього,
Та й поженіть — пустіть за ним хортів,
Бо світ не знав ще нелюда такого!»

*Ми з вами налякалися б не в жарт,
Якби нам приверзлись оті палати,
Очищ посоловілих тих азарт,—
Вік не жили б — кляли кошмар проклятий...
Одній моїй знайомій всі були
Немилі — бо намріяла ще змалу
Жінок, мужів з казкової імлі,
А кров як зашуміла, забуяла,
Враз нитку долі випряла собі,
Сказавши: «Це ж якомусь там гультяю
Років за два дістанусь, далєбі...»
І заридала з лютого одчаю.*

*Відколи, друзі з шинку, згасли ви,
Либонь, хоч раз стояли душі ваші,
Лишивши плоть у відомстві черви,
Перед богами, що сидять при чаші.
Ще замолоду вас звели у гріб,
Кого вино й жінки, кого — злі чари,
Та золота ані один не гріб,*

*Що за дешевий спів гребуть нездари,
Ані ставав сурмою справ гучних,
Аби довкола зароїлись друзі,—
Спокійно кожен з вас із світу зник,
Зберігши строгі заповіти Музи,
Чим право заробив собі,— і все ж
Доусона й Джонсона найдужче славлю —
З богами жити й перейняти креш
Їх осяйного погляду з кристалю.*

**«Й загони данські утекли смерком,—
Вона розповіла,— хоча щосили
Давили зрана лютістю й числом,
І короля ірландського убили,
Ще й половину ватажків,— таки
Все вечір вирішив.**

А королевич

**Мурровг і найстійкіші вояки,
За п'яддю п'ядь, затиснуті зусебіч,
Помалу відступали і тоді ж
Загинули; але побігли дани,
Нажахані, помчали чимхутчіш,
Бо з криком хтось невидимий неждано
Напав на них... Мурровга він знайшов,
Туди пішовши, де сліди криваві
Вели — чиїсь відбитки підошов,—
Стояв один під глодом при гущаві;
Та, хоч куди б він кинув погляд свій,
Лиш глід він бачив — і озвався вдячно:
«О, хто ти, друже? Чи не вітровій?»**

І а як же данів ти руоав замашно!»
І вздрів Мурровг рятівника в імлі,
І мовив той: «Вона ж мене любов'ю,
Та Айфе, що зросла собі в скалі,
Оповила, щоб смерті не знайшов я,
І шпильку-невидимку чарівну
Пришилила, аби уник я рани,
Та десь я загубив оту ману —
То й добре,— ліпше чесно, без догани
Я стріну смерть, побачивши увіч
Твої урази, королевий сину!»
Слова словами, та упала ніч,
І він мене зміняв на домовину —
Померли з королевичем обá...
Я ж два віки йому наобіцяла,
А він за клопоти мої, чи ба,
Віддячив, щоб я сльози проливала,
Бо рідний край за все миліш, мовляв...
Його порятувала, та заради
Нової дружби — тінню милий став,
І що йому, як не знесу я зради?!
Тож викопайте ви його мерщій!
Спустіть хортів!» Опукою додолу
Упала, одяг на собі рвучи
Та гірко кленучи свою недолю:
«Чого, чого їм зраджувать тоді,
Коли наснажать їх святі богове,
Що в скелях, і в повітрі, і в воді?
Чому так вірно ми любить готові
Облич невірних милу гіркоту?

Чому нам, вічним, дорогі облуди?
Чому ошукують безсмертних люди?..»

Та, як один, тут підвелись боги
І з усмішкою кволою, безмовно
З чаш вилили весь трунок всеблагий
На неї, що стогнала невгамовно,
І ниць простерта змокла до рубця,
І враз, вином Гобановим облита,
Забула горе — усмішка з лица
Богам засяла, щира та відкрита.

*Я ж вірним їй лишився попри все,
В скалі народженій гірській богині...
Померла ти, і зміна світ несе,
І я в незлагоді великій нині
З юрбою галасливою, що їй
Сутнішим видається брязкіт зброї
За музику любові... Що ж, такий
Я вже й лишусь — для тебе, мандрівної!*

ВЕРЕСЕНЬ 1913-го

Отямившись — куди ви біжка?
Складати в брудну шухляду
Мідяк до мідяка
Та ще й молитви без ладу,
Поки суть зотліє на порохно?

Всім гроші й молитви милі.
Романтична Ірландія вмерла давно,
З О'Лірі вона в могилі.

Але не такими були вони,
Що страх на вас наганяли,—
Поривні, мов вітер той весняний,
Часу помолитись не мали
Й зашморг дістали, а не майно...
Та й що б вони нащаділи?
Романтична Ірландія вмерла давно,
З О'Лірі вона в могилі.

Для того билися об приплив
Крилами гуси дикі?
Для того люд свою кров пролив,
Заснув Фіцджеральд навіки,
І Тоун, і Еммет?.. О мано,
Шаленство,— ви смілих зманили!
Романтична Ірландія вмерла давно,
З О'Лірі вона в могилі.

Та хай би вернулися ті літа,
Й вернулися ті вигнанці,
І мука їхня, і самота,
А ви б: «Якоїсь білявки бранці!
Кохання та зрада — ось воно!»
Так легко вони дарили...
Та хай спочинеться їм заодно
З О'Лірі в сирій могилі.

ДО ПРИВИДА

Якби вернувсь ти, Привиде, сюди,
Чи то на пам'ятник свій подивитись
(Хоч зодчому оплачено труди?),
А чи морського подиху напитись,
Коли смерком огорне душу мир,
Коли самі чайки мигтять довкола
Й доми немов ростуть увись і вшир,—
Утішся й геть лети, примаро квола,
Бо тут старі все штуки. Чоловік,
Що палко так, як ти, служив вітчизні
Й дарив, щоб мали й правнуки повік,
Чуття шляхетні, думи добромисні,
Що чистую свою вливав їм кров,—
На вигнанні тепер — вони прогнали!
За всі страждання — стільки тих обмов
Та глуму, зла — за серце неоспале!
Твій ворог — рот гнилий — він нацькував
Ту саму зграю.

Линь же, непокійний,
Під укривало гласневінських трав,
Де нічия хула тебе не дійме.
Ще ж не настав для тебе слухний час
Цей вітер пить, вітать завулки милі —
Ти й так набідувавсь, як жив між нас...
Тікай! Тікай у затишок могили.

ТРИ ЖЕБРАКИ

*«Стовбичу від світання тут,
По саме пір'ячко в водиці,
Та, попри весь тяжкий мій труд,
Не хоче рибонька ловиться!
Чи їсти вже мені мільку? —
Старий так журавель журився.—
Дожився! Щоб ловить мільку...»*

Король Гуайре в путь пустився
З двірськими — просто до ріки —
Й на трьох натрапив дідуганів.
«Розплутайте, мандрівники,
Що я думками заарканив:
Скажіть, хто більше здобува:
Хто більш чи той, хто менш бажає?»
Відрік один: «Той здобува,
Кому ніхто не заважає!
Чого ж бо варті всі труди,
Бажаннями не підігріті?!»
Гуайре засміявсь: «Діди!
Якщо є правда в цім одвіті,
То хтось розбагатіє з вас:
Той фунтів тисячу дістане,
Хто перший з вас засне на час,
Допоки третій день нагряне!»
І геть пішов, сказавши так,
У давні думи знов поринув
Король, безжурний, мовби птах,

А ті схопились за чуприну.
«Як виграю,— сказав один,—
Хоч пізно вже мені жениться,
Женюсь! Втру носа молодим!»
А другий: «Заведу крамницю!»
А третій: «Мов джентльмен, піду
Мерщій на перегони кінські!
Осьдечки тисячу вкладу!»
Знов другий: «Ні, купцем будь — низько!
Вже краще ферму я куплю...»
Отак зітхало і кричало
Жебрацтво, начебто в хмелю;
Пихатого лінивства жала
Сичали ніч, сичали день;
Знов старчий місяць божевільний
На небо випорснув з кишень.
Та кожен стежив дуже пильно,
Коли б його товариші
Очей червоних не склепили...
Чи ж довго — б'ються три душі!
Всю ніч тусалися щосили,
Кусались, чубились до дня,
Кусались, чубились до ночі
І всеньку ніч, мов собарня...
Стомившись дрантя рвать на клоччя,
Сказали й по міцнім слівцю,
Й коли в обід прийшов Гуайре
Історію скінчити цю,
Вошей ті кров'ю напували.
«Пора!» — гукнув. і жебраки

Три глигнули червонооко...
«Пора!» — прорік, і залюбки
Ті впали й захропли, нівроку.

*«Помовкли! — журавель зітхнув.—
То, може, буде щось ловиться?
Мо', пструга срібного ковтну
За те, що кисну в цій водиці?
Бо, хоч кругом шуга мілька,
Та є ж і пструг! Ловися, пструже!
Піймаю, може, й щупака,
Якщо не прагнутиму дуже.»*

ТІКАЮ ДО РАЮ

На Вітряний я вийшов Лаз —
Хтось кинув гріш мені нараз,
Адже до раю я тікаю!
Самі бажання день при дні
Я маю в цій самотині.
Таранку тицяють мені —
Царі стають там жебраками.

З сил вибився Моуртен, мій брат,
Синка свого за вуха драть,
А я до раю утікаю.
Товчеться він, та без пуття,
Слуг має, пса, але життя

Нікчемне мчить без вороття...
Царі стають там жебраками.

Побагатіли бідняки,
А багачі — ті навпаки,
А я до раю утікаю.
Товариші шкільних забав!
Хто духом з вас не занепав,
Панчохи грішми не напхав?
Царі стають там жебраками.

Грайливий вітер, хоч старий,
А я тікаю від нори,
А я до раю утікаю.
Отак, як вітер цей, чи ж друг
Бодай один — ділив мій дух?
Цей вітер, вільний від наруг!..
Царі стають там жебраками.

ДИТИНІ, ЩО ТАНЦЮЄ ПІД ВІТРОМ

У танці берегом цим пройди;
Твій кожний рух — безжурності вияв.
Що тобі стогін вітру й води?
Вихор тобі чуба розвіяв,
Солоними бризками окропив...
Ти юна така, що не знаєш, може,

Як дурень мудрими володів,
Як гине кохання, лиш переможе,
Як хлібороб у полі помер
Поміж снопів, пов'язаних туго.
Ти юна і ще не збагнеш тепер,
Чом в крику вітру така є туга.

ЗАНЕПАЛА ВЕЛИЧ

Юрми збирались колись, щоб тільки побачить її.
Навіть очі старих туманились. Нині єдине
Свідчить про це перо. Так вигнанець вельможа свої
Згадки про велич плека в нужденній циганській
хатині.

Щось, мабуть, заціліло. Але усе те — пусте.
Я свідчу про те, що було. Бо ж люду сила-силенна
Може нині зійтися, не відаючи про те,
Що цим хідником вона пройшла, наче хмара
вогненна.

ХОЛОДНІ НЕБЕСА

Холодні я побачив, крукам любі небеса,
От ніби лід горів, топивсь і знов робився льодом.
І серце й розум так мені струснула та яса,
Що зникли всі дрібні думки, які не звідти родом,
І тільки спомини zostались — все те, що чуже
Палким поривам літ юнацьких, першої любові.
І вирвав був чуття вини із розуму я вже,
Аж поки закричав, хитнувсь, затнувся на півслов
Протягий світлом тим... Гай-гай! Невже, не вже, кол
Душа злинає ввись,— її, убогую примару,
Розпуттями жене, як книги нам здавен рекли,
Небесне зло, не вже неправда тне нагу, мов кара?

ВОЛХВИ

І нині внутрішнім їх бачу зором:
Бліді, стурбовані, в мальованих плащах
То з'являться, то щезнуть у блакитові прозорім;
Обличчя — брили, купані в дощах,
І виснуть рядом срібні шоломи, як гроти,
І струменить неспокій із очей-джерел,
Жадаючи уздріть, після жорстокості Голготи,
Знов — не вибавне таїнство ясел.

КИРЕЯ

Я дав своїй пісні кирею,
Рясним гаптуванням укриту,
Героями міфів розшиту,
А дурні вхопились за неї
В нестямі, дивній тривозі
І стали на себе тягти.
Віддай же їм, пісне, кирею,
Не бійся — зостанься без неї
І гола собі по дорозі
Іди до своєї мети.

ДИКІ ЛЕБЕДІ В КУЛІ (1919)

ДИКІ ЛЕБЕДІ В КУЛІ

Дерева сховали в осінніх шатах
Сухі стежки лісові.
В жовтневім смерканні ставок ясніє —
Люстро небес у траві.
Там, де вода між каміння в присмерку грає,
Пливе лебедина зграя.

Відколи я вперше їх тут побачив,
Пройшло дев'ятнадцять літ.
Лічив їх здивовано я, та раптом
Зграя знялась в політ.
Неначе гігантські колеса обертались в сутінні —
То їхніх крил мерехтіння.

Стежив я за досконалим летом...
Щем серце торкнув знічев'я,
Бо все змінилось від того часу,
Як перші смерки тут чув я.
І раптом — подзвін у небі, ледь чутні кроки —
то крила
В небі пролопотіли.

Знов бачу певтомних, вірних коханців —
Лебедів на воді.

Птахи ці вміють допильнувати
Серця свої молоді.
Покори й неспокої — де птахи б не блукали —
Лишаються з ними стало.
Та нині ваблять їх тихі води.
Як влада чарівника,
Скорило їх прагнення оселитись
В кутку старого ставка...
Невдовзі — ранкова радість сни мої перекрає:
Знов відлетить зграя...

ІРЛАНДСЬКИЙ ПІЛОТ ПЕРЕДБАЧАЄ ВЛАСНУ СМЕРТЬ

Я знаю, що стріну в небі долю свою —
Її поміж хмар високих я відшукаю,
Не лютий на тих, кого вбиваю в бою,
Не ніжний до тих, кого берегти я маю.
Моя батьківщино, хрест мій, Кілтартан,
Мої земляки, біднота із Кілтартану, —
Нікого щасливішим я не зроблю там,
Ніхто від моїх зусиль біднішим не стане.
Закон тут безсилий, марна й служба моя,
Шепіт політиканів і пельки, криком роздерті.
Єдину вашу надію чую та бачу я —
Її стало спрямовано до хмарної коловерті.
А я там балансую, взявши в пам'ять свою

Всі роки, що минули,— з них жоден

не оживає,—

І ще неживих, майбутніх літ стрімку течію.

Поміж життям і смертю в небі я пропливаю...

ЗАЯЧА КЛЮЧИЦЯ

У світ поплину предивний,

Куди пливуть королі

Та королівни,

Й до тої приб'юся землі,

Де співи, ігри й таночки,

Й дізнаюся: щастя із щасть —

Подруг міняти в таночку

І за цілунки цілунками пригощать.

Ключицю знайду над водою,

Заячу ключицю знайду,

Вилизану водою;

Висвердлю дірочку й наведу

На світ той гіркий, де по церквах вінчаються,

І засміюся з усіх, що там, за водою,

По церквах вінчаються,

Засміюся крізь ту ключицю бліду.

ЖИВА КРАСА

Згорів мій гніт, я всю спалив оливу,
В холодних жилах замерзає кров,
І серцю я звелів шукать любов
У витворах мистецького пориву,
В красі, що в мармур вилилась і бронзу;
Але й вона, як помремо, щеза,
Байдужа до самотніх, нечутлива,
Мов тінь. О серце, вік старий прийшов!
Лише для юних та жива краса:
Де нам сплатити дань їй — слізні грози!

ПІСНЯ

Я думав: аби прожити
Юностей три-чотири,
Треба рапіру мати
Й пудові гирі.
*Спитав би я в мудреця:
Чи старіють серця?*

Словами зчарую
Красуню лелію —
Та чом біля неї
Уже я не млію?
*Спитав би я в мудреця:
Чи старіють серця?*

Мав серце у грудях
І думав, що зможе
Воно запалати
Й на смертному ложі...
*Хто ж знав, окрім мудреця,
Що старіють серця!*

РЯДКИ, НАПИСАНІ В ЗАЖУРІ

Коли ж це я востаннє тішився
Зеленими очима, довгими хвилястими тілами
Темних леопардів місяця?
Шалені всі чарівниці, шляхетні вдовиці,
Попри мітли свої та сльози,
Лютії сльози,— ой згинули.
Де й дівся кентавр, священна твар,—
Є сонця пекучі коси.
Вигнали місячну матір героїську —
ой згинула!
А я підбився вже під п'ятдесят літ
І боязливе терплю сонця тиранство й досі.

СВІТАНОК

Хотів би невігласом бути,
Мов той світанок,
Що бачив, як стара королева забута
Шпилькою зміряла столицю свою,
Чи той, хто бачив дідків у сутанах,
Які з педантичного Вавілона
Видивлялись в небесне лоно,
Вивчали планет байдужих сім'ю,
Переносячи їх на таблицю.
Хотів би невігласом бути,
Мов той світанок, що колисав колісницю
Сяйливу над хмарними коней плечима;
Хотів би (адже знання все — бредня)
Стати світанкові за побратима.

РИБАЛКА

Я бачу його і нині:
Веснянкуватий, рудий,
Іде собі в сірячині
Коннемарській туди,
Де вже світанок сіріє...
Щодня у зморшки лица
Мальованого у мріях
Негордого мудреця

Я, повен надій, вдивлявся,
Щоб риси його прості
Для народу свого списати
Та для реальності:
Для остогидлих живих,
Для мертвих, що їх любив я,
Для владарів боязких,
Для шельм, не гнаних в три шиї
(Лиш не для нищих писак —
Коханців п'яної слави);
Для тих ще, хто тратить смак
Тонкий на пусті забави,
І для розумних людей,
Що блазня люблять кривити,
Для битих камінням ідей
І творів великих убитих.

Та десь через рік — тепер
Щоб публіці дозолити —
Рибалку, що ще не вмер,
Я спробував уявити:
Той з Коннемари сіряк,
Лице в ластовинні широке,
І вудки його, і сак...
Ось до гірського потоку
Прийшов він... Ось вибира
Наживку... Ось закидає...
Рибалка той — мара,
Рибалки того немає.
Сказав я: «Створю-таки

Йому хоч наостанок
Вірша, що буде палкий
І зимний, немов світанок».

ПАМ'ЯТЬ

Хтось гарну вроду мав,
Хтось мав не вроду, а чари,
Та щезли чари, врода полиняла:
Ще б трава гірська пам'ятала,
Де заєць гірський ночував!
Мов тінь від хмари.

НАРОД

«Яка ж мені винагорода? — мовив.—
За те, що я зробив,— за труд, за страх?
Щоденна злість невічливого міста!
Найбільше заслужив — найдужче й гудять,
І добра слава цілого життя
Назавтра пропаде. Я міг би жити,—
І добре знаєте, як прагнув я,—
Там, де щодня хода моя лунала б:
В зеленім затінку феррарських скель.
Чи поміж образів ясних ступав би —
Шляхетних образів та незворушних,—

Увечері по вуличках Урбіно
До місця, де з народом герцогиня
Вела державну мову цілу ніч,
Аж поки засірів уже світанок;
Дружив би тільки з тими, хто уміє
Водно сплавляти ввічливість і пристрась,
Мов ті, чиї свічки уранці згасли;
Користувався б правом тим, яке
Поезія дає: обрати й друзів,
І край, і все-усе щонайлюбіше...»
На те моя сказала птаха-фенікс:
«П'яниць, розкрадачів громадських коштів,
Безчесну всю юрбу я розігнала,
Та щастя зрадило мене, й полізли
Вони з птьми, й на мене засичали,
Але не дорікнула я ні разу
Народові».

Я тільки й відповів:

«Ви, що не думкою жили, а ділом,
Ви, мов яка природна сила, чисті,
А я ж бо тільки й знав, що йменувати
Умом аналітичним; я не годен
Ні віч ума заплющить, ні мовчати».
Але від слів її стенулось серце,
Збентеживсь я; й, хоч дев'ять літ минуло,
Згадаю їх — і голову хилю.

EGO DOMINUS TUUS

Hic: По сірому піску над мілиною,
Попід своєю вежею, де блима
Каганчик над розгорнутою книгою,
Яку лишив Робартес Майкл,— ти бродиш
При місяці. Старий, а все виводиш,
Маною нездоланною захоплений,
Магічні знаки.

Ille: Через образ я
До протилежності своєї мовлю,
Скликаю всіх, кого я обділив.

Hic: Не образ я шукав би, а себе.

Ille: Модерна це сподіванка — ми нею
Осяяли чутливий, ніжний розум
І давню втратили руки безжурність.
Хай виберем перо, різця чи пензля —
Ми — критики, творці наполовину,
Збентежені, порожні, боязкі,
Якщо бракує друга нам.

Hic: Але ж
Фантазія найкраща християнства —
Алігієрі Данте — той знайшов
Себе так повно, що його худе
Лице закарбувалося в уяві,
Немов Христове.

Ille: Чи ж себе знайшов він,
Чи голод, що призвів до худорби,
Хіть з'їсти яблуко, що зависоко
На гілці висить? І невже був тінню

Чернець, якого Лапо й Гвідо знали?
Гадаю, з протилежності своєї
Створив він образ, що глядіти міг би
Обличчям кам'яним на бедуїнський
Намет із скелі чи валяться серед
Верблюжих кізків і трав жорстких.
Він бравсь різьбити камінь найтвердіший.
Дошкульно Гвідо за розпусту шпетив —
Осміяний, осміюючи, дерся
Крутими сходами, гриз хліб гіркий,
І правду невблаганну Дант знайшов,
І жінку, із коханих найсвятішу.

Ніс: Та є ж митці, які не з війн трагічних
Кували пісню, — вкохані в життя,
Поривно кидались в обійми щастю
І не співати не могли.

Ілле:

Ба ні!

Хто любить світ, той не співає — діє,
Багатство, славу наживає, владу,
А як малює, пише — діє знов же:
У патоці так борсається муха.
Ошукує своїх сусідів ритор,
А сентименталіст — себе, в той час як
Мистецтво — дійсності миттєвий проблиск.
Коли митець прокинувся зі сну
Повсюдного — щό вділить світ йому,
Окрім розпусти й відчаю?

Ніс:

І все ж

Відомо всім, як Кітс любив цей світ:
Його бережене, свідоме щастя...

Ілле: Щаслива пісня в нього, а душа?
Його згадавши, школяра я бачу,
Що до «солодкої» прилип вітрини.
Адже зарані ліг він у могилу
З жаданнями невтоленими серця,
Створивши — вбогий, хворий, неосвічений,
Відтручений від всіх розкошів світу,
Аб'як вихований конюшенко —
Розкішну пісню.

Ніс: А пощо каганчик
Засвічений лишив ти біля книги
Розгорнутої і виводиш знаки
На цім піску? Знаходять стиль в трудах,
Наслідуючи видатних майстрів!

Ілле: Бо я шукаю образ, а не книгу.
У тих митців писання наймудріші,
Хто слухав лиш свого сліпого серця.
Я кличу таємничого того,
Що прийде понад річкою до мене;
Він буде геть як я, двійник достоту,
І зовсім, уяви собі, несхожий,
Адже моє то буде анти-«я»;
І, ставши біля знаків цих піщаних,
Мені відкриє все, що я шукаю,
Та пошепки, мов боячись, коли б
Досвітніх слів отих не підхопили,
Не рознесли птахи поміж людців.

ФАЗИ МІСЯЦЯ

*Старий спинився на мосту, прислухавсь.
Удвох із другом по грузькій дорозі
Ішли вони на південь. Коннемарські
Плащі на них висіли як мішки.
Розмірено ступали, мов далеко
Були ще їхні ліжка, хоч багато
При місяці пройшли. Старий прислухавсь.*

Агерне: Що то за плескіт?

Робаргес: Річковий пацюк

Чи, може, видра плюхнулась у воду.

Ми на мосту; ген бовваніє вежа,

В ній світиться — знать, досі він читає.

Знайшов він чисті образи, йдучи

Шляхом своїм, а поселитись тут,

Можливо, спокусило світло свічки

Із тої вежі, де платонік сліпав

Мільтонів а чи шелліанський принц:

Світіння те, що Палмер зобразив,

Таємних символ знань, трудом добутих,

Оце шукає, певне, в манускриптах,

Але не знайде.

Агерне: А чого б тобі,

Усе те знавши, не зайти до нього

Й не показати щиро, що в житті

Своїм не знайде він ані крихтини

З тих істин, що для тебе — хліб насущний?

Скажи йому, та й подамося далі!

Робартес: Мене він описав екстравагантнo,
По-патерськи, ще й умертвив у книжці,
Тож краще я лишусь для нього мертвим.
Агерне: Ще заспівай про місячні відміни —
То справжня пісня, що творець повідав.
Робартес: У місяця відмін є двадцять вісім.
Нів, повня, вщерби та молодики —
Всіх двадцять вісім, та лиш двадцять шість,
Мов колиски, людину колисають,
Бо в повню, в нів нема життя людського.
Тож від молодика і до півмісяця
Лиш кличе мрія до пригод; людина ж
Щасливиться, неначе вільний птах.
Коли ж підповня повнею кругліє,
За найсвавільнішою чоловік
Подасться примхою; в рубцях усе
Немов від розумової нагайки,
Зсередини відроджується тіло
Й гарніє. Одинадцята відміна:
Афіна шарпає за чуб Ахілла,
Убито Гектора, й родився Ніцше,
Адже дванадцятій ночі серп —
Героїв місяць. Та, рожденний двічі
Й померлий двічі, мусить він рости
Безпомічний, мов той черв'як, до повні.
Тринадцята відміна спонукає
З собою битись душу — в тій війні
Рука сама й не зворухнеться. Далі
В шаленій чотирнадцятій відміні
Душа тріпоче, аж замре нарешті

У темнім лабіринті — у собі.

Агерне: Співай же до кінця! Згадай і дивну
Винагороду за оту науку.

Робартес: Вся думка образом стає, душа
Стає вся тілом; та душа й те тіло,
Занадто гарні, щоб лежать в колисці,
Самітні надто для буття земного,
Враз вириваються за межі світу.

Агерне: Все, що намріяла душа, здійсниться
В прекраснім тілі жінки чи чоловіка.

Робартес: А ти й не знав цього? Вістує пісня,
Що пальці довгі у коханих наших
Від смерті, ран чи від вершин Сінаю,
Чи від кривавого їх капчука.
Як від колиски до колиски мчали,
Краса упала їхня з самоти
Душі і тіла.

Робартес: Знають це закохані.

Агерне: Можливо, що в очах тих їхніх

страх —

Це пам'ять чи передчуття години,
Коли позбудеться покровів небо
І світло всюди всіх і все напоїть.

Робартес: У повню ті створіння повноти
Трапляються на пагорбах селянам,
Що кидаються геть; душа і тіло
Відчужені в тій чужині своїй,
Їх ловить споглядання; око розуму
Пильнує образів, що з дум постали,
Адже, довершені та незворушні,

Спроможні образи розбить самотність
Очей красивих, та байдужих, ситих.

*Старечим сміхом засміявсь Агерне,
Відлюдника згадавши та його
Безсонний каганець, трудне перо.*

Робартес: А далі місяць почина кришитись.
Самотність пам'ятаючи, душа
З колиски мчить в колиску. Все змінилось.
Душа береться світу слугувати,
Завдання обираючи найтяжчі
З завдань посильних; наклада роботу
І грубу, і нудну на себе й тіло.

Агерне: До повні думала душа про себе
Насамперед, а вже тоді — про світ.

Робартес: Життя прожив ти, всі тебе забули,
Книг не писав, то й мисль ясна твоя.
Купець, політик, вчений, реформатор,
Сумлінний батько, доброчесна жінка —
З колиски та в колиску всі спішать,
І всі спотворені вони, бо кожна
Від мрії віддаляє нас потворність.

Агерне: А ті, кого ущерб останній рабський
Звільнив?

Робартес: Геть темні, як оті — геть світлі,
Летять вони у тьму кромішню тлумом,
Скликаючись, мов кажани; а що
Бажань вони не мають, то й не відають,
Що є добро чи зло чи як радіють,

Довершеності в послуху сягнувши;
Вибовкують, що в голову влетить;
Аж до безформності спотворені,
Ніякі, мов не спечене ще тісто,
Тілесно міняться вони від слова.

Агерне: А далі?

Робаргес: Добре вимісивши тісто,
Щоб виліпити що завгодно з нього,
Природа котить знов молодика.

Агерне: А втеча? Ти не все ще проспівав!

Робаргес: Горбань, Святий і Блазень —
це останні

Відміни. Лук палючий, що колись
Пустити міг стрілу згори і знизу,
І колесо жорстокої краси
Та мудрості незмовчної — з припливу
Шаленого того — хтось котить між
Спотвореними тілом і душею.

Агерне: Коли б не так далеко наш нічліг,
Зайшов би я і став під сволоками
Грубезними у вежі тій суворій,
Обставленим для мудрості, якої
Не знайде він ніколи,— й роль зіграв би.

Мене йому вже не впізнати нині,
Подумає: «П'яненко́кий селянин...»
А я б стояв та бурмотів, аж поки
Розчув би він: «Горбань, Святий і Блазень» —
Та що від трьох відмін останніх місяця
Вони походять,— і потяг би геть.
Нехай би голову попосушив він!

*І засміявсь; бо що складним здавалось,
Таке протє! Кажан з ліщини вилетів
І запищав, закружеляв круг нього.
У вежі погасили каганець.*

СВЯТИЙ І ГОРБАНЬ

Горбань: Того благослови, вітай,
Хто повен гіркотою вкраї,
Чия десь заблукала слава —
Цезаря підібгав лукаво
Цей горб!

Святий: Бог кожному дає
Випробуваннячко своє —
Благословлю тебе охоче!
Сам батожницями щовночі
Й щодня із плоті, як ману,
Я Македонського жену
Та Августа, а з ними радо
Й негідника Алквіада!

Горбань: Усім їм трьом, які в тобі
Вклонилися моїй судбі,
Я вдячний — та найбільше гаду,
Клятущому Алквіаду!

ДВІ ПІСНІ БЛАЗНЯ

I

Рябенський котик і ручна зайчиха
Біля пічки моєї їдять,
І сплять там тихо,
І просять, щоб я благодать
Дав їм і всяке спасіння,
Як я прошу в Провидіння.

Проснусь та й жахаюсь сам:
А що, коли я забудусь,
Їм їсточки й питки не дам?
А як двері незачинені будуть,
Зайчиха втече і знайде біду,
Бо заспіває ріжок і хорт помчить
по сліду.

Важкеньку я маю ношу,
Як ті, що по праву роблять усе,
А що я можу,
Як розуму голова не несе?
Хіба що просити Бога,
Щоб зняв тягарі з дурного.

II

Заснув я в теплі на стільці триногім,
А котик скрутивсь на колінах,
І спалося нам без тривоги,
Як зайчиха стрибнула за поріг
У прочинені двері — на запах
Вітру, що дмухав у хату...
Випросталась, певне, на задніх лапах,
В блаженську тупнула мату —
І подалась вдалину.
Якби ж я прокинувся зі сну
Й покликав — брунаста б почула,
Може б, назад повернула...
Либонь, десь вже й стріла біду:
Ріжок заспівав, і хорт помчав по сліду.

МАЙКЛ РОБАРТЕС І ТАНЦІВНИЦЯ
(1921)

ПІД САТУРНОМ

Мене Сатурн похмурий осінив;
Ще раз любов, утрачена назавше,
Постала в споминах минулих днів;
Колись я з нею, мудрості спізнавши,
Щасливий жив. Та марний мій протест —
Минуло все. Лиш пам'яті остроги
Вертають Поллексфена давній хрест
І Мідлтона — хоч це ім'я нічого
Не скаже вам... Там Ёйтс живе рудий,
Хоч він помер задовго ще до мене;
Ви чуєте — у Слайго, край води
Він мовив, — ці, він прокричав натхненно:
«Прийшла пора вертатися назад,
Бо двадцять років — час такий тривалій...»
Тут клятву він дитячу склав невлad:
Не йти з долин, що предки домом звали.

ВЕЛИКДЕНЬ 1916-го

Я надвечір побачив їх —
Життєрадісно йшли сюди
Від торгових рядів своїх
Між старих кам'яниць ряди.
Я, проходячи, їм кивав
І казав нікчемні слова,
Чи, сповільнивши крок, вітав
І казав нікчемні слова.
Дотеп вигадавши, весь час
Повнив пам'ять я жартом тим,
Що його при каміні в нас
Клубним приятелям повім.
Та зносились вбрання смішні
В мене й друзів моїх; зрина
День новітній у нашім дні:
Народилась краса страшна.

Дні цієї жінки майнули
В метушні задля добрих справ.
В суперечках ночі минули —
Її голос різкішим став.
Він чарівним був дотепер:
Ніжний — дужчав, коли без слів
Поривала коця в кар'єр...
Цей чоловік школу вів,
Кінь крилатий у нього був.
Інший — друг його й помічник —
Таку саму можуть здобув.

Славним стати міг: цілий вік
Вдосконалювався й зростав —
В пориваннях зрів його дух...
З мого сну — ще один постав.
Пригадався — бовдур, з п'янюг.
Що ж, колись помилився він,
Тих, кого люблю, зачіпав.
Коли ж в пісні його провин
Я торкнувся, він геть пропав.
У комедії наших днів
Інші ролі він почина.
З трансформованих душ та слів
Народилась краса страшна.

Всі серця з'єднала мета,
Та за літо і зиму ці
Кожне каменем оброста
І стримить у часу ріці.
Кінь звертає в той бік, де дім,
Вершник — з ним; птах політ свій в'є
З хмари в хмарку — змінні, мов дим,
Щохвилини іншими є
Всі; тінь хмари у сяйві дня
На воді інакша щомить.
...Проковзнуть копита коня,
І в багниці кінь хлюпотить.
Довгоногий самчик пірне,
Лиш комишниця пискне з води;
Мить за миттю — усе мине,
Тільки камінь тут назавжди.

Надто довго жертвність ця
Нам, у світі щоденних лих,
Одягала в камінь серця,
І — лиш небо полегшить їх.
Імена шепочу я —
Тільки шепіт лишився нам.
Так шепоче матір ім'я,
Доручивши дитину снам.
Що — знов ніч розгорнула сни?
О ні, ні,— то вже смерть гряде.
Може, марно вмерли вони?
Слово Англії — ще тверде?
Чи в засліпленості своїй
Ви забули: їх мрія — в нас;
Навіть в мертвих — доволі мрій.
Що — коли їм любов не раз
Заважала на цій землі,
Як долали чужинську лжу?
Пірс, МакДонах, та Коннолі,
І МакБрайд — я про вас кажу.
Поки колір зелений в нас
Перед поглядами зрина,
З нами цей і майбутній час:
Народилась краса страшна.

ШІСТНАДЦЯТЕРО РОЗСТРІЛЯНИХ

Наговорились, перш ніж тих
Шістнадцять розстріляли!
Та що вже нині розважать
Про добре чи нездале,
Коли шістнадцять тих смертей
Країну розхитали?

Нам кажуть: «Поки йде війна,
Приймишкніть, друзі милі!»
Хто ж Пірсові та й доведе:
Живий він — не в могилі?
МакДонаха мізинця хто,
Хто оживити в силі?

І де їм вислухати вас,
Як слухать їх достоїн
Нового товариства гурт —
Лорд Едвард ще й Вулф Тоуп?
І хто б то втрутитись посмів
У мову їхню — хто він?

ТРОЯНДОВИЙ КУЩ

«Як легко мовляться слова,—
Пірс Коннолі сказав.—
Чи не від слів палких промов

Наш Куц Троянд зів'яв?
Чь, мо', від вітру, що не раз
З-за моря налітав?»

«Троянди спрагли ждуть води,—
Рік Коннолі на те,—
Вода Кущеві сили дасть,
Він знову розцвіте.
І розіллє на пишний сад
Проміння золоте».

«Та де ж узяти нам води,—
Пірс Коннолі спитав,—
Як пересохли всі річки,
І озеро, і став?..
Хай наша кров напоїть Куц,
Щоб вічно він палав!»

ДРУГЕ ПРИШЕСТЯ

Кружляючи все ширшими кругами,
Ловця ловецький сокіл вже не чує;
Зв'язки розпались, не трима осердя;
Запанував по всьому світі безлад;
Потік кривавий вільно ллється скрізь,
І цнота потонула вже у ньому;
Чеснота перішуча, зло ж тим часом
Сповняється рішучості та сили.

Це ж, певно, одкровення час надходить,
Це Другого Пришестя день надходить.
День Другого Пришестя! Ці слова
В моїй уяві зроджують картину
Spiritus Mundi: десь в пісках пустелі
Подоба — напівлев, напівлюдина,
Порожній зір, безжальний, наче сонце,—
Поволі виступає, а довкола
Птахів розсерджених кружляють тіні.
Спадає пільма знов; та вже я знаю,
Що двадцять оповитих сном сторіч
Колиска догойдала до кошмару;
Та звір який-то — час його настав! —
До Віфлеєма диба, щоб родитись?

МОЛИТВА ЗА МОЮ ДОНЬКУ

Знов буря виє, а дитя моє,
Хай там негода люто в стіни б'є,
Сповите спить собі. Ні смуга лісу
Не заслоняє, ні гора та лиса —
Од вітру, що стоги, дахи зрива,
В Атлантиці рожденний; я ж годину
Блукав та все молився без упину,
Щоб пільмі не вступила голова.

Годину за дитя своє молився,
А вітер з моря все об вежу бився

І попід арками шугав моста,
Де річка грає, вигина хребта,
І приверзлось над пінною рікою:
Танцюючи під бубон, майбуття
Уже пестямно вдерлося в життя,
Поставши з цноти вбивчої морської.

Хай має вродоньку, але не ту,
Що баламути ловлять на льоту,
Що до люстерка припина,— та врода
Велика, мов надмірна нагорода,
Себе вважає за мету всіх мет,
Так легко добрість вроджену втрачає
І щирість... Друга вибрати з розмаю
Без щирості не зможе й хід планет.

За королеву обраній Єлені
Нудним життя здалось, і тороплений
Завдав їй горя; а богині тій,
Без батька, з піни родженій, палкій,
Кульгавий полюбивсь коваль, став мужем.
Рум'янців ради та струпких фігур
Красуні споживають дур,
А ми трусити Ріг Достатку мусим.

Хотів би я, щоб чемною зросла,
Щоб серце не знайшла, а добула,
Як некрасуні добувають завше.
А декотрі, за вроду постраждавши,
У чарах мудрість віднайшли свою;

Тому ж, хто все скитався пілігримом,
Любив і сам себе вважав любимим,
В очах сяйних живеться, як в раю.

Хай деревцем тайним розквітне п'янку,
Думки щебечуть хай, мов коноплянка,
Аби лишень чарівний спів,
Забувши все, довкіл дзвенів,
Не встряючи ні в ігри для забави,
Ні до потішних, метушливих свар.
О, хай зросте, немов зелений лавр,
Укоренившись в любий ґрунт ласкавий!

Мій ум — а ті уми, що я хвалив,
І та краса, що лиш її любив,
Не дуже в шані,— засушили роки,
Та знає він: хто гнів плека жорстокий,
У тім причина многих бід гірка.
Як не стряса душі ненависть,
То не зідме і вихор навіть,
Не зрушить конопляночки з листка.

З ненавистей найгірша — помислова,
Тож хай від упередженого слова
Біжить. Чи ж я вродливиці не знав,
Найкращої, що Ріг життя їй дав,
Що, виплекавши помисли жертовні,
Добро зміняла й Ріг Достатку сам,
Усе, що тихим дороге серцям,
На міх старий, вітрів сердитих повний?

Позбувшись непа́висти, душа
В собі невинність повну воскреша
Й нарешті бачить, що сама для себе
Вона і втіха, і величчя неба,
Й солодка воля — власна і небес;
Тож хай довкола в кривді все погрузне
І кожен міх з вітрами злими лусне —
Ніщо душі не збрижить щасних плес.

Жених її хай візьме до оселі,
Де добрі звичаї, святі й веселі,
Адже ненависть, і пиха, і страх
Уроздріб продаються на шляхах.
Коли не в святості і не в звичаї,
Де́ родяться невинність і краса?
Тож святість Ріг прещедрий колиса,
А звичай — лавр крислатий означає.

ПЛАВАННЯ ДО ВІЗАНТІЇ

I

Цей край не для старих. Самі тут юні
Цілюються; виспівують пташки
(Вмирущих поколінь солодкі луни);
Тут рибою кишать моря й річки;
Припливи плоті буйні та бурунні
Щасливляться все літо залюбки.
Всіх музика чуттєва захопила —
До пам'яток ума немає діла.

II

Нікчемна старість, дрантя на кілку,
Якщо душа в долопі не заплеще,
Якщо на кожну раночку гірку
Не заспіва гучніш, мов стало легше.
Та це не школа співів нашвидку —
Своєї величі знаття на плечі
Собі стає... Я ж плив сюди на те,
У Візантію, місто пресвяте!

III

О мудреці, що злото-мозаїчно
Світаєте в Господньому вогні!
Покиньте твердь, де стоїте стоїчно,
Навчіть цю душу, як співать пісні,
Візьміть це серце, що жадає вічно,
Вже зайве цій вмирущій звирині,
Саме собі не знапе... Заберіте
У вічності химерні лабіринти!

IV

Природи збувшись, в природи твір
Уже ж бо я не втілюся ніколи,
А тільки в золотий убір чи взір
З рук майстра давньоеллінської школи,
Щоб сонний імператор тішив зір,—
Чи в дивоптаха, щоб співать про долі
Колишніх і грядущих поколінь,
Щоб візантійців не приспала лінь.

РОЗДУМИ ПІД ЧАС ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

І. ПРЕДКІВСЬКІ ОСЕЛІ

Звичайно ж, на багатієвих луках,
У шелесті доглянутих ланів
Тече життя не в шанолюбних муках;
Як задощить життя, аж з берегів
Рікою вийде від дощів сторуких,
Неначе взяв і форму, що хотів,
Прибрав потік: мов, не піддамсь нізащо
На ласку будь-чю, хоч би й найкращу.

Все мрії! Тільки б не співав Гомер,
Не знавши, що з життєвої всолоди
Зринає, поза царствами химер,
Всещедрий струмінь,— нам здається, води
Чудовну мушлю винесли з печер,
Таких багатих — уявити годі,
І ніби мушля, а не джерело
Є тим, що спадок багачам дало.

Свавільний пан, гіркотний ще й могутній,
Прикликав зодчих, скульпторів, аби
Звели вони, свавільці баламутні,
Красу незнану з каменю й різьби,
Ясу святу, що вимріяли будні...
Але ж, як на мишах зросли стовпи,
Чи в тих покоях мармуру й престижу
Нащадок пращура — не сіра миша?

Що, як розкішні, вкохані сади,
Де так поважно виступають пави;
Що, як Юнони, звезені туди
Пріапам збайдужілим для забави;
Ох, що, коли терас, алей ряди,
Де походжає Споглядання мляве
Й Дитинство де знаходить стільки втіх,—
Свавілля їй велич крадуть в нас усіх?

Що, як увінчані гербами двері,
Минулим гордим зведені двірці,
Ходіння по паркетах, шерх матерій,
Палати, зали, галереї ці,
Де предки на портретах — лорди, пери;
Що, як озії, що звели отці,
Не величчю благословлять явились,
А красти — велич, гіркоту і милість?

II. МІЙ ДІМ

Місток прадавній, вежа предковічна
І ферма, обгороджена стіною,
Шмат кам'янистої землі,
Де розцвіта троянда символічна,
Старезні в'язи, терен шалиною,
І плюскіт зливи, й гоміп у гіллі
Усіх вітрів;
Пташина водяна па цибках
Перебігає річку швидко,
Злякавшись хлюпоту кількох корів.

Тут сходи гвинтові, склепінчаста кімната,
Без ґраток сивий коминок відкритий,
Сторінка списана, свіча.
В такій кімнаті, поривом пойнятий,
Платонік-pensegoso міг творити
Усесвіт-дитинча
В уяві бунтівній.
Селяни, пізно з ринку
Везучи базаринку,
У нього світло бачили в вікні.

Дім двоє заснувало. Перший — воїн,
Собі добувши два десятки коней,
У неспокійнім цім
Краю осів, де стільки прокотилось воєн,
І з поріділим табуном здавався ізгоєм,
Забутий світом всім.
А другий — я. Щоб по мені
Знайшли мої нащадки,
Для росту над початки,
Емблеми противенства помічні.

III. МІЙ СТІЛ

Дубові ніжки і стільниця,
На ній дар Сато — меч іскриться
Біля паперу і пера,
Нещадно дні мої кара
За те, що надто вже безцільні.
Мережане та рукодільне

Щось піхви дерев'яні покрива.
Ще й Чосер не низав слова,
Коли його скували. В домі Сато,
Як молодик, блищав він свято
П'ять сотень літ.
Та що не міниться —
Те не від місяця;
Лиш серце співчува незмінному — болить.
Дійшли учені наші до ухвали:
Тоді і там, де меч скували,
Творіння, гідне подиву,—
В малярстві чи в гончарстві — переходило
Від батька та до сина;
Так крізь сторіччя йшло безцінне
І ніби й не мінялось, наче меч.
А що душа-краса дорожча дорожнеч
Була, то і мистецтва, й люди
Незмінністю душі світились всюди.
Хтось спадок найбагатший впадкував,
Та знавши: небо — не для тих прояв,
Що не мистецтво, а благополуччя
Обрали,— серце мав болюче
І, попри моду на шовки
Та крок статечний, нешвидкий,
Розум зберіг невгомонний —
Мов скрикнув павич Юнонин.

IV. МОЇ НАЩАДКИ

Від батька-матері успадкувавши
Некволий дух, я мрій рої пасу,
Некволих духом обминаю завше
Жінок, мужів... Та ледь звістить ясу
Життя, квітковий пах вітрам оддавши,
Відкривши сонцю ранньому красу,
Як цвіт пообривають вітровії —
І тільки зелень тоскно зеленіє.

Що, як нащадки свій пропустять цвіт?
Чи від природної душі відміни,
Чи надто голову закрутить світ,
Чи розумом обділені дружини,
Чи гра?.. Тоді нехай крутій цей звід
Обвалиться і в вискалі руїни
Сова вгніздиться й тужно закричить
Аж до небесних тужних верховіть.

Той Primum Mobile, що подобизни
Нам дав, послав він кружеляти й сов...
І я, хто щастя уловив хоч пізно,
Хто дружбу і любов таки знайшов,
Задля сусіди й дім обрав зумисно,
Переробив, щоб тут жила й любов,—
Я знаю: попри цвіт весь, попри інії,
Ці камені — мій пам'ятник і їхній.

V. ДОРОГА БІЛЯ МОЇХ ДВЕРЕЙ

Веселий ополченець

Забіг — такий собі натоптаний Фальстаф.

Він про війну так весело плескав,

Мов то найліпший жарт, коли — піф-паф! —

І падай горілиць а чи лицем ниць.

З солдатами брунастий лейтенант

Одвірка підпира — напівмундири...

І скаржуся тому я чуприндирі

На грози й град — гатило, наче гирі!

Звалило грушу-дулю — не піднять...

Лічу я грудочки пернаті сажі,

Що крячка через річечку веде,

Й жену обличчя заздрості бліде,

В кімнату повертаючися, де

Засиплють, мов сніги, химери вражі.

VI. ГНІЗДО ШПАЧИНЕ

В МЕНЕ ПІД ВІКНОМ

Рій медоносних бджіл цю щілипу посів,

В стіні — її кришнить часу владна рука.

Колись туди сіра пташка приносила хробаків,

А нині в цю стіну бджолиний рій прилетів —

Приходьте й будуйте в порожнім житлі шпака.

Я ключ повернув у дверях в домі своїм —

Повз нас протікає часу швидка ріка.

Десь вбито людину і десь підпалено дім,
Та хто нам розкаже всю правду у світі цім?
Приходьте й будуйте в порожнім житлі шпака.

Два тижні котилась по каменях барикад
Війни громадянської колісниця важка.
Минулої почі повз наш пройшла вона сад —
Лежить на дорозі юний мертвий солдат.
Приходьте й будуйте в порожнім житлі шпака.

В серцях наших — марень прекрасних
марні сліди;
Тепер до брутальності кожне серце звика.
У всіх ворожнечах в нас більше сенсу завжди,
Ніж в наших коханнях; бджоли, летіть сюди —
Приходьте й будуйте в порожнім житлі шпака.

VII. БАЧУ ФАНТОМИ НЕНАВИСТІ, СЕРДЕЧНОЇ ПОВНОТИ Й ГРЯДУЩОЇ ПУСТКИ

Вийду нагору, на вежу, схилюсь на зубці
покришені:
Туман, мовби пасма снігу, летить, застилає все:
Долину, річечку, в'язи, а місяць, мов меч,
підвішений
Дивно кривіє на сході, та зміни в собі не несе,
Поблискує, паче й не він. Ось вітер дихнув —
мерехтливе,
Біле туману клоччя помчало до зір чи до нір.

О, як шалепства бентежать, мрій захлинають зливи!
Потворні знайомі образи уму застилають зір.

«Помста убивцям, помста! — лунає крик
невгомонний.—
За Жака Молея!» У портупях чи в хмарно-блідих
ганчірках,
Лютістю гнані-мордовані, зголоднілі за люттю
загони;
Солдат зчепився з солдатом, б'ються вже «на зубах»,
Кидаются в порожнечу з розчепіреними руками
І порожнечу хапають... І я, мовби з пуття збивсь
Через гармидер безглуздий, кричу та кричу те саме,
І я вимагаю кари для Жака Молея вбивць.

Єдинороги казкові, в них очі-аквамарини,
А ноги стрункі та довгі,— на спинах паній несуть.
Очі заплющені в паній. Не від пророцтв
старовинних,
Що в пам'яті збереглися ще з вавілонських
розпутъ,
Панії очі заплющили; в них душі — плеса чудовні,
Де навіть жадання тоне в перехлюпах джерела;
Лишається тільки спокій, коли серця уже повні
Своєї ніжності-ласки, як повні вроди тіла.

Білі, мов хмари, єдинороги аквамариновоокі,
Тремтячі повіки приплющені, обривки хмар,
портупей,
Очі, що лють запалила, змарнілі руки жорстокі

Уступають міріадам байдужим безлико-ніяких
мастей,
Бронзовим яструбам безсоромним.

Ані захватів мрії;
Ані зневаги до майбуття, ні за мипулим — жалів,—
Тільки вгороджені пазурі, й самовдоволене
око жаріє,
І крил брязкотливих морок, що місяця світло
затъмив.

Я відвертаюсь і двері зачиняю; тоді на сходах
Гадаю, а скільки ж разів довести б я вартість міг
Свою у чомусь, аби всяк збагнув чи відчув
на дотик,
Та — ох, марнославне серце! — мав би я доказів міх,
А з ними й череду друзів, іще й сумління
без обрисів,—
Лиш більшого забажав би. Чистої втіхи вись,
Мудрість напівдобута всіх демонічних образів —
Так само їх стане старіючому, як хлопцю,
що ріс колись.

ТИСЯЧА ДЕВ'ЯТСОТ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ

Поцезли тьми мудрованих речей —
Юрба їх пазивала чудесами;
Сховалися від місяця очей,
Що сіють сірість. А поміж ляльками
Із бронзи й каменю барився ще й

З оливи образ древній. Все те саме
Спіткало й Фідієву слоновість,
І бджоли золоті... Зосталась вість.

Нас замолоду теж втішали цяці:
Закон, байдужий до хули й хвали;
Звичаї, одряхління винуватці,
Мов віск на сонці, танули й пливли;
Громадська думка зріла й зріла в праці,
Гадалося: чи й визріє коли?
І думи блискотіли, ніби перли:
Найгірші шахраї вже ж перемерли!

Ні ікол злих, ні давніх кривд — нема!
Велике військо — тільки для параду.
Плугів з гармат не роблять ще — дарма;
З парламентом король міркують радо:
Як порох не запахне, то й сурма,
Нехай хоч лусне, а не досить владу
Возславить; ще й гвардійські огирі
Поснуть, крий боже, в благосній порі.

А нині дні — не дні, а люті змії;
Не сни — кошмари; п'яна солдатня
Заріже й матір рідну і посміє
В крові лишити — де та їм пеня!
Пітніє жахом піч (і це вже вміє),—
Так філософували й ми до дня,
Щоб людськість оцчасливити законом.
По норах ласиць замирити оним.

Хто знаки тямить, зроду не впаде
В напівоману сонного дурману
Із недоумства; знає той: ніде,
Хай з поту чи із святості постане
Нетлінний витвір рук а чи ідей,
Не зійде із свого підмурку шана,
Не втішившись хоч цим: тріумф лихий
Впаде у порох власної пихи.

Та де, яку знайти розраду-втіху?
Лиш те людина любить, що зника.
Що скажеш тут? Чи ж хоч одна для сміху
Душа палійська знайдеться така,
Що візнає, чи голосно, чи стиха,
Що спалить на Акрополі пенька
Славетного, ще й слонокість потроще,
І бджоли ті продасть якнайдорожче?

2

Зав'ються фуплерівські китаянки
В лискучу розхвильовану стягу,—
Дракон мов обволік
Пломінням танцівниць і закружляв їх
п'ялко,
Помчав шалено здобич дорогу...
Так Платонічний Рік,
Вируючи, несе нам вість, лиху чи добру,
І забира старе;
Ми всі — танцівники в гігантському кабаре,
Коримось бубнам варварським без опору.

Поет міфололюбивий а чи мораліст,
 Самітну душу з лебедем зрівняє.
 Що ж, так, то так — лише
 Хай люстро збрижене покаже
лебединий хист,
 Ще поки мить життя горить-палає;
 Нехай підстереже
 Ті крила, розпростерті, щоб летіти пріч,
 І груди, гордо випнуті дугою,
 Вже ладні стать до бою
 З вітрами, що гудуть, несучи ніч.

Людина, думаючи сокровенне,
 Довкола себе зводить лабіринт сама собі
 В мистецтві чи в політиці;
 Якийсь платонік заклика натхненно:
 Облишмо плоть, і труд, і всякий бій,
 Мовляв, чинили так дідів отці,
 А як не стане й духу,
 І діл, і тіл всіх наших та сердець,
 Це буде всеблагий кінець,
 Бо ж радість — ворог самоті,
страшна брехуха!

Полинув лебідь у невтїшні небеса.
 Від цього образу — то шал, то лють
навперемінку
 Грозять убити світ,

Убити вимріяне все, всі чудеса
Й напівуявлену, напівнаписану сторінку...
А ми ж хотіли гніт,
Що давить людство споконвік,
Розвіяти, а нині
Вітри несуть зимові холоди,—
Знать, юний вік на дурість нас припрік!

4

Ми, що цілих сім літ тому
Розважали: правда, честь! —
Ох, покажемо другому
Ласиць зуби, ласиць шерсть!..

5

Посміймося з великих —
Такий тягар тягли!
Трудились сонцеликі,
Щоб пам'ять полишити для хвали,
А їх вітри пісочком замели.

Посміймося із мудрих —
Сліпали по своїх
Календарях та сутрах,
А час повз мудрих біг...
Тепер глядять на сонце... Просто сміх!

Посміймося із добрих,
Що сподівались від добра — добра;
Набрид пустельний обрій,
То свято прикликають до двора...
А крикне вітер — де вся їхня гра?

Із сміхунів посміємось потім,
Що пальцем не кивнуть,
Аби великим, мудрим підсобити
й добрим,
Щоб бурям перегородити путь,
Бо ж посміх — наша суть.

6

Насильство на дорогах — буйні коні!
На декотрих то й гарні верхівці,
та ще й вінки
Почеплено на вуха та на гриви...
Та все кружка, кружка в невпиннім гоні
І гинуть... Зло ж гуртується в полки,
Вернулись дочки Ірода жаждиві;
Зненацька — вихор, куряву здійма,
І тупіт піг, копит, видінь мигтіння,
Мета видінь — де вітру лабіринт;
Торкне чиюсь хтось доньку тайкома —
Враз радо й люто закричить пустиня
Сліпа людська — як вітер їй звелить.
Та ось і вщухло, влігся пил; на трон
Мпнуле лізе, очі мов волові

З-під кіс солом'яних дурні-дурні...
Це ж біс нахабний, Роберт Артиссон,
Кому подарувала леді Кітелер з любові
Ту бронзу пав, півпів червоні гребені.

КОЛЕСО

Ми взимку. кличемо весну,
Весною — кличем літо ми,
А осінь стрівши рясну,
Добра чекаєм від зими.
Але весна не прийде знов,
І годі ждять уже добра;
Незнане щось бентежить кров —
До себе зве земля сира.

ЮНІСТЬ І СТАРІСТЬ

В юності знав я одне:
Зі світом боровсь, як міг,
А нині світ славить мене,
Виряджаючи за поріг.

НОВІ ОБЛИЧЧЯ

Як перша ти постарієш і вмреш,
Не вчує липи цвіт ходи ні разу
Мовї там, де пам'ять наших стеж,
Та пам'ять, що не піддається Часу.
В старих покоях лиця хай нові
Як хочуть лицедіють — ніч настане,
І наші тіні підуть по траві,
Живіші за живих, за ті омани.

ДВІ ПІСНІ З ОДНІЄЇ П'ЄСИ

I

Я бачив: дівчина дивилась,
Як Діоніс конав Загрей,
І серце вирвала йому з грудей —
Воно в руці у неї билось,
Як геть несла у степ чи в склеп,
І дружно заспівали Музи
Про Magnus Appus на веснянім лузі,
Мов Бога смерть — то лиш вертеп.

Бо ж знов новій палати Трої,
Новим бійцям лягти навек,
«Арго» новому по іще пишніший пшик
Пустелею пливти морською.

Жахнувся весь імперський Рим,
Війни і миру кинув віжки,
Як з легендарної пільми-пеліжки
Долинув лютий клич, мов грім.

II

Людське стьмяніння пожалівши,
З покою вийшов він — звідтіль
Той галілейський виніс біль;
І зірний Вавілон не ліпший —
Впустив кромішню темноту;
Пролита в муках кров Христова
Знецінила всю платонічну мову,
Дорійську мрію золоту.
Усе, що дороге людипі,
Триває день чи мить.
Любов, ледь втішиться, вже й геть летить,
І мрія, пензлем вичерпана, гине.
Солдата крок, герольда крик
Виснажують їх силу й славу...
Смолою серця не одну нічну заграву
Викапав чоловік.

ЛЕДА І ЛЕБІДЬ

Удар з небес. Б'ють величезні крила.
На стегнах — лебединих лап жага.
І, груди до грудей, жорстока сила
Безпомічну додолу гне, змага.

Як одштовхнути пальцям тим зомлілим
Пернате сяйво од ослаблих ніг?
Як тілу вчути у шалінні білім
Бій серця. що прийшло з чужих доріг?

Здриганню в лоні породити треба
Смерть Агамемнона і вид чертога
В огні.

Та чи змоглася на порив
Пойнята кров'ю навісною неба?
Урвала знань його й снаги до того,
Як збайдужілий дзьоб її пустив?

ДО ЧОРНОГО КЕНТАВРА, ЯКОГО ЗМАЛЮВАВ ЕДМУНД ДЮЛАК

Ось ти протупотів під чорним тим узліссям,
Де зеленець папуг гойдається, вищить.
Затоптаню мій труд у бруд, в торішне листя —
Я ж знав ту кінську гру, ту вбивчу ненасить!
Дає нам сонце знак — поживну їжу свіжу,

Та був я ошалів од крил, тих зеленців,
Зерняток назбирав там, де гробнична тиша
В абстрактній тьмі; розтер, спік на вогні

та й з'їв.

Та нині я приніс напою запашного —
З барилечка того з ефеського — вина,
Що семеро п'яниць проспало біля нього
Імперію, немов була то лиш мана.

Приляж і сном засни предовгим сатурнійським!
Я ж полюбив тебе... Та й встань,

поглянь навкруг,

Адже домовитись мені, крім тебе, ні з ким,
Щоб пильнував жахних зелених тих пацуг.

СЕРЕД ШКОЛЯРІВ

I

Ходжу по довгим класі, щось питаю,
Стара черниця щось відповіда;
Гурт діточок до мудрості розмаю —
Лічба, читання, співи — припада,
Привчається до гарного звичаю
У всьому-всьому, а в очах проста
Цікавість засвітилася миттєва:
Чого смішному треба дідусеві?

II

І доньку бачу Ледину в цей час:
Веде над вогнищем пригаслим мову
Про те, як дріб'язкове щось нараз
В недолю ввергло днину пречудову
Дитинну... Й начебто злило двох нас
В єдину сферу молодече слово,
Чи,— спом'яну Платона-мудреця,—
В білок-жовток єдиного яйця.

III

Я думаю про вибух гніву-шалу
Й дивлюсь на личка мов звіддалеки:
Невже й вона була такою змалу,
Бо й лебедівнам, певне, пелюшки,
Як дітям всім, святити випадало,—
І кіски, і на щічках ямочки...
І серце враз забилося, мов причинне:
Ось бачу я її — живу дитину.

IV

Сучасний образ в пам'яті сплива:
Чи вирізьбив митець із Кватроченто
Щік худорбу, що мов вітри співа
І тіні їсть, згризаючи доценту?
Та й я, хоч не з родинц божества,

Мав гарне пір'ячко... Та для моменту
Цим усмішкам я краще усміхнусь,
Аби сказали: «Чудо — не дідусь!»

V

У первістку яка розгледить мати,
В синку, що плаче, спить, кричить, тіка,
За цим медовим образом дитяти —
Майбутнього мужчину, старика?
Чи треба їй винагороди-плати,
Чи ж мріється відплата їй така
За муки, за страждання породіллі,
За перші кроки ті його певмілі?

VI

Платон природу піною вважав
На ідеальному речей зразкові;
Добряче покорителя держав
Вчив мудрий Арістотель по задкові;
І Піфагор злотий преображав
Гучання сфер в цигикання скрипкові —
Те, що шепнули Музи нашвидку...
Старезне дрантя на старім кілку.

VII

Леліють образ матері й черниці.
Подоба, явлена у світлі свіч,
Вже тим від материнських мрій різниться,
Що вийти з бронзи-мармуру невміч...
Та рве серця й вона... О ви, дивниці,
Що поклоніння знає вас увіч,
Що сяйво знаменуєте небесне...
О самородки, що вчите: все щезне...

VIII

Цвіте й танцює труд людський, коли
Не вбито плоті духові на втіху,
Коли краса зростає не з золи,
Ні мудрість тьмяна не коптить потиху...
Каштане, хто ти? Квіт, що зріс з імлі?
Коріння? стовбур? лист, що вільно диха?
О тіло в танці... Спробуй відрізни:
Де танцівниця? Танець де сяйний?

ГВИНТОВІ СХОДИ ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ
(1933)

ПАМ'ЯТІ ЕВИ ГОР-БУТ
І КОН МАРКЕВИЧ

Вечірня сутінь, Ліссадель,
Розчинені на південь вікна...
Двох юнок пригадаю звично —
Красуні! А одна — газель...
Та літнього вінця жорстоко
Скубе осіння вихроверть:
Суд старшу засудив на смерть,
Помилування... Й самотньо
Існує, змови затіва.
Ну, а про що молодша мріє?
Якусь утопію леліє...
А посивіє голова,
То й буде образ тих політик.
Знайду — гадав собі не раз —
Котрусь із двох, і ми на час
Вдамося до невинних пліток
Про вечір той, про Ліссадель:
Той стіл і ті, на південь, вікна,
Та юна мова, люба, звична...
Красуні дві... Одна — газель...
Вже ж ви пізнали, любі тіні,
Усю даремність боротьби
За справедливість для юрби.

Усі вродливиці й невинні
Не мають інших ворогів,
Крім часу. Встаньте, попросіте,
Щоб сірниками час ловити
Я став — хоч би і до півнів
Червоних... А тоді втікайте.
Нехай присудять мудреці:
Шпиль збудували ми, творці!
Я запалю — лиш попрохайте...

СИМВОЛИ

Волає дзвоном древня вежа:
Сліпий дзонар уздрів пожежу.

Всеруйнівну можуть клинка
Волочить блазнава рука.

Розтяв парчу екскалібур:
Побралися краса і дур.

РОЗЛИТЕ МОЛОКО

Ми думали, ми гадали,
Робили, щоб щось робити:
Розхлюпалися і стали,
Мов молоко розлите.

ХІХ СТОРІЧЧЯ Й ПОТІМ

Де пісні великої благодать?
Нема! Та лишилось чимало:
Як камінці торохтять!
Хвиля позадкувала.

ТРИ РУХИ

Шекспіровій рибі в морі місяць сріблїв луску,
Рибонька романтична йшла в неводи рибаку,
А що ж то за риба нині корчиться на піску?

СЕМЕРО МУДРЕЦІВ

Перший: Мій прадід розмовляв з Едмундом
Берком

У домі Граттана.

Другий: Якось мій прадід

В шишку із Голдсмітом чарчину випив.

Третій: А прадід мій про музику балакав,

Од кашлю дьоготь з Клойнським пив

снископом!

Четвертий: Мій Стеллу бачив.

П'ятий:

Звідки ж наша мисль?

Шостий: Від чотирьох, що не любили вігів.

П'ятий: Берк вігом був.

Шостий: Можливо, несвідомо
Голдсміт і Берк, Свіфт і єпископ Клойнський
Ненавиділи вігів. Що ж то — вігство?
Сухий, лихий та рівний спосіб думання,
Який не гляне поглядом святого
Чи п'яного.

Сьомий: Та все на світі вігство.
Лиш ми, старі, поборем світ навігжений!

Перший: Америці, Ірландії ще й Індії
Спустошеним — Берк — мов спасенний спів.

Другий: Олівер Голдсміт те співав, що бачив:
Жебрацтво на шляху, скотину в полі,
Та не уздрів заляпаного кров'ю
Трилисника, що зріс на помсту вігам.

Четвертий: Гріб Свіфтів вігство проковтнув.

А голос,

Мов шелест клойнських комишів тихенький,
Гучнішає — і вже гримить, як грім.

Шостий: Яку ж пройшли ці четверо науку?

Сьомий: Ходили по шляхах і все, що чули,
Наслідували так, як діти роблять,
Бо знали: мудрість від жебрацтва йде.

ПАРК КУЛІ, 1929

Я думаю про ластівчин політ,
А ще про дім старої господині;
Вже липи, явора не видно віт,
Хоч хмара західна ще сяє нині...
Це ж тут поету, вченому опліт,
Щоб гуртувалися у цій твердині.
В єдину мисль переплелись думки,
Танцює слава в стінах цих віки.

Тут Гайд, який перекував на прозу
Меч благородний — Муз чудовний дар;
І той, хто вмів прибрати мужню позу,
Хоч був несмілий; той думок вагар,
Забарливий Джон Сінг; і люди-грози —
Шоу-Тейлор і Г'ю Лейн,— знайшли всі чар
І особливі гордощі в смиренні,
Ще й краєвиди, й диспути натхненні.

Мов ластівки, зліталися вони
І розлітались; господиня дбала,
Щоб ластівки вертались щовесни,
І їх збиралося щораз чимало,
Немов круг стрілки компаса. Ясний
Тут спокій мала зграя заблукала,
Де небо мрій, духовна де краса
У хвилях часу тоне й воскреса.

Тут стань, поете, вчений, мандрівниче,
Коли розсиплються ці стіни в прах

І бур'яни зметнуться на величчі
Зруйнованім, на стелі й сволоках,
І пошануй — хай захід красний кличе
І мапить пурпуром розкішним шлях —
Колишню славу, лаврами вінчану;
Вклонися мовчки, віддаючи шану.

ВІЗАНТІЯ

Видіння дня відходять без покути,
Спить п'яна солдатня, її не чути;
Ось нишкнуть ночі звуки: гулі, спів,
Бо дзвін соборний прогудів;
Собор на зоряних піднісся крилах,
І все людське й складне
Його не зворухне —
Ні шал, ні бруд той, що кипить у жилах.

Пливе щось перед мене — людина, привид, тінь?
Більш тінь, аніж людина, більш привид,
аніж тінь.

Пряде Аїдова невтомна прядка,
Ще стежку випряде, в'юнку чи гладку;
Вуста сухі, бездишні бачу наяву —
Ще й як бездишне кличе!
Вітаю надлюдське обличчя.
Смерть-у-житті й життя-у-смерті —
ось як це назву.

Чи диво, а чи птах, а чи мистецький виріб —
Більш диво, аніж птах, а чи мистецький виріб,
На гілці золотій, у зорянім огні
Співає, мов Аїдові півні;
Чи то його роз'ятрив вельми місяць,
Що так воно метал незмінний прославля,
А солов'я посоромля
І складнощі, що кров і бруд їх містять.

За північ імператорський мигоче брук,
Хоч і кресало не кресало і не тліє трут,
Ні вітер не роздмухав — із племіння племінь;
Посталі з крові духи йдуть в безгомінь,
Складне, що з лютості,— сплива,
В танку вмирає
Агонія безкрая,
Агонія вогню, що не обсмалить рукава.

Ген на дельфінах, на тім бруді й крові охляп,
За духом дух! Рвуть кузні хвильний похлюп,
Та й імператорські ті кузні золоті!
Танцюючи, моргне плита плиті,
І лютість складнощів поборе —
Видішня те, що ще
Видішнями тече,
Дельфіном рване, дзвоном бгане море.

ХИТАННЯ

I

Між крайнощів до втоми
Людина мчить життям;
Вогонь чи подих зжерти
Грозяться, всім на лихо,
Весь вузол антиномій —
І ночі й дня лице;
Тож тіло зве це смертю,
А серце — каяттям.
Але як правда це,
То що ж є втіха?

II

Є дерево: наполовину племінь,
А ще наполовину — зелень пишна
Пишає діамантами роси;
І половина — ціла втіха втішна;
Удвох відродять й візьмуть плід краси
Дві половини. Хто між вогпедишну
Й зелену буїсть — Аттіса ладна,
Той, щоб не знав, скорботи лиш не зна.

III

Згреби все срібло-золото до купи,
Пиху втоли, ще її сонцем пропечи
Ці будні, оживи їх, наче трупи,

Та поміркуй над цим ось, живучи:
Жіноцтво так і скаче в перелюби,
А про діток не дбає, хоч кричи...
Хоч два віки живи, діждешся заки
Любові од жінок, од діток — дяки.

Гілля летейське більше ж не трима —
То й починай до смерті готуватися.
Як сорокова пронеслась зима,
Цим кожду вивіряй духовну працю
І кожний витвір рук своїх, ума
І зви їх примхами, що не згодяться
Чоловікам, що з гордим сміхом йдуть,
З відкритим поглядом — в останню путь.

IV

Майнув мій п'ятдесятий рік,
А я, самотній чоловік,
Сидів у лондонській крамниці:
Розкрита книжка на стільниці,
Порожня чашечка в правиці.

В вікно я задивився десь
І раптом спалахнув увесь,
І був я майже півгодини
Взірцем щасливої людини
В благословенні тої днини.

V

Нехай золотить сонце літнє
Вгорі небесне листя хмар
Чи сяйво місяцеве блідне
На кожний буряний удар,—
Я ж і не гляну вгору —
Відповідальність гне мене додолу.

Все, що казав, чинив колись я,
Діла, слова — з промов, пісень,
Що тільки в думці пронеслися,
Додолу гнуть, і що не день
Чи те, чи се згадаю
Та й совість з марнославством нажахую.

VI

В долину дивлячись чудову
(Дух сіна звідти долина!),
Сніг відкидав добродій Чжоу
Від хижі — й видихнув промову:
— Нехай же все мина!

Аж глянь: руїну піневійську
Осел біленький чий вмина?
Та натягнув звитяжець віжки
І кинув зморепому війську:
— Нехай же все мина!

У дня і ночі буйнім вітті,
Що з серця людського злила,
Гніздо спромігся місяць звити.
Про що усі пісні на світі?
Про те: хай все мина!

VII

Душа: Вишукуй істину, минай оману.

Серце: Співати ні про що? Повік не стану!

Душа: Ісайї жар — ось чим тебе маню.

Серце: Щоб оніміло в простоті вогню!

Душа: Таж цей вогонь спасе тебе сьогодні!

Серце: Про гріх співав Гомер, про первородний!

VIII

Розійдемоь, фон Гюгелю? Хоча такі ми схожі,
Бо вірим в чудеса святі та в різні тайни Божі...
Свята Тереза у труні лежить і не гниє,
В бальзамі скупана, а люд цілющий запах п'є,
На віку літери чита. Либонь, ті самі руки,
Що увічніли цю святу, із поміччю науки
І фараона сповили. Я ж, серцю давши втіх,
Невже охристиянивсь так, що сам од себе втік —
Увірував: до гробу йти — уся судьба для мене?
Гомер — взірець мій і його те серце нехрещене!
І лев і соти... Що там ще Письмо святе рече?
Тож геть, фон Гюгелю! Хоч я люблю вас гаряче.

ШКОДУЮ ЗА НЕСТРИМАНУ МОВУ

Для дурнів не жалів глагола,
Та вже ж я переріс ту школу,
Й роль інша в мене є...
Та боре думку, як бороло,
Фанатичне серце моє.

Взірців шукав — були ж чудовні,
Люб'язні ще й солодкомовні:
Зло в жартах розтає!
Та що б його діткнуло ззовні,
Фанатичне серце моє?

В Ірландії наш рід вруниться.
Великий гнів, тісна в'язниця —
Нас лихо зроду б'є.
Ще з лона неньчиного гзиться
Фанатичне серце моє.

ПРИЧИННА ДЖЕЙН СУДНОГО ДНЯ

«О пагуба ця!
Любові несила
І душі, й серця
Забрать до кінця...»
Так Джейн говорила.

«Як візьмеш мене,
То буде наука:
Бурчання пудне
Обридне й діткне...»
А він: «В тім-то й штука».

«Я в траві лягла
В чім мати родила;
Мов чорна імла,
Та днина була...»
Так Джейн говорила.

«Чи є на любов
Яка запорука?
Знайшлася немов —
Та час вже пройшов...»
А він: «В тім-то й штука».

ПРИЧИННА ДЖЕЙН ТА ДЖЕК-ПІДМАЙСТЕР

Хоч я тремчу, як зазирну
Коханому до віч,
Та тільки не замкну дверей —
І швидко лине пріч
Любов, це прядиво моє,
Розмотане крізь ніч.

Самотній дух — та в самоті
Зустріне Бога він;
Хоч прядиво моє в багві
І плоть моя — вже тлін,
Та вслід за матір'ю знайду
Спокуту всіх провин.

Якщо ж у постіль цю колись
Я ляжу вже сама,
Те прядиво, що дві душі
Укупі нам трима,
Пов'яже міцно нас і там,
Де впала вічна тьма.

ПРИЧИННА ДЖЕЙН ПРО БОГА

Нічний коханець мій
Без жодних острого
Приходив у п'їтьмі
Й не хтів нічого чут'...
Приходять люди, йдуть;
Все прихищає Бог.

Над лавами згори
У с'яйві перемог
Трїпочуть прапори,
А коні бойові
Ступають у крові;
Все прихищає Бог.

Нараз у передсвіт
Покинутий чертог —
Уже багато літ
Румовище смутне —
Вогнями спалахне;
Все прихищає Бог.

Мій любий Джек був зух.
Не просить підпомог
Той брук, якого рух
Людський щодня товче...
Тож я співаю ще:
Все прихищає Бог.

ПРИЧИННА ДЖЕЙН РОЗМОВЛЯЄ З ЄПИСКОПОМ

Єпископа зустріла я,
Він довго говорив:
«У грудях зсохлих скоро вже
Застигне кровоплив,
І небо прихистить тебе,
А не смердючий хлів».

«Ясно́та й сморід — завше вдвох,—
Гукнула я йому.—
Хоч друзі відійшли, мене
Залишивши саму,

Та в гідність серця вірю я
Навсупереч всьому.

Бо гідність жінці берегти
Велить її чуття.
Любов намет свій напина
Й над смородом гниття;
І покрив, що не знав дірок,
Не служить до пуття».

ДІВОЧА ПІСНЯ

Я пісеньку співала
На самоті свою;
Кого я покохала —
Від вас не потаю.

Та пострічався другий,
Похилий і старий,
І я завмерла з туги,
Заплакала з жури.

Оце і всенька пісня...
То що ж там вигляда —
Пора юнацтва пізня
Чи старість молода?

ІІ ТРИВОГА

Земля у красі
Чекає весни.
Кохання й журба:
Надії ж усі
Минуться, мов спи.
Неправда хіба?

Коханням тіла
Наповнено вщерть,
Душа лиш слаба:
Спалила дотла
Любов — наче смерть.
Неправда хіба?

ЙОГО ЗІЗНАННЯ

Аби любов купить,
Провів нараз
Перед очима нить
Усіх образ.
Що ж за любов даси
На всі часи?

Не серце в мене вже —
Сама зола...
Але дарма — адже

Із джерела
Плин вічний почина
Любов ясна.

ІІ СОН

Коли мене нічна імла
Укрила, мудра і оспала,
Собі я локопи втяла
Й на гріб Любові їх поклала;
І їм дивилася услід,
Як їх несли небесні ріки,—
І освітили небозвід
Вогненні коси Вероніки.

ПІСЛЯ ТРИВАЛОГО МОВЧАННЯ

Слова по мовчанні тривалому; в пізній час
Коханці інші далеко — може, їх смерть торкала.
Лампа, що нас не любить, себе в свою тінь сховала,
Спадає завіса на ніч, що не любить нас.
Високими голосами мову ми тут вели
Про теми найвищі, суцї в Мистецтві й Співі...
Є мудрість в старечій кволості,
хоч замолоду щасливі
Були ми, коли кохалися й невігласами жили.

МОВ СНІГ І ДОЩ ШАЛЕНЕ

І двері й вікна зачиняй,
Бо вітер дме студений,
Проте нам затишно удвох
Й не дивина для мене,
Що все-усе довкола нас
Мов сніг і дощ шалене.

Ось тут Горацій і Гомер,
Філософи, учені...
А ось Платона я відкрив...
Коли ж то неписьменні
Були з тобою, друже, ми
Й мов сніг і дощ шалені?

Чому зітхаю, ти спитав,
Тремчу, як лист зелений?
Тому що саме здумав я,
Що і найбільший геній,
Що й багатомислий був Гомер
Мов сніг і дощ шалений.

«Я — з Ірландії»

«Я — з Ірландії.

Ірландська земля священна,
І продовжаться в часі літа її.

Згляньтесь.

Милосердні будьте до мене.

Потанцюйте зі мною

В Ірландії!» — так волила вона.

Занурена у самоту людина

В чужинському вбранні,

Особа, відокремлена

Від суцких у цьому дні,

Своє лице статечно повертала.

«Все довший шлях нас до мети несе

І час тривалий,— так вона сказала,—

А ніч — жорстокіша усе».

«Я — з Ірландії.

Ірландська земля священна,

І продовжаться в часі літа її.

Згляньтесь,

Милосердні будьте до мене.

Потанцюйте зі мною

В Ірландії!» — так волила вона.

«Скрипалі всі невмілі,

Струни — муки і суми.

Наче вибух, гриміли

Барабани та сурми
І тромбони,— волав він,—
І тромбон не вгаває».
Очі звів свої злі віп:
«Час триває, триває...»

«Я — з Ірландії.
Ірландська земля священна,
І продовжаться в часі літа її.
Згляньтесь.
Милосердні будьте до мене.
Потапцюйте зі мною
В Ірландії!» — так волила вона.

ДЕЛЬФІЙСЬКИЙ ОРАКУЛ ПРО ПЛОТІНА

Великий Плотін як пливе
По буряних морях!
Ласкаво Радамант зове.
Злоте Змагання світове,
Солона кров в очах.

Хто на лужку, а хто в гаю —
Платон, і Піфагор,
І Мінос — тішаться в раю,
У нескінченному маю;
Співа Любові хор.

ПОХОРОН ПАРНЕЛЛА ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ
(1935)

МОЛИТВА ДЛЯ СТАРОСТІ

Бережи мене, Боже, від того, щоб я подумав,
Коли сам на сам із собою лишусь під вагою літ,
Що співатиму довго й пісня гарною буде,
А в кістках, де у мене мозок, все буде як слід.

Із усього, що здавна значить мудрого діда,
Із усього, що в бога прошу, колінкуючи перед ним,
Що я — дуже постарілий — вимолити повинен,
Щоб не здатися людям через пісню свою дурним?

Все молюся — але слова вже кінчаються в мене,
Знову я від початку всі молитви прорік.
Розумію це, передчувши власне вмирання,—
Як завжди, захоплений і пемудрий старик...

РІБХ ВИСНОВУЄ,
ЩО ХРИСТИЯНСЬКА ЛЮБОВ
НЕДОСТАТНЯ

Щоб я шукав та ще й вивчав любов?
Від Бога дану — й хто б її знайшов?
А от ненависть я вивчаю ревно,
Бо володію нею,— мов мітлу,
Візьму та й вимету з душі золу
Всього, що недуховне й недушевне.

Чому зненавидів когось чи щось?
З душі ревниве світло полилось.
Очищене від страху, від омани,
Покаже бруд, покаже врешті, як
Душа полине, звільнена від мряк,
Коли така вона, як перше, стане.

Йї пізнає звільнена душа сама
Знання похмуре, і ненависть-тьма
Відверне від людських думок про Бога.
Душа — то наречена, думка — вбір:
Душа відкине блискітки, повір!
Ненависть може шляхом стать до Нього.

З пут розуму і плоті поспіша
Опівночі звільнитися душа.
Що взяти їй, як ще не дав Всевишній?
Що бачити, як не створив їй див?
Що знати, як знання ще не вділив?
Як жити, поки в кров їй не вселився?

ЧОТИРИ ЩАБЛІ ЖИТТЯ ЧОЛОВІКА

Звелів він тілу: ще полеж! —
Та тіло підвелось все ж.

Він серце викликав на бій,
Розбивши мир та супокій.

Потому став долати ум —
І гордість виставив на глум.

На Бога гнівом він пала —
Та в північ Бог його здола.

ВУШКО ГОЛКИ

Вся ця ріка довкруз ревуча
З голчаного прорвалась вушка;
Що не було й що геть пішло —
Потужно живлять джерело.

МЕРУ

Цивілізацію під влади руку
Зігнали криком — під примарний мир.
Але життя людське — це ж мисль-докука,
І, попри страх, люд кидається в вир,
Лютуючи невпинно, вік за віком
Корчуючи та спалюючи в дим,
Щоб стала дійсність відчаєм велпким...
Прощайте, Греція, Єгипет, Рим!
Святі на Джомолунгмі десь, на Меру,
Вкопавшись в пільму, в споконвічний сніг
Чи замалим не падаючи з ніг,
Грудьми зустрівши бурю білоперу,
Ті знають: день іде і ніч веде,
І гине в тьмі величчя дня бліде.

ТРИБИ́

Триби! Триби! Глянь, Кам'яне Обличчя:
Що думав-передумав — де воно?
Краса красу вбиває... Де величчя
Прадавніх рис? Покрило їх багно!
Пощо земля потоки крові хлище?
З усім простився Емпедокл давно,
Загинув Гектор, ген палає Троя,
Ми ж сміємося радістю гіркою.

Ну й що — як поганя кошмар страшний?
Ну й що — як тіло в бруд і гній втоптали?
Що з того? Не карайся, не стогни —
Віки ще кращі в безвісті розтали.
Плекав я знахідки старовини,
Зітхав — та не зітхається дедалі...
Що з того? Чуєш, глас луна з печер?
Невтомно стверджує: «Радій тепер!»

Грубіє труд і дух, життя... Що з того?
Кого Обличчя любить Кам'яне,
Навоскрешає тих собі премного,
З-під мармурової плити смикне
Й турне в життя старого й молодого,

Гравця, коханця жити пожене,
Святого й дурня... І з одвічним скрипом
Все піде знов своїм звичайним трибом.

ЗНОВ НАВІДАВШИСЬ ДО МУНІЦИПАЛЬНОЇ ГАЛЕРЕЇ

I

Тридцятилітні образи довкола:
Засада... Он прочани край води...
Тортури, в'язні, варта хмурочола...
Пихато Гріфіт дивиться сюди...
Кевін О'Хігінс нібито спроквола
Глядить запитливо — як не гляди,
Не скритися душі безжурній, рвійній...
Під прапором солдат революційний...

II

Абат благословляє трикольор...
«Ірландія... Не мертва, не калічна,
А та, яку давно поетів хор
Омріяв — радісна, жажна й велична...»
Портрет жіночий: погляд яснозор,
Краса венеціанська ніжна й клична;
Тій зустрічі літ п'ятдесят вже є —
Коротка мить в якомусь ательє...

III

Від бурі почуттів без сил валюся,
Заплющив очі — може, відійду?
Тут всюди, хоч куди я подивлюся,
Свою впізнаю пору молоду:
Августу син, небіж іще без вуса;
Г'ю Лейн, «усіх їх батько»; на виду
Гейзл Левері — жива й вмируща, ніби
З рядків баладп, в романтичнім німбі.

IV

Августу змалював Манчіні тут.
Джон Сінг сказав: «По Рембрандту —
найкраще...»

Вражає справді італійця труд,
Та чий покаже пензель немудряче
Хоч трохи гордоців, принижень, смут!
І я у відчаї, і серце плаче,
Бо й час новий проявить залюбки
Краси самодостатньої зразки.

V

Моїм колінам вже й забракло моці;
А в неї в домі довго честь жила,
І бракувало там на кожному кроці...
Бездітний думав: «Дітлашня мала

Моя тут мудрість знайде». Я ж на оці
Не мав цього кінця. Й не плачу нині:
Не жити лису в борсука хатині.

VI

(Писав так Спенсер — каже так народ).
Джон Сінг, Августа Грегорі зі мною
Вважали: суть учинків, слів та од
Лише в зв'язку з праматір'ю святою —
Антейське ж від землі сяга висот.
Лиш ми втрюх вимагали для розвою
Новітніх з'яв — цю випробу пройти:
Для мрій багатства, марень бідноти.

VII

Аж ось і Сінг, що в землю вкоренився,
Що «мову слів забув», хмурне лице...
Читачу! Не лише по духівницях —
Книжках моїх — шукай мене, а в це
Прийди священне місце й роззирнися:
Історії зімкнулось тут кільце
Ірландської... Й скажи: його вся слава
У тім, що друзів цих він мав по праву.

У ЗАЛАХ ТАРИ

Того я славлю, хто у залах Тари
До жінки в себе на колінах мовив:
«Лежи спокійно! Сотий вже мій рік
Спливає. Щось повинно статись нині.
Пригода старості почнеться скоро.
Я не одній казав: «Лежи спокійно!»
І віддавав усе, що треба жінці:
Притулок, шати, пристрасть чи й любов,
Та не просив любові, бо ж просити —
Ознака певна старості».

Потому

Він увійшов у Дім Святий, і став
Між плугом золотим і бороною,
І мовив гучно, щоб усі почули:
«Любив я Бога, та якщо віддяки
Прошу від Бога — значить, час померти».
Звелів собі в сто перші роковини
Могилу вирити і гріб зладнати;
Чи добре все зробили, перевірів,
Усіх нащадків роду свого скликав,
У гріб ліг, дихать перестав і вмер.

СТАТУЇ

Розчислив Піфагор їх — та дарма
Застигли числа в мармурі й металі,
Адже чуття живого в них нема...
Лиш юні, вперше сповнені печалі,
Гадали: спалахне краса німа
І оживе в позиченому шалі,—
Й тулили на майдані десь щоніч
Живі уста до різьблених облич.

Були вони мудріші — бо достоту
Уміли плоть розчислити мистці,
Про всю безмежну Азії дрімоту
Забувши і вбачаючи в кінці
Лиш весла, Саламін, звитягу флоту
І тіл на хвилях пінні гребінці...
Лиш Фідісм утвердилась Еллада.
Жіноцтву давши мрії та свічада.

А далі мрійник тлустий і важкий
Негамлетівського середпівіччя
Розповивався — щоб могли віки,
Вдивляючись в його пуге обличчя,
Потвердити, що світ увесь — таки
Лиш порожни дзеркальпе пограниччя.
До Будди на молитву гонг склика,
Та пустота ошуканих чека.

Що повнило Поштамт тієї днини,
Коли за Кухуліна Пірс обстав,—

Чи роздуми? Чи обриси й довжини?
Наш давній острів вільних вод і трав
Утрапив у болотяні купини
Сучасності — і тяжко занепає.
Тож нині пробиваємось помалу
У давнину різьблено-досконалу.

ДОВГОНОГА МУХА

Цивілізацію цю зберегли ми,
Хоч битву програли.
Замовкли собаки, вже поні в попонах —
Подалі їх прив'язали.
Господар наш, Цезар, в своїм наметі
Карт розгорнув сувої.
Лежить, затопивши погляд у пустку,
Руки під головою.

*Як довгонога муха над протягом,
Мандрує його думка над тишею.*

Ті безверхі вежі згорять,
Те лице з уяв пропаде.
Делікатна ваша хода
У відлюдність вас приведе.
Жінка — на три чверті дитя —
Потихесеньку — в цій грі вся —
Наслідує рухи ніг
Лудильника, що впився.

*Як довгонога муха над протягом,
Мандрус її думка над тишею.*

Ці юні дівчатка з мрій
Собі творять Адамів незримо.
Зачинімоє в папській каплиці
І лишімо їх за дверима —
Мікеланджело тут стояв
На підмостках цих в давні дні,
Його пальці, мов мишенята,
Тихо рухались по стіні.

*Як довгонога муха над протягом,
Мандрус його думка над тишею.*

КУХУЛІНОВА РОЗРАДА

Герой, що шість смертельних ран дістав,
Герой славетний і нестримний в люті
Поміж тілами мертвими ступав.

Лякливі Савани на перепутті
Кудись пробігли. Похилився він,
Згадавши рани, у боях здобуті.

Між тих прояв, подібних до пташин,
Був Саван ніби з ореолом влади,
Що ніс велику паку полотнин,—

І поповзли вони, пеначе гади,
До похилénного, і Савап рік:
«Діждав би швидше ти в житті розради,

Коли б то шити савани навик
За давнім звичаєм; бо ж недаремно
Нас, навчених, лякає зброї рик.

Ми всилюєм нитки — і всі недремно
Повинні те ж робить». І з усіма
Герой став шить, мов служка під'яремна.

«А нині заспіваймо всі притьма!
Втім, перш тобі відкриємося, хто ми:
Ми — боягузи, нас рідня сама

На смерть зрекла чи геть прогнала, з дому».
І заспівали враз, та людських слів
Ніхто б не зміг дочути в співі тому;

Бо горла мали не людей — птахів.

БРОНЗОВА ГОЛОВА

Тут, біля входу, з бронзи голова:
Людська, надлюдська, тільки круглі очі
Горять пташині — решта нежива.
Птах-могилюк закрить півнеба хоче?

(Щось виживе, все інше здасться почі).
І чим йому свій жах перемогти —
Шал істеричний пустки-пустоти?

Колись були ж її всі риси повні
Великодушності, мов сяйво дня,
Але жіночні... А скажіть, ви певні,
Котра з них суть найкраще відтіня?
Чи суть — вузла екстрем складна борня?
МакТагарт так гадав глибокодумно.
У подиху — життя і смерть. Це сумно.

Та й на початку, в юній новизні,
Було щось дике в ній — жахне видіння
Того, що пережити їй одній,
Розбило душу. Від благоговіння
Дійшла й моя уява до стьмяніння —
Все дійсне викидала, як сміття;
Скрізь бурмотів: «Дитя, моє дитя...»

Боготворив її як надприродну,
Немов її очима погляд чийсь
На це падіння світу у безодню,
На стапелі занедбані дививсь,
На перли, що у гній жбурнула вись,—
І мов гадав той погляд: не пора вже
Мечем скарати все нечисте й враже?

СОБАЧИЙ БРЕХ

Тому що любим пагорби й ліски
Й життя осідле вибрали останні
(Лопата, стіл); тому що залюбки
З хортами стільки літ на полюванні
Збули,— ми кричимо; той крик захланний
І в сні, бува, стає нам поперек
Горлянки — зветься ж він «собачий брех».

Кохані промовляли любо й тихо,
Але «собачий брех» були слова.
Здаля ми сходились і знали: лихо
Жде душу, випроба жахна й нова,
Й несхибно йшли до жаху серця два —
І слухались його, і йшли на поклик,
Таємний розуміли крові окрик.

Удосвіта прокинемось якимось:
Старі хорти прийшли всі до порога!
Знать, полювання знову почалось...
Кривава закривіє знов дорога
До здобичі посеред перелога.
А потім — чиститись і між хортів
На всю горлянку переможний спів.

ЗВІРІ ПОКИДАЮТЬ ЦИРК

I

Шукав я тему, та й шукав намарне,
Шукав щоденно, місяців зо два.
Хоч нині, може, стану я зугарний
(Коли моя упала короґва)
Мирити з серцем,— бо щорік отарно
Мої артисти ставили дива
До сивих літ: сяйливі колісниці,
Леви, ходульні хлопці, чарівниці...

II

Лиш тем перелік залишивсь мені.
Ось перша — Ойсин, ведений за носа
Через моря, затони чарівні;
Значущі сни, примари, безголосся...
Серця розбиті... І старі пісні,
Й вистави їм скрашати довелось.
А я, хто в мандри Ойсина послав,
Його кохану фею покохав!

А там запанувало супротивне —
Назвав його «Графинею Катлін»;
З жалю вона губила душу дивчу,
Та відвернули небеса загин;
Занапащала душу так цоривно,
Потрапивши у фанатизму плин,

А з плину мрія виринула, й скоро
Я мрію вже любив, вабну й сувору.

Як Блазень із Сліпим украли хліб,
Стявсь Кухулін із непоборним морем...
Сердечні тайни... Вичерпавсь їх глиб —
І мрійним я зачарувавсь простором:
Характер, що у подвигу окріп,—
Про час по вчинках людських ми говорим...
Забрав мою любов барвистий кін —
Не світ, який символізує він.

III

У чистім розумі зросли ці з'яви
Довершені,— а з чого почались?
Сміття на вулиці, брудні канави,
Старі пляшки, бляшанки десь-колись,
Кістки, ганчір'я, чайники іржаві,
Касирчин крик... Нема драбин — не лізь.
Тож ляжу тут, звідкіль ростуть драбини,
В цій антикварній серця крамничині.

ПРИМІТКИ

ТРОЯНДА (1893)

Троянді на розп'ятті часу

За коментарем самого Єйтса: «...впродовж багатьох століть троянда була символом духовного кохання й вищої краси», крім того, в ірландській та англійській поезії вона була «релігійним символом... символом жіночої краси... і символом Ірландії».

Кухулін — головний герой ірландських саг.

«Як сивий лісовик-друїд сповіє царя»...— Йдеться про легендарного царя-поета Фергуса, який добровільно відмовився від трону. Цей епізод ірландських міфів детально переповідається у вірші «Фергус та друїд».

Друїди — давньокельтські жерці й знахарі.

Ейре — Ірландія.

Фергус та друїд

Конхобар — пасерб Фергуса і його наступник.

Бій Кухуліна з морем

Емер — дружина Кухуліна. Тут Єйтс, очевидно, помилково називає Емер замість Айфе.

Троянда світу

Уснех (Усна) — в ірландській міфології батько трьох героїв: Найсі, Анле і Ардана. Найсі разом із своїми братами викрав Дейрдре, яка мала стати дружиною Конхобара. Повернувшись до Ірландії, брати загинули від руки Конхобара.

Т р о я н д а м и р у

«Архангел-воївник» — йдеться про архангела Михаїла.

П і с н я е л ь ф і в

У фенійському циклі ірландських міфів Гранія тікає з Діармайдом від кохання старого Фіна.

Кромлех — доісторична кам'яна споруда; плаский камінь, покладений на три чи більше горизонтальні камені. Такі споруди розкидані по цілій Ірландії і вважаються ложем, на якому Гранія й Діармайд провели ніч, тікаючи від старого Фіна.

О з е р н и й о с т р і в І н н і с ф р і

Іннісфрі — «порослий вересом острів», маленький острів на озері Лох Гілл в графстві Слайго.

Б і л і п т а х и

Данаан — край богів — «людей богині Дани».

Ч о л о в і к , щ о м р і я в п р о ч а р і в н и й к р а й

Дромагайр — село в графстві Лейтрім.

Ліссадел — місцевість у Слайго.

Сканавін — джерело в Слайго.

Лугнагал — «лощина чужинців» — місцевість у Слайго.

П о с в я т а к н и з і в и б р а н и х і р л а н д с ь к и х о п о в і д а н ь

Вірш вперше опубліковано в укладених Їйтсом «Вибраних ірландських оповіданнях» (1891).

«Тут гілочка з дзвіночками була» — в ірландській міфології звуки гілочки з дзвіночками занурювали всіх в чарівний сон.

Коннемара — місцевість у графстві Галвей.

Балада про отця Гіллігана

Балада, за словами Бйтса, написана за мотивами народної казки.

Ірландії в часах грядущих

Томас Девіс (1814—1845) — ірландський поет і політичний діяч.

Джеймс Кларенс Манган (1803—1849) — ірландський поет.

Семюел Фергюсон (1810—1886) — ірландський поет.

ВІТЕР В ОЧЕРЕТІ (1899)

Привид з повітря

За свідченням автора, вірш написано за мотивами старовинної гельської балади.

Невтолений тлум

Велет птах — алюзія на одного з «нечистих» птахів, котрі згадуються в Біблії (Кн. Левит, 11, 18), (Повт. закону, 14, 17).

Пісня Енгуса-блукальця

Енгус — за словами Бйтса, бог молодості, краси й поезії, що правив у Тір-нан-Ог, «країні молодих».

Він оплакує зміну, що спіткала його й кохану, і бажає, щоб настав кінець світу

Образи лані й хорта відносяться до легенди про мандрівку Ойсина в «країну молодих». Білі хорти з червоними вухами в ірландській міфології — вихідці з пекла-Аннвойна

Він просить кохану змиритися з долею

Коментар Ґйтса: «Я тут іду за ірландською та іншими міфологіями, а також за магічною традицією, що пов'язують Північ з ніччю й сном, Схід, місце, де сходить сонце, з надією, Південь, там, де сонце стає в zenіті, з пристрасстю й бажанням, і Захід, де сідає сонце, із гаснучим і мінливим часом».

Долина Чорної Свини

За старовинним пророцтвом у Долині Чорної Свини має відбутися вирішальна битва між ірландським воїнством та його ворогами.

Поет благає стихії

«Сім Світил» — сузір'я Великої Ведмедиці.

«Дракон Північний» — сузір'я Дракона.

Він згадує свою колишню велич,
коли сяяв серед сузір'їв на небі

Горішина, чи ліщина,— в ірландській міфології дерево знання й життя, чи небесне дерево, вершиною якого є *Провідна Зоря* — Полярна зірка. «*Плуг Злотий*», чи Кривий Плуг,— так ірландці часом називають сузір'я Великої Ведмедиці.

В СЕМИ ЛІСАХ (1904)

В Семи Лісах

Сім Лісів — частина Парку Кулі, маєтку ірландської письменниці леді Августи Грегорі (1852—1932).

Тара — місце коронування ірландських королів, починаючи з п'ятого століття, що спричинилося до літературного культу Тари як первісної столиці.

Пайрк-на-Лі — «теляче поле», один з Семи Лісів.

Пісня Рудого Ганрагана про Ірландію

Рудий Ганраган — герой кількох раних оповідань Бйтса. *Куммен Странд* — узбережжя в Слайго, між Слайго і Страндгіллом.

Катлін, дочка Гуліена, — традиційне уособлення Ірландії, як і в п'єсі Бйтса «Катлін ні Гуліен».

Ножнарей — «гора королів» — місцевість в Слайго, де нібито похована міфічна ірландська королева Медб, або Маеве.

Клох-на-Бар — легендарна героїня кельтської міфології. Про неї Бйтс писав у «Кельтських сутінках». Тут, очевидно, назва гори.

Під місяцем

Бріселінда — в циклі легенд про короля Артура ліс у Британії — домівка чаклуна Мерліна.

Авалон — острів, куди приносять смертельно пораненого короля Артура.

Острів Утіх — тут декілька років з Елейн, котра вилікувала його від шаленства, жив Ланселот, один з лицарів короля Артура.

Улад — Ольстер.

Земля підводна — райська країна в ірландській міфології.

Край Вежі — острів, на якому нібито була вежа з трави.

Джіневра — дружина короля Артура.

Ніамх — фея, що заманила Ойсина своїми чарами.

Бранвен — головна героїня уельських легенд «Мабіноґіон», дружина ірландського короля Матолька.

Лібан — сестра Фанд, перетворена у видру, коли вона занедбала чарівну криницю.

Фанд — фея, дружина бога моря Мананнана мак Ліра, кохана Кухуліна.

Мисливський місяць — повний місяць після осіннього рівнодення.

Щ а с л и в н и й к р а й

В християнській традиції архангел Гавриїл має провістити своєю сурмою Страшний Суд, архангел Михаїл — керівник небесного воїнства, переможець Сатани.

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (1914)

«Д а р у й т е , п р е д к и , с у щ і п і д з е м л е ю...»

«Хто... поплив в Іспанію із рідного Галвєю» — йдеться про Бенджамена Ґйтса (1750—1795) — прапрадіда поета, торговця полотном.

«Сільський учений, Емметові друг» — йдеться про прадіда поета Джона Ґйтса (1774—1846), священника церкви в селі Драмкліфф, у Слайго.

Роберт Еммет (1778—1803) — ірландський патріот і політичний діяч.

Армстронґи й Батлери — дві старовинні ірландські родини, з якими були поріднені Ґйтси.

Битва на річці Бойн відбулася в 1690 році. Тут військо під проводом короля-протестанта Вільяма III перемогло ірландського короля-католика Джеймса II (1633—1701).

«Купець-моряк» — йдеться про Вільяма Міддлтона (1770—1832), прадіда Ґйтса по матері.

«Найдужче — ви, шалений, мовчазний» — йдеться про Вільяма Поллексфена (1811—1892), діда Ґйтса по матері, кораблевласника.

С і р а С к е л я

Сіра Скеля — дім прекрасної Айфе.

«Чешірський сир» — ресторанчик в Лондоні; на поч. 90-х рр. XIX ст. — місце зустрічі поетів так званого «Клубу римувальників».

Гобан-коваль — мешканець Данаану, зварене ним пиво давало безсмертя.

Слівенамон — «гора жінок» — гора в графстві Тіпперарі, на якій нібито жив цар Данаану.

Ернст Доусон (1867—1900) і *Лайонел Джонсон* (1867—1902) — ірландські поети, члени «Клубу римувальників». *«Я ж два віки йому наобіцяла...»* — Перед легендарною битвою при Клонтарфі проти данів (1014) Айфе запропонувала Дубленгу О'Гартагану двісті років кохання, якщо він разом зі своїм другом королевичем Мурровгом відмовиться брати участь у битві. Він не відмовився і загинув.

В е р е с е н ь 1 9 1 3 - г о

Джон О'Лірі (1830—1907) — ірландський патріот і політичний діяч.

«Дикі гуси» — ірландці, які переїхали на континент в час дії кримінальних законів проти католиків (1695—1727). *Едвард Фіцджеральд* (1763—1798) — керівник повстання 1798 р.

Вулф Тоун (1763—1798) — учасник повстання 1798 р. Після смертного вироку наклав на себе руки.

Д о п р и в и д а

Під привидом *Ейтс мас* на увазі *Чарлза Стюарта Парнелла* (1846—1891), керівника ірландської партії в британському парламенті.

«Чоловік, що палко так... служив вітчизні...» — Йдеться про *Г'ю Лейна* (1875—1915) — засновника Дублінської муніципальної галереї.

«Під укривало гласневінських трав» — на цвинтарі *Гласневін* у Дубліні поховано *Парнелла*.

Т р и ж е б р а к и

Король Гуайр (*Гуайре*) (помер у 663) — король *Коннехта*, славний своєю щедрістю.

ДИКІ ЛЕБЕДІ В КУЛІ (1919)

Ірландський пілот
передбачає власну смерть

Кілгарган — місцевість коло парку Кулі.

Світанок

«Шпилькою зміряла столицю своєю» — йдеться про королеву-лошицю, героїню ірландської міфології, відому тим, що вона зміряла місто шпилькою від своєї брошки. Звідси походить народна назва Ольстера — «Емайн Маха», де перше слово означає «коштовна шпилька».

«...колисав колісницю сяйливу» — йдеться про колісницю Геліоса, давньогрецького бога сонця.

Народ

«В зеленім затінку феррарських скель» — в наступних п'яти рядках йдеться про графа Феррари Ерколе д'Есте I (1431—1505), графа Урбіно Гвідобальдо ді Монтефельтро (1472—1508) й графиню Урбіно Елізабету Гонзага (1471—1526), описаних в «Книзі придворного» Бальдассаре Кастільйоне (1478—1529).

Ego dominus tuus

Італійський поет Данте Аліг'єрі (1265—1321) в книжці «Vita nuova» писав: «...за нею я розпізнав постать якогось пана, страшного, як поглянути. І здавався мені він такий веселий, що се було диву гідне. Він говорив довго, але я збагнув небагато з його мови, і між іншим таке: «Ego dominus tuus» («Я твій господар»). Переклад Анатолія Перепаді.

Імена героїв означають латинські займенники «цей» і «той». В парі можуть означати «попередній» і «наступний».

Майкл Робартес — поряд з Оуеном Агерне герой оповідань Ейтса 80-х років, з'являється також у «Візії» (1925).

«Лапо й Гвідо знали...» — італійські поети й приятелі Данте — Гвідо Кавальканті (пр. 1230—1300) і Лапо Джаїні (пр. 1270—пр. 1330).

Джон Кітс (1795—1821) — англійський поет-романтик.

Ф а з и м і с я ц я

«Удвох із другом...» — йдеться про Майкла Робартеса та Оуена Агерне.

«...платонік... Мільтонів» — герой поеми «Il Penseroso» Джона Мільтона (1608—1674).

«...шелліанський принц» — йдеться про принца Атаназа, героя однойменного вірша Персі Біші Шеллі (1792—1822).

«Світіння те, що Палмер зобразив» — англійський художник Палмер (1805—1881) створив гравюру «Самстня вежа» для ілюстрації Мільтонового «Il Penseroso».

«...по-патерськи...» — Уолтер Патер (1839—1894), англійський письменник і критик.

«...ще й умертвив у книжці...» — Про смерть Робартеса йдеться в оповіданні Ейтса «Поклоніння волхвіз» (1897).

Фрідріх Ніцше (1844—1900) — німецький філософ.

С в я т и й і г о р б а н ь

Гай Юлій Цезар (100—44 до н. е.) — римський полководець і диктатор.

Август Октавіан (63 до н. е.— 14) — перший римський імператор.

Алківіад (пр. 450—404 до н. е.) — афінський воєначальник і державний діяч, що уславився своїм віроломством.

МАЙКЛ РОБАРТЕС І ТАНЦІВНИЦЯ (1921)

Під Сатурном

Йдеться про Вільяма Поллексфена, Вільяма Міддлтона і преподобного Вільяма Батлера Єйтса (1806—1862) — діда Єйтса по батькові.

Великдень 1916-го

24 квітня 1916 року, на другий день після великодньої неділі, приблизно 700 ірландських повстанців захопили окремі райони Дубліна. Повстання було придушене британськими військами 29 квітня 1916 року.

«Дні цієї жінки минули...» — Йдеться, очевидно, про Констанс Гор-Бут (1868—1927), ув'язнену за участь у повстанні. Констанс, по чоловікові Маркевич, визначна діячка ірландського визвольного руху, замолоду півроку провела в мастку чоловіка—в селі Животівці тодішньої Київщини (нині Вінницька обл.).

«Цей чоловік школу вів...» — Очевидно, йдеться про Патріка Пірса (1879—1916) — ірландського письменника і громадського діяча.

«Інший — друг його й помічник...» — Очевидно, йдеться про ірландського поета Томаса МакДонаха (1878—1916).

«З мого сну — це один постав» — очевидно, мається на увазі майор Джон МакБрайд (1865—1916), ірландський революціонер і чоловік Мод Гонн.

Джеймс Коннолі (1868—1916) — військовий лідер повстанців.

Шістнадцятеро розстріляних

П'ятнадцять керівників повстання було розстріляно 3—12 травня 1916 року. 3 серпня було розстріляно також сера Роджера Кейсмена (1864—1916), який намагався доставити в Ірландію війська з Німеччини.

Лорд Едвард — йдеться про лорда Едварда Фіцджеральда.

Друге пришествя

Spiritus Mundi — дух світу (латин.); за визначенням Єйтса, загальний набір образів, що не належать якійсь одній постаті чи духу.

Молитва за мою доньку

«За королеву обраній...» і т. д.— тут ідеться про персонажів античної міфології — Єлену Троянську, Афродіту, Гефеста, ріг кози Амалтеї.

ВЕЖА (1928)

Плавання до Візантії

«З рук майстра давньоеллінської школи» — примітка Єйтса до четвертої строфи: «Десь я прочитав, ніби в імператорському палаці у Візантії було дерево, зроблене з золота та срібла, на якому співали штучні пташки».

Роздуми під час громадянської війни

Громадянська війна велася в 1922—1923 рр. між урядом Фрі Стейту і республіканцями, котрі не визнавали умов Англо-Ірландської угоди, підписаної 6 грудня 1922 року в Лондоні.

II. Мій дім

Тут ідеться про Тур Белліні — вежу тринадцятого чи чотирнадцятого століття, яку Єйтс купив у 1917 році і прожив там декілька літніх сезонів.

III. Мій стіл

«На ній дар Сато — меч іскриться» — Юнцо Сато, член таємного ордену, до якого належав Єйтс, подарував йому японський обрядовий меч у 1920 р.

«Ще й Чосер не низав слова...» — Англійський поет Джефрі Чосер народився приблизно 1340 р.

«...скрикнув навич Юнонин» — священний птах Юнони, символ безсмертя.

Мої нащадки

Primum Mobile — першодвигун (латин.).

«Задля сусіди й дім обрав зумисно...» — Очевидно, йдеться про Августу Грегорі.

«Переробив, щоб тут жила й любов...» — У жовтні 1920 р. Ёйтс одружився.

Дорога біля моїх дверей

Фальстаф — герой кількох п'єс Вільяма Шекспіра.

«Брунастий лейтенант» — Національна армія Фрі Стейту мала форму коричневого кольору.

Тисяча дев'ятсот дев'ятнадцятий

У 1919 р. почалася війна між Ірландською республіканською армією та англійськими військами.

«З оливи образ древній» — йдеться про виточену з оливкового дерева статую Афіни Поліади («міської»), що стояла в афінському Акрополі.

Фідій (пр. 490—пр. 432 до н. е.) — давньогрецький скульптор.

«І бджоли золоті...» — За свідченням Фукидіда, афіняни заколювали волосся шпильками у формі золотих коників або бджіл.

«...спалить... пенька славетного...» — Йдеться про згадану вже статую Афіни.

Лої Фуллер (1862—1928) — американська танцівниця, відома своїм танцем змії. Її труп однак була не китайською, а японською.

«Платонічний Рік» — примітка Ёйтса: «...Штолемей вважав, що при кожному повноденні сонце просувається за сто років на один градус, і десь приблизно в час Христа і Цезаря рівноденне сонце повернулося на своє первісне місце між сузір'ями, завершуючи й починаючи період з тридцяти шести тисяч років». Цей рік здавна називається платонічним.

«Поет міфололюбивий а чи мораліст, Самітну душу з лебедем зрівняє» — алюзія на рядки Шеллі з драми «Звільнений Прометей» (II, р. 72—74).

Роберт Артіссон — за поясненням самого Ґйтса, «дух зла» з легенди чотирнадцятого століття, демон, який з'являвся до леді Кітелер.

Дві пісні з однієї п'єси

Це — пісні музикантів з п'єси Ґйтса «Воскресіння» (1927).

В першій строфі переповідається давньогрецький міф про смерть і воскресіння Діоніса.

Magnus Annus — великий рік (латин.), «Платонічний Рік», про який уже йшлося.

«Бо ж знов новій палати Трої» і далі — натяк на народження Христа, провіщене нібито в «Четвертій еклозі» римського поета Вергілія (70—19 до н. е.).

«З покою вийшов він...» — йдеться про кімнату, де відбулася остання вечера Христа з апостолами.

«...звідтіль Той галілейський виніс біль...» — Галілея — область у Палестині, звідки був родом Христос.

Далі осуджується християнство, яке порушило класичну гармонію античності — *«дорійську мрію золоту»*, протиставивши, поляризувавши духовне й матеріальне начала.

Леда і Лебідь

У подобі Лебеда до смертної Леди з'являвся Зевс.

До Чорного Кентавра, якого змалював Едмунд Дюлак

Едмунд Дюлак (1882—1953) — художник та ілюстратор, друг Ґйтса.

«Що семеро н'яниць проспало біля нього...» — Натяк на християнську легенду про сімох мучеників, замуrowаних у печері біля міста Ефес в третьому столітті. Вони про-

кинулися через два століття і постали перед очі Теодозія II, укріпивши того в його вірі.

Серед школярів

«В білок-жовток єдиного яйця» — в одному з діалогів Платона говориться, що людина спочатку була подвійна, а Зевс розділив її навпіл. Любов — спроба повернути втрачену єдність.

Платон (пр. 429—347 до н. е.) — грецький філософ.

Аристотель (384—322 до н. е.) — грецький філософ, учитель Александра Македонського.

Піфагор (пр. 582—пр. 507 до н. е.) — грецький філософ, розкрив математичну основу музичних інтервалів.

ГВИНТОВІ СХОДИ (1933)

Пам'яті Еви Гор-Бут і Кон Маркевич

Ліссадел — фамільний будинок сім'ї Гор-Бут в Слайго. *Ева Гор-Бут* (1870—1926)) — поетеса. З нею та її сестрою Кон (Констанс) Ейтс був знайомий з 1894 р.

Символи

Екскалібур — меч короля Артура.

Семеро мудреців

Едмунд Берк (1729—1797) політичний письменник і філософ, народився в Ірландії.

Генрі Граттан (1746—1820) — ірландський патріот, оратор.

Олівер Голдсміт (1728—1794) — англійський письменник, народився в Ірландії.

«Клойнсський єпископ» — йдеться про філософа, єпископа Джорджа Берклі (1685—1753), який народився в Ірландії.

Стелла — це ім'я вживає Джонатан Свіфт (1667—1745)

для означення жінки, якій адресується його «Щоденник для Стелли» (1766—1768).

Віґи — політична партія в Великобританії, заснована ліберальною аристократією, котра підтримувала короля-протестанта Вільяма III проти короля-католика Джеймса II. Їх політичні опоненти — торі.

П а р к К у л і, 1929

Дуглас Гайд (1860—1949) — ірландський вчений і перекладач.

«І той, хто вмів прибрати мудру позу» — Очевидно, Бйтс має на увазі себе самого.

Джон Міллінгтон Сінг (1871—1909) — ірландський драматург.

Джон Шоу-Тейлор (1866—1911) — активний діяч земельної реформи, *Г'ю Лейн* (1875—1915) — збирач живопису і критик; племінники леді Грегорі, про яку далі згадується як про «господиню».

В і з а н т і я

На думку Бйтса, висловлену також у «Візії» (1925), — Візантія в шостому столітті була ідеальним місцем для митця.

«Ген на дельфінах, на тім бруді й крові охляп...» — В античній міфології дельфіни ескортували мертвих до раю.

Х и т а н н я

«Є дерево: наполовину пламіль...» — В збірнику уельських легенд «Мабіноґіон» розповідається про дерево, наполовину охоплене полум'ям, наполовину вкрите зеленим листям.

Аттіс — фрігійський бог рослинності. Кібела з ревнощів наслала на нього божевілля, він оскопив себе й помер. Після смерті віродився у вигляді сосни.

«Гілля летеїське більше ж не трима...» — Йдеться про Лету, ріку забуття.

«Добродій Чжоу» — очевидно, Чжоу-Кунг (помер 1105 до н. е.) — китайський письменник і державний діяч.

«Ісайї жар» — за Біблією, пророка Ісайю очистив Серафим, доторкнувшись до його уст розпеченим вуглем (Кн. І с., 6, 6).

Барон Фрідріх фон Гюгель (1852—1925) — католицький релігійний філософ.

Свята Тереза Авільська (1515—1582) — іспанська кармелітка, одна з головних святих католицької церкви, останки якої нібито не розкладалися в її гробі.

«І лев, і сови...» — За Біблією, Самсон убив лева, а пізніше видобув мед з його тіла (Кн. Суддів 14, 5—20).

І і с о н

За легендою, Вероніка II (пр. 273—221 до н. е.) пообіцяла відрізати своє волосся за повернення її чоловіка, єгипетського правителя Птолемея III (пр. 284—221 до н. е.), після того воно стало сузір'ям.

М о в с н і г і д о щ ш а л е н е

Квінт Горацій Флакк (65—8 до н. е.) — римський поет.

«Я з Ірландії»

Вірш, за свідченням самого Єйтса, написано за мотивами старовинної народної пісні.

Д е л ь ф і й с ь к и й о р а к у л п р о П л о т і н а

Дельфійський оракул — головний оракул грецької міфології.

Плотін (205—269(70)) — грецький філософ. Існує легенда, ніби дельфійський оракул визначив долю філософа по його смерті.

Радамант — у грецькій міфології син Зевса і Європи, правитель Елізію.

Рібх висновує, що християнська любов недостатня

Рібх, за поясненням Єйтса, — «уявний критик святого Патріка».

М е р у

Меру — світова гора, оселя богів в індійській міфології. Її ототожнюють із Кайласою.

Н О В І П О Е З І Й (1938)

Т р и б і

Емпедокл (пр. 493—пр. 433 до н. е.) — грецький філософ.
Гектор — герой Троянської війни, вбитий Ахіллом.

З нов навідавшись до муніципальної галереї

У вірші описано картинну галерею в Дубліні.

В перших трьох рядках Ейтс перелічує картини ірландських художників Шона Кітінга (1889—?) і Джона Левері (1856—1941).

Артур Гріффіт (1871—1922) — ірландський політичний діяч, персонаж картини Джона Левері.

Кевін О'Гігінс (1892—1927) — міністр юстиції і закордонних справ в Ірландському Фрі Стейті, убитий у 1927 р. Так само персонаж картини Левері.

«Портрет жіночий...» — Імовірно, портрет леді Чарлз Берресфорд англійського художника Джона Сарджента (1856—1925).

«Августин син...» — Син Августи Грегорі Роберт Грегорі, загинув у першій світовій війні. Його портрет належить художникові Чарлзу Шеннону (1863—1937).

«Г'ю Лейн» — йдеться про його портрет роботи Сарджента.

«Що породив ту всю орду» — цитата з посвяти до першого видання сонетів Вільяма Шекспіра (1609).

Гейзл Левері — йдеться про портрет дружини художника Левері.

«Августу змалював Манчіні тут» — Ідеться про портрет леді Грегорі роботи Антоніо Манчіні (1852—1930).

Рембрандт ван Рейн (1606—1669) — голландський художник.

«Не жити лису в борсука хатині» — прихована цитата

з поеми «Руїни часу» англійського поета Едмунда Спенсера (1552?—1599).

«Аж ось і Сінг...» — Йдеться про портрет Джона Сінга роботи батька поета Джона Батлера Ґйтса (1839—1922).

ОСТАННІ ПОЕЗІЇ (1938—1939)

С т а т у ї

Саламін — 480 р. до н. е. у битві при Саламіні греки перемогли персів.

«Що повнило Поштамт тієї днини» — в час Дублінського повстання 1916 року штабом заколотників був Поштамт.

Д о в г о н о г а м у х а

«Ті безверхі вежі згорять...» — перефраз рядка Крістофера Марло (1564—1593) з п'єси «Трагічна історія доктора Фаустуса» (дія 5, рядки 94—95).

«Жінка — на три чверті дитя» — йдеться про Єлену Троянську.

«Ці юні дівчатка з мрій» і т. д. — йдеться про картину на стіні Сікстинської Капели роботи Мікеланджело Буонарроті (1475—1564), на якій бог збирається оживити Адама.

Б р о н з о в а г о л о в а

Джон Елліс МакТаггарт (1866—1925) — англійський філософ.

З в і р і п о к и д а ю т ь ц и р к

«Ось перша — Ойсин...» — йдеться про п'єсу Ґйтса «Мандри Ойсина» (1889).

«Графиня Катлін» — п'єса Ґйтса, поставлена Ірландським Літературним театром у 1899 р. В ній героїня продас власну душу дияволу, щоб врятувати душі голодних людей.

«Як Блазень із Сліпим украли хліб...» — Ідеться про фінальний епізод п'єси «На березі Бейлі», яка виконувалася в 1904 р.

З М І С Т

Вільям Батлер Єйтс. *Соломія Павличко* 5

ПОЕЗІЯ

РОЗПУТТЯ (1889)

- Падолист. *Переклав Максим Стріха* 35
Ефемера. *Переклав Максим Стріха* 35
Під вербами стрів я люблю. *Переклав Віктор Коптілов* 36

ТРОЯНДА (1893)

- Троянді на розп'ятті часу.
Переклав Олександр Мокровольський 37
- Фергус та друїд.
Переклав Олександр Мокровольський 38
- Бій Кухуліна з морем.
Переклав Олександр Мокровольський 39
- Троянда світу. *Переклав Олександр Мокровольський* 43
- Троянда миру. *Переклав Олександр Мокровольський* 44
- Троянда битви. *Переклав Олександр Мокровольський* 45
- Пісня ельфів... *Переклав Олександр Мокровольський* 46
- Озерний острів Іннісфрі.
Переклав Олександр Мокровольський 47
- Жалощі кохання.
Переклав Олександр Мокровольський 48
- Скорбота кохання.
Переклав Олександр Мокровольський 48
- «Коли ви, сива й сонна...» *Переклав Віталій Коротич* 49
- Білі птахи. *Переклав Віталій Коротич* 49
- Сон про смерть. *Переклав Олександр Мокровольський* 50

Хто піде з Фергусом?

Переклав Олександр Мокровольський 51

Чоловік, що мріяв про чарівний край.

Переклав Олександр Мокровольський 51

Посвята книзі вибраних ірландських оповідань.

Переклав Олександр Мокровольський 53

Балада про отця Гіллігана.

Переклав Олександр Мокровольський 54

Ірландії в часах грядущих.

Переклав Олександр Мокровольський 57

Невтишні голоси.

Переклав Олександр Мокровольський 59

Закоханий розповідає про троянду в його серці.

Переклав Олександр Мокровольський 59

ВІТЕР В ОЧЕРЕТІ (1899)

Привид з повітря. *Переклав Віталій Коротич* 60

Невтолений тлум.

Переклав Олександр Мокровольський 62

Пісня Енгуса-блукальця.

Переклав Олександр Мокровольський 62

Серце жінки. *Переклав Олександр Мокровольський* 63

Закоханий оплакує загублену любов.

Переклав Олександр Мокровольський 64

Він оплакує зміну, що спіткала його й кохану,

і бажає, щоб настав кінець світу.

Переклав Олександр Мокровольський 64

Він просить кохану змиритися з долею.

Переклав Олександр Мокровольський 65

Він докоряє кулякові.

Переклав Олександр Мокровольський 66

Ковпак і дзвіночки.

Переклав Олександр Мокровольський 66

Долина Чорної Свині. *Переклав Віталій Коротич* 68

Він розповідає про долину закоханих.

Переклав Олександр Мокровольський 68

Поет благає стихії.

Переклав Олександр Мокровольський 69

Він бажає собі небесного вбрання.

Переклав Олександр Мокровольський 70

Він згадує свою колишню велич, коли саяв серед
сузір'їв на небі.

Переклав Олександр Мокровольський 70

В СЕМИ ЛІСАХ (1904)

В Семи Лісах. *Переклав Олександр Мокровольський* 71

Пісня Рудого Ганрагана про Ірландію.

Переклав Олександр Мокровольський 71

Під місяцем. *Переклав Олександр Мокровольський* 72

«О серденько, подовгу не кохайте...»

Переклав Віталій Коротич 73

Щасливий край.

Переклав Олександр Мокровольський 74

ЗЕЛЕНИЙ ШОЛОМ ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ (1910)

Його сон. *Переклав Олександр Мокровольський* 77

Слова. *Переклав Олександр Мокровольський* 78

Жодної іншої Трої.

Переклав Олександр Мокровольський 78

Мудрість приходять із часом.

Переклав Олександр Мокровольський 79

Поетові, котрий хотів би, щоб я похвалив деяких
поганих поетів, що наслідують його й мене.

Переклав Олександр Мокровольський 79

На зруйнування дому землетрусом.

Переклав Олександр Мокровольський 80

Згромадилися хмари.

Переклав Олександр Мокровольський 80

Галвейські перегони.

Переклав Олександр Мокровольський 81

Друг захворів. *Переклав Олександр Мокровольський* 82

Що лиш не забирала мене.

Переклав Олександр Мокровольський 82

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (1914)

«Даруйте, предки, суці під землею...»

Переклав Олександр Мокровольський 83

Сіра скеля. *Переклав Олександр Мокровольський* 84
Вересень 1913-го.

Переклав Олександр Мокровольський 88

До привида. *Переклав Олександр Мокровольський* 90

Три жебраки. *Переклав Олександр Мокровольський* 91

Тікаю до раю. *Переклає Олександр Мокровольський* 93

Дитині, що танцює під вітром.

Переклав Віталій Коротич 94

Занепала велич. *Переклав Максим Стріха* 95

Холодні небеса. *Переклав Олександр Мокровольський* 96

Волхви. *Переклав Олександр Мокровольський* 96

Кирея. *Переклав Віктор Коптілов* 97

ДИКІ ЛЕБЕДІ В КУЛІ (1919)

Дикі лебеді в Кулі. *Переклав Віталій Коротич* 98

Ірландський пілот передбачає власну смерть.

Переклав Віталій Коротич 99

Заяча ключиця.

Переклав Олександр Мокровольський 100

Жива краса. *Переклав Олександр Мокровольський* 101

Пісня. *Переклав Олександр Мокровольський* 101

Рядки, написані в зажурі.

Переклав Олександр Мокровольський 102

Світанок. *Переклав Олександр Мокровольський* 103

Рибалка. *Переклав Олександр Мокровольський* 103

Пам'ять. *Переклав Олександр Мокровольський* 105

Народ. *Переклав Олександр Мокровольський* 105

Ego Dominus Tuus.

Переклав Олександр Мокровольський 107

Фази місяця. *Переклав Олександр Мокровольський* 110

Святий і горбань.

Переклав Олександр Мокровольський 115

Дві пісні блазня.

Переклав Олександр Мокровольський 116

МАЙКЛ РОБАРТЕС І ТАНЦІВНИЦЯ (1921)

- Під Сатурном. *Переклав Максим Стріха* 118
Великдень 1916-го. *Переклав Віталій Коротич* 119
Шістнадцятеро розстріляних.
Переклав Олександр Мокровольський 122
Трояндовий кущ. *Переклав Віктор Коптілов* 122
Друге Пришестя. *Переклав Максим Стріха* 123
Молитва за мою доньку.
Переклав Олександр Мокровольський 124

ВЕЖА (1928)

- Плавання до Візантії.
Переклав Олександр Мокровольський 128
Роздуми під час громадянської війни 130
I. Предківські оселі.
Переклав Олександр Мокровольський 130
II. Мій дім.
Переклав Олександр Мокровольський 131
III. Мій стіл.
Переклав Олександр Мокровольський 132
IV. Мої нащадки.
Переклав Олександр Мокровольський 134
V. Дорога біля моїх дверей.
Переклав Олександр Мокровольський 135
VI. Гніздо шпачине в мене під вікном.
Переклав Віталій Коротич 135
VII. Бачу фантоми ненависті, сердечної повноти
й грядущої пустки.
Переклав Олександр Мокровольський 136
Тисяча дев'яťсот дев'ятнадцятий.
Переклав Олександр Мокровольський 138
Колесо. *Переклав Максим Стріха* 144
Юність і старість.
Переклав Олександр Мокровольський 144
Нові обличчя.
Переклав Олександр Мокровольський 145

Дві пісні з однієї п'єси.

Переклав Олександр Мокровольський 145

Леда і лебідь. *Переклав Олександр Мокровольський* 147

До чорного кентавра, якого змалював Едмунд Дюлак.

Переклав Олександр Мокровольський 147

Серед школярів.

Переклав Олександр Мокровольський 148

ГВИНТОВІ СХОДИ ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ (1933)

Пам'яті Еви Гор-Бут і Кон Маркевич.

Переклав Олександр Мокровольський 152

Символи. *Переклав Олександр Мокровольський* 153

Розлите молоко.

Переклав Олександр Мокровольський 153

XIX сторіччя й потім.

Переклав Олександр Мокровольський 154

Три рухи. *Переклав Олександр Мокровольський* 154

Семеро мудреців.

Переклав Олександр Мокровольський 154

Парк Кулі, 1929.

Переклав Олександр Мокровольський 156

Візантія. *Переклав Олександр Мокровольський* 157

Хитання. *Переклав Олександр Мокровольський* 159

Шкодою за нестриману мову.

Переклав Олександр Мокровольський 163

Причинна Джейн судного дня.

Переклав Максим Стріха 163

Причинна Джейн та Джек-підмайстер.

Переклав Максим Стріха 164

Причинна Джейн про бога.

Переклав Максим Стріха 165

Причинна Джейн розмовляє з єпископом.

Переклав Максим Стріха 166

Дівоча пісня. *Переклав Максим Стріха* 167

Її тривога. *Переклав Максим Стріха* 168

Його зізнання. *Переклав Максим Стріха* 168

Її сон. *Переклав Максим Стріха* 169

Після тривалого мовчання.

Переклав Віталій Коротич 169

Мов сніг і дощ шалене.

Переклав Олександр Мокровольський 170

«Я — з Ірландії».

Переклав Віталій Коротич 171

Дельфійський оракул про Плотіна.

Переклав Олександр Мокровольський 172

ПОХОРОН ПАРНЕЛЛА ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ (1935)

Молитва для старості.

Переклав Віталій Коротич 173

Рібх висновує, що християнська любов недостатня.

Переклав Олександр Мокровольський 174

Чотири щаблі життя чоловіка.

Переклав Максим Стріха 175

Вушко голки.

Переклав Олександр Мокровольський 175

Меру. *Переклав Олександр Мокровольський* 176

НОВІ ПОЕЗІЇ (1938)

Трибі.

Переклав Олександр Мокровольський 177

Знов навідавшись до муніципальної галереї.

Переклав Олександр Мокровольський 178

ОСТАННІ ПОЕЗІЇ (1938—1939)

У залах Тари. *Переклав Максим Стріха* 181

Статуї. *Переклав Максим Стріха* 182

Довгонога муха. *Переклав Віталій Коротич* 183

Кухулінова розрада. *Переклав Максим Стріха* 184

Бронзова голова.

Переклав Олександр Мокровольський 185

Собачий брех. *Переклав Олександр Мокровольський* 187

Звірі покидають цирк.

Переклав Олександр Мокровольський 188

П Р И М І Т К И 190

**ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ
ИЗДАНИЕ**

С е р и я
«Жемчужины мировой лирики»

ВИЛЬЯМ БАТЛЕР ЕЙТС

ЛИРИКА

С английского

**Составитель Мокровольский
Александр Николаевич**

**Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро»**

На украинском языке

**Художник В. В. Руденко
Художній редактор А. І. Клименко
Технічний редактор Н. К. Достатня
Коректор Т. В. Грузинська**

ИБ № 4774

Здано до складання 12.03.90.

Підписано до друку 23.05.90.

Формат 60×84¹/₃₂.

Папір друкарський № 1. Гарнітура звичайна нова.

Друк високий. Умовн. друк. арк. 6,278.

Умовн. фарбовідб. 8,312.

Обл.-вид. арк. 7,156.

Тираж 2800 пр. Зам. 0—75. Ціна 1 крб.

**Видавництво художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.**

**Книжкова фабрика «Жовтень».
252053, Київ-53, вул. Артема, 25.**

Бйтс В. Б.

Є44 Лірика: Пер. з англ. / Упоряд.
О. М. Мокровольський; Авт. передм. та
приміт. С. Д. Павличко.— К.: Дніпро,
1990. — 214 с. (Перлини світової лі-
рики).

ISBN 5-308-00747-0

Ця книжка вперше знайомить читача з творчістю видатного ірландського поета і драматурга (1865—1939), метою життя якого було відродження національної культури. У своїй ліриці Вільям Батлер Бйтс опирався на традиції ірландської народної творчості та багатой міфології. Лауреат Нобелівської премії (1923).

Є $\frac{4703010200-204}{M205(04)-90} 204.90$

ББК 84.4И

1 крб.

**ШАНУВАЛЬНИКІІ
ПОЕЗІІ!**

**У видавництві «Дніпро»
в серії
«Перлини світової лірики»
вийшли в світ
та готуються до друку
такі книжки:**

**К. Вала. Лірика
(З фінської)**

**М. Басьо. Поезії
(З японської)**

**Е. Дікінсон. Лірика
(З англійської)**

